

Jenni Törmänen

”KUKA TEKI MARION RUNGISTA SEKSIKÄÄN?”

Seksikkyiden käsite suomalaisessa
naistenlehtijulkisuudessa 1965–1975

TIIVISTELMÄ

Jenni Törmänen: ”Kuka teki Marion Rungista seksikkään?” – Seksikkyuden käsite suomalaisessa naistenlehtijulkisuudessa 1965–1975

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Historian maisteriohjelma

Marraskuu 2021

Seksikkyys on kiistanalainen termi, jolla voi olla asiayhteydestä riippuen joko positiivinen tai negatiivinen konnotaatio. Erityisesti viime vuosina Me Too -kampanjan tuloksena käydyssä keskustelussa on pohdittu missä kulkee seksuaalisen häirinnän raja ja onko oikeutettua kommentoida toisen ihmisen ulkoista olemusta. Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee seksikkyyskäsitteiden rakentumista naistenlehtijulkisuudessa vuosien 1965–1975 välillä. Tutkimuksen motiivina oli selvittää miten seksikkyys käsitettiin suomalaisten naistenlehtien muodostaman julkisuuden kontekstissa seksuaalisen vallankumouksen aikaan. Samanaikaisesti yhteiskunnallisen murroksen kanssa myös julkisuuskulttuuri muuttui, kun aiempaa intiimimmät aihepiirit ja uudenlaiset toimitukselliset ratkaisut alkoivat näkyä aikakauslehtien sivuilla. Tutkielma pyrkii kartoittamaan millaisten juttutyyppeiden sisällä ja millä sävyllä seksikkyudesta tarkastelluissa lehdissä puhuttiin. Lisäksi vastausta haetaan siihen keitä naistenlehdissä kutsuttiin seksikkäiksi ja tapahtuiko käsitteen sisällössä muutosta vuosikymmenen vaihtuessa. Aineistona tutkimuksessa on käytetty Anna-, Jaana- ja Me Naiset -lehtien vuosikertoja 1965, 1970 ja 1975. Lehtiä läpikäydessä on kiinnitetty huomiota seksikäs- ja seksikkyys-sanojen esiintymisyhteyksiin sekä -tiheyksiin. Aineiston analyysissä on hyödynnetty käsitehistoriallista viitekehystä, jonka perusteella naistenlehtien tuottamia seksikkyyskäsitteitä tarkastellaan seksuaalisuutta, sukupuolta ja ulkonäköä käsittelevien semanttisten kenttien kautta. Tutkimus painottaa naistenlehtigenrelle ominaisia piirteitä sekä kyseisten lehtien erityisyyttä seksuaalisuuteen liittyvien teemojen julkisessa käsittelyssä.

Seksikkyys historiallisena ilmiönä hahmottuu tutkimusaineiston valossa moniulotteiseksi käsitteeksi, jolla saattaa olla yhden lehden puitteissakin useita erityyppisiä sisältöjä. Vuoden 1965 seksikkyys oli pitkälti ulkonäkökeskeistä, lisäksi ilmaisulla oli vuosikerrassa varsin kielteinen arvolutaus, esimerkiksi useat julkisuudenhenkilöt pyrkivät haastatteluissa irrottautumaan seksisymbolin titteleistä. Seksikäs- ja seksikkyyssanojen määrä lisääntyi lehdissä huomattavasti siirryttäessä 1960-luvulta 1970-luvulle. Seksikkyys myös liikkui voimakkaammin seksuaalisuuden käsitteeseen; esimerkiksi seksi-sanana käyttö monipuolistui ja seksuaalisuus ajateltiin aiempaa kokonaisvaltaisemmaksi ihmisyyden piirteeksi. Myös miehiä kuvattiin 1970-luvulla useammin adjektiivilla seksikäs. Vuonna 1975 vietettiin YK:n kansainvälistä naistenvuotta, jolla oli vaikutuksia myös siihen kuinka sukupuolista vetovoimaa suomalaisissa naistenlehdissä käsiteltiin. Aikakauden julkisuudessa huomiota sai laajamittainen tasa-arvopoliittinen keskustelu, sukupuoliroolien uudelleenmäärittely sekä naisliikkeiden nousu. Näiden teemojen keskellä myös seksikkyys sai osakseen aiempia vuosia enemmän kritiikkiä, esimerkiksi mainos- ja viihdekuvaston tuottama ajatus seksikkäältä näyttämisestä naisten velvollisuutena kyseenalaistettiin. Lisäksi seksikkyyskäsitteeseen vaikutti sukupolviero.

Tutkimuksen tuloksen mukaan 1960–1970-lukujen naistenlehdissä seksikkyysrakenteita tuotettiin pääsääntöisesti erilaisissa julkishaastatteluissa, juorupalstoilla sekä pukeutumista tai erotiikka käsittelevissä artikkeleissa. Vaikka seksikkyyskäsitteet siirtyivät vuosien kuluessa etäisestä Hollywood-glamourista lähemmäs naistenlehtien lukijoiden omaa elämää, välittyi aineistosta myös ajatus, jonka mukaan seksikkyuden määritelmään kietoutuu vahvasti fantasiaa ja eskapistisia ulottuvuuksia, jotakin tavallisuudesta poikkeavaa. Vuosikymmenen vaihtuessa seksikkyys sai muitakin sisältöjä kuin pelkän vähäpukeisuuden. Siinä missä vuoden 1965 lehdissä seksikkäiksi kutsuttiin pääsääntöisesti naisia, 1970-luvun julkisuudessa myös – erityisesti viihdealalla työskennelleet – miessukupuoliset nähtiin seksuaalisuuden ilmentäjiksi. Miesten ja naisten edustamat seksikkyudet lähentyivät näin sisällöllisesti toisiaan.

Avainsanat: seksikkyys, naistenlehdet, käsitehistoria, seksuaalinen vallankumous, julkisuuskulttuuri

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
1.1 Tutkimustavoite.....	4
1.2 Aineisto ja aikaisempi tutkimus	7
1.3 Metodologiset lähtökohdat.....	12
1.4 Tutkimuksen rakenne	17
2. Sukupuoli journalismissa ja julkisuudessa	19
2.1 Ajankuva: sekä seksuaali- että julkisuuskulttuuri muuttuivat 1960- ja 1970-lukujen taitteessa	19
2.2 Naistenlehtien toimintamekanismeista	25
2.3 Anna, Jaana ja Me Naiset - kolme kilpasisarta.....	29
3. Vuosi 1965: ”suloinen, mutta ei seksikäs”	32
3.1 Adjektiivivalinnoista ja sukupuolimoraalin heikkenemisestä	32
3.2 Seksikäs Marimekko ja viettelevä vampinasu.....	36
3.3 Bond-tytön bikinit ja paheksuttavan paljaat sääret.....	42
3.4 Seksikkyuden sukupuolisidonnaisuus	46
4. ”Mikä seksi seuraavaksi?”, vuosikerta 1970	51
4.1 ”Läpimurto sadan vuoden terveyteen ja onneen” – seksikkyys osana elinvoimaisuutta.....	52
4.2 Seksikkäät seurapiirit.....	57
4.3 ”Mitäs seksikästä mussa nyt olisi” – seksuaalinen vetovoima lavalla ja sen ulkopuolella	63
4.4 Myykö seksi?.....	72
5. Seksikkyys YK:n naistenvuonna 1975	77
5.1 Saako missi olla seksikäs?.....	78
5.2 ”Nainen elää vaikeaa aikaa” - seksikkyys kohtaa naisasian.....	82
5.3 Seksivallankumouksen kääntöpuoli	89
5.4 Mitä seksisymbolin rooli vaatii?	93
6. Loppupäätelmät	99
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	104

1. Johdanto

1.1 Tutkimustavoite

”Nyt voin sanoa, että olinhan mä nyt seksikäs! Vaikkei se mikään päämäärä ollutkaan.”¹

Näillä sanoilla näyttelijä ja poliitikko Kristiina Halkola (s. 1945) kommentoi itseään nähtyään 2010-luvulla digitalisoidun version roolisuorituksestaan *Käpy selän alla* -elokuvassa.² Suomalaiseen elokuvahistoriaan jääneen teoksen kuvaillaan tiivistäneen jotakin 1960-luvun puolivälin nuorten elämästä ja ajan asenteista seksuaalisuuden esittämistä kohtaan. Halkola pohti elokuvasta aiheutunutta kohua sekä seksikkyyden olemusta *Helsingin Sanomien* Intohimo-nimisessä teemanumerossa vuonna 2014. Omien sanojensa mukaan Halkolan oli hankalaa suhtautua siihen, kuinka kyseisessä elokuvassa esiintyminen tuntui leimaavan hänet ensisijaisesti seksikkääksi kaunottareksi, vaikka nuori nainen olisi halunnut tulla nähdyksi vakavasti otettavana näyttelijänä. Aikansa seksisymbolin sanoista käy hyvin ilmi sekä seksikkyyden ristiriitainen luonne että kyseiseen käsitteeseen liittyvän arvolatauksen kontekstisidonnaisuus. *Käpy selän alla* -elokuvan julkaisemisen ja *Helsingin Sanomien* haastattelun välisinä vuosikymmeninä seksikkyydestä puhumisen tavat ovat muuttuneet siinä määrin, että Halkola tohtii nykyään myöntää oman seksikkyytensä – kuitenkin edelleen korostaen, ettei seksikäs esiintyminen ollut hänen ensisijainen tavoitteensa. Vuosiluvun lisäksi erona on se, että tällä kertaa näyttelijä oikeuttaa oman sukupuolisen vetovoimansa itse eikä tule määritellyksi sen kautta mediassa. Toki sanojen taustalla vaikuttavat myös Halkolan oma elämäkokemus ja asema julkisuudessa.

1960–1970-lukujen taite on tavattu kuvata kulttuurihistoriallisesti kiihkeäksi, vapautuneeksi ja seksuaalisessa mielessä vallankumoukselliseksi ajanjaksoksi, jolloin julkinen puhe seksistä ja sukupuoliin kohdistuvista odotuksista lisääntyi. Taloudellisesti vaurastunut ja joukkotiedotusvälineiden kautta yhä kansainvälisempiä vaikutteita ammentanut suomalainen yhteiskunta oli monella tapaa murroksessa. Muun muassa ehkäisymenetelmien kehittyminen, avoliiton yleistyminen³ mutta toisaalta myös avioerojen lisääntyminen⁴ sekä uusi

---

¹ Lena Nelskylä, *Kohukohtauksen tekijä*, *Helsingin Sanomien Teema-lehti* 3/2014, 48–51.

² Alun perin vuonna 1966 julkaistu, Mikko Niskasen ohjaama, neljän nuoren telttarekstä kertova elokuva keräsi ilmestyessään ennätysyleisöt ja herätti runsaasti huomiota aidonoloisella ilmaisullaan sekä ajankohdan puitteissa rohkeilla seksikohtauksillaan.

³ Jallinoja 1997, 98.

aborttilainsäädäntö alkoivat vaikuttaa yleiseen seksuaalimentaliteettiin. Erityisesti nuoremman sukupolven – niin kutsuttujen suurten ikäluokkien – edustajien asenteet muuttuivat sallivammiksi; ajatus seksin normittamisesta ainoastaan avioliiton sisäiseksi asiaksi kyseenalaistettiin. Myös käsitykset sukupuolirooleista uudistuivat. Sukupuolentutkimuksen professorina toiminut Tuija Pulkkinen muistuttaa kuitenkin yleisestä historiantutkimuksenkin harhaluulosta, jossa sukupuolijärjestys nähdään usein muuttumattomana ennen modernia feminismejä.⁵ Tämän takia on syytä varoa antamasta 1960–1970-lukujen vaihteen suomalaiselle sukupuolipolitiikalle liian radikaalia arvoa.

Kotimaisten kielten keskuksen laatima Kielitoimiston sanakirja tarjoaa sanalle *seksikäs* kaksi määritelmää. Ensimmäisen mukaan ilmaisu tarkoittaa ”seksuaalisesti puoleensavetävää”, toisessa, modernimmassa määritelmässä sanan kerrotaan olevan ”houkuttelevan, kiehtovan, vetävän ja trendikkään” kaltaisten adjektiivien synonyymi.⁶ Määritelmistä ensimmäinen edustaa todennäköisesti sitä sanan perinteisempää konnotaatiota ja jälkimmäisessä on kyse ilmaisun merkityksen laajenemisesta arkikielessä. Kyse on siis yhdestä seksuaalisuuden ilmentymästä, siitä kuinka viehättäväksi henkilö, asia tai idea koetaan eroottisessa mielessä. Voisiko seksikkyyttä kenties luonnehtia estetiikan ja seksuaalisuuden kohtaamispisteeksi? Rinnastusta voidaan pitää validina, koska seksin tavoin kauneudessakin on kyse nautinnosta⁷. Siinä missä estetiikka edustaa mielen nautintoa, seksuaalisuuden ”lihallisten ilojen” aikaansaama nautinto on vahvasti kehollinen kokemus. Usein korkeakulttuurisessa kauneudenperinteessä on pyritty vaalimaan tietynlaista puhtautta, kun taas seksuaalisuuden avoin ilmentäminen näyttäytyy herkästi turmeltuneisuutena. Seksikkyyden vaikuttaisi siis osaltaan toteuttavan halun ja kiellon paradoksia, joka ranskalaisfilosofi Michel Foucault’n mukaan on länsimaista seksuaalisuuden historiaa leimaava ominaispiirre.⁸

Seksikkyyden käsite on huomattavasti laajempi kokonaisuus kuin vain pelkkä sanakirjan tarjoama selitys. Huolimatta siitä, että markkinatalouteen perustuva yhteiskunta on täynnä materiaalia, joka implisiittisesti – toisinaan kyllä varsin suoraviivaisestikin – ohjaa mieltämään tietyt ominaisuudet seksikkäiksi, kysymyksiin siitä mistä asioista seksikkyyden koostuu, mistä siinä pohjimmiltaan on kyse tai mikä sen merkitys on ihmisen elämässä, on haastavaa löytää vastausta. Esimerkiksi

---

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkajulkaisu].

ISSN=1797-6413. 2016, Liitetaulukko 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2016 .

⁵ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 51; Yle Puhe: Länsimaisen sivistyksen lyhyt oppimäärä: Feminismistä ja sukupuolijärjestelmästä 15.6.2016.

⁶ Kielitoimiston sanakirja, Kotimaisten kielten keskus, verkkajulkaisu.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/seksik%C3%A4s?searchMode=all>

⁷ Etcoff 1999, 8.

⁸ Foucault 2010.

Väestöliiton koordinoimassa, suomalaisten seksielämää kartoittavassa Finsex-tutkimushankkeen 126 kohdan kyselytutkimuksessa ainoastaan yhden kysymyksen yksi osa käsitteli sukupuolista puoleensavetävyttä⁹, jota myös seksikkyudeksi voitaneen nimittää. Kysymys oli osa seksuaalisen itsetunnon kategoriaa ja siinä vastaajaa pyydettiin arvioimaan asteikolla yhdestä viiteen kuinka samaa mieltä he olivat väittämän ”olen seksuaalisesti puoleensavetävä” kanssa.¹⁰ Kysely ei tarjonnut minkäänlaista tarttumapintaa kyseiselle ilmaisulle, ei eritelty mistä seksuaalinen puoleensavetävyys koostuu tai täsmentänyt mitä sillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Toki seksikkyys on asia, josta jokaisella on hieman poikkeava, omakohtainen näkemys ja tämän kysymyksen tarkastellessa henkilön seksuaalista itsetuntoa ei termin sisältöominaisuus ole niin relevantti. Kuitenkin kyselyssä olisi ollut tilaisuus tutkia myös suomalaisten seksikkyyskäsitteiden sisältöä ja esimerkiksi sitä, mistä näitä käsityksiä omaksutaan sekä opitaan.

Nimenomaisesti seksikkyys- ja seksikäs-termien merkitykseen systemaattisesti keskittyvälle akateemiselle tutkimukselle on siis vielä tilaa, historiallinen näkökulma tarjonnee yhä osaltaan uudenlaisen aspektin. Seksikkyuden käsite ei ole suoraviivainen ilmaisu, siihen voidaan nähdä liittyvän eri tavalla intiimi lataus verrattuna moniin muihin adjektiiveihin; on aivan eri asia kutsua toista kauniiksi tai viehättäväksi kuin seksikkääksi. Erityisesti viime vuosien Me Too -hengessä käyty julkinen keskustelu siitä, missä kulkee seksuaalisen häirinnän raja ja missä määrin on tarpeellista tai oikeutettua kommentoida ihmisen (ulkoista) olemusta, on vaikuttanut osaltaan myös seksikkyuden kiistanalaisuuteen. Termin käsitteellisen historian tuntemus voi tarjota lisäaspektin myös näihin keskusteluihin. Tämän vuoksi olen päättänyt valita pro graduni tutkimuskysymykseksi *miten seksikkyys käsitettiin suomalaisessa naistenlehtijulkisuudessa 1965–1975*. Käytännössä asiaa tutkitaan havainnoimalla kuinka seksikkyys näkyy sanatasolla Anna-, Jaana- ja Me Naiset -lehtien vuosikerroissa 1965, 1970 ja 1975, millaisiin käsitesfääreihin sana lehtien sivuilla sijoittuu, tapahtuuko käsitteen sisällössä muutosta ja mihin historiallisiin ilmiöihin mahdolliset muutokset kiinnittyvät. Lisäksi tutkimuksen tehtävänä on pureutua seksikkyyspuheen sävyyn sekä seksikkyysdiskurssin tuottamisen prosesseihin; millaisissa yhteyksissä seksikkyudesta lehdissä puhutaan? Kun julkinen keskustelu seksistä 1960-luvun lopulla lisääntyi ja monipuolistui, vaikuttiko se myös seksikkyysilmausten määrään tai luonteeseen?

Seksikkyuden ydin hahmottuu tutkielmassani kolmen osa-alueen kautta. Ensimmäinen näistä teemoista on ulkoinen olemus. Huolimatta siitä, että ulkonäköulottuvuus on ainoastaan yksi

---

⁹ Suomalaisten seksiasenteita ja -tapoja tutkiva kysely toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 1971, mutta kysymykset seksuaalisesta itsetunnosta lisättiin vasta toisella keruukerralla 1992 ja toistettiin myös vuoden 1999 kyselyssä. Haavio-Mannila & Kontula 2001, 305.

¹⁰ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 592.

lehtinimikkeitä, niiden historiaa sekä ominaispiirteitä tarkemmin seuraavassa naistenlehtijulkisuutta käsittelevässä luvussa. Tämän maisterintutkielman aiheen kannalta merkittävää jo julkaistua tutkimusta edustavat teokset, joissa on käsitelty sukupuolentuottamisenpolitiikkoja, julkisuuskulttuuria, käsitehistoriallista tutkimusta tai naistenlehtijournalismia. Ideaalitulanteessa teos yhdistelee näistä ulottuvuuksista useampaa. Huolimatta siitä, että suuri osa aikaisemmasta tutkimuksesta liikkuu nykyajassa, ovat niiden tarjoamat teoreettiset välineet hyödynnettävissä myös omassa tutkimuksessani, erityisesti käsitehistoriallisella näkemyksellä varustettuna.

Tutkimustavaltaan oman työni kanssa samankaltaisiksi voi mieltää Osmo Kontulan ja Kati Kososen vuonna 1994 julkaistun *Seksiä lehtien sivuilla* sekä Iiris Ruohon ja Laura Saarenmaan *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Kummassakin teoksessa on tutkittu tietyissä lehdissä tapahtunutta pitkän aikavälin muutosta valitsemalla jokaiselta vuosikymmeneltä yksi vuosikerta. Kontulan ja Kososen tutkimus analysoi seksin ja seksuaalisuuden esitystapoja suomalaisessa lehdistössä 1960-luvulta 1990-luvulle. Tutkimukseen on pyritty valitsemaan erityyppisiä lehtiä, jotka ovat *Helsingin Sanomat*, *Apu*, *Kotiliesi*, *Me Naiset* ja *Jallu*. Seksin ja seksuaalisuuden esiintymistä lehdissä tutkitaan tekstin, kuvien ja mainosten tasolla. Aihepiiri on käsitelty kirjassa melko laajasti pitäen sisällään suoranaisen seksin ja sukupuoliyasioiden lisäksi myös alastomuuteen viittaamisen, erotiikan ja vähäpukeisuuden. Näin kattavan seksuaalisuuden määritelmän käyttäminen on kirjoittajien mukaan ollut tarpeellista erityisesti siksi, että naistenlehtien hienovarainen tapa käsitellä seksuaalisuutta on saatu sisällytettyä läpikäyntiin mukaan.¹⁴ *Seksiä lehtien sivuilla* yhdistelee laadullista ja määrällistä tutkimusta: teoksessa on havainnoitu erilaisia seksin trendejä ja sitä, mistä näkökulmasta ja millä tapaa seksistä on kirjoitettu sekä taulukoitu tällaisen seksuaalisen materiaalin esiintymismääriä. Esimerkiksi seksuaaliset tekstit on jaettu kuuteen kategoriaan, jotka ovat yhteiskunnallinen, asiantuntija, valistus, elämänohjeet, henkilökohtainen sekä viihteellinen.¹⁵

Vertailuaineistona teoksessa on Kontulan oma Suomalainen seksi -tutkimus, ja kirja osoittaaakin, että lehtien tapa käsitellä seksuaalisuutta on muuttunut sallivammaksi samanaikaisesti suomalaisväestön asenteiden kanssa (tästä kuitenkin poisluettuna osittaisesti tutkimusajankohdalle sijoittuneet julkaisurajoitteet). Tutkimustuloksena raportoidaan seksuaalisuuden tulleen lehdistössä 1960-luvulta eteenpäin enenevässä määrin yksityisestä julkiseksi aiheeksi, ja sen käsittely on monipuolistunut. Seksin ainoastaan avioliittoon normittava tapa on väistynyt yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta käyvien keskustelujen tieltä. Kontulan ja Kososen mukaan seksin ja

---

¹⁴ Kontula & Kosonen 1994, 26–28.

¹⁵ Kontula & Kosonen 1994, 44–45.

seksuaalisuuden erilaisten variaatioiden esittely yhä näkyvämmiin mediassa on muokannut osaltaan suomalaisten asenteita sallivammiksi seksuaalisuuden kirjoja kohtaan. Tämä näkyy ehkäpä selvimmin juuri naisten seksuaalisia oikeuksia käsiteltäessä, ja erityisesti naistenlehdillä on ollut merkittävä osa naisten seksuaalisen roolin muutoksessa.¹⁶ Myös Ruoho ja Saarenmaa ajoittavat naistenlehtien sisällön politisoitumisen juuri 1970-luvun kynnykselle. Olenkin hyödyntänyt näiden kirjojen tutkimustuloksia rajatessani omaa tutkimustani ajallisesti.

Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan tarjoaa sellaista teoreettisempaa viitekehystä, joka jää raportinomaisesta *Seksiä lehtien sivuilla* -kirjasta uupumaan. Teos tutkii suomalaisten naistenlehtien yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja niiden tuottamaa julkisuutta sekä 2000-luvulla että historiallisesta näkökulmasta. Tarkastelun keskiössä on erityisesti se, miten nykypäivän (julkaisuvuosi 2011) naistenlehtijournalismi suhteutuu aikaisempaan sekä millä tavoin lehden tekijät ymmärtävät itsensä journalisteina ja kuinka he käsittävät lehtensä edustaman julkisuuden muodon. Kysymysten lähtökohtien voisikin sanoa olevan vahvasti tiedotustutkimuksellisia. Kuitenkin kirja tarjoaa samanaikaisesti kiinnostavan menneisyyttä käsittelevän painotuksen, mikä tekee siitä erityisen hedelmällisen omaa tutkimustani ajatellen. Ruoho ja Saarenmaa näkevät naistenlehtien ja niissä työskentelevien toimittajien roolin diskursiivisen julkisen tilan rakentajina sekä näkyvyyden tuottajina haastattelemlleen ihmisille, jotka edustavat yhteiskunnan tai kulttuurin eri tahoja.¹⁷ Historiallisen katsauksen rinnalla *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan* näyttäytyy myös eräänlaisena naistenlehtien itsereflektiona, sillä kirja sisältää runsaasti haastatteluaineistoa, jossa naistenlehtien toimittajat jäsentävät anonymisti oman lehtensä ja yleisemminkin naistenlehtien paikkaa journalismin kentällä sekä politiikan ja yhteiskunnan näkymistä naistenlehtijulkisuudessa. Ruohon ja Saarenmaan laatimisissa haastattelukysymyksissä on painottuneena ”käsitteellinen näkökulma”¹⁸, ja lähdeluettelosta löytyy esimerkiksi Markku Hyrkkäsen *Aatehistorian mieli*. Tekstissä tehdään käsitteellistämisen prosesseja näkyviksi eli teoreettiselta pohjaltaan tutkimusta voi luonnehtia samantyylliseksi kuin omani.

Sukupuolishow: Johdatus feministiseen mediatutkimukseen tarjoaa erilaisia teoreettisia lähtökohtia tarkastella sukupuolta mediassa niin kuvan kuin tekstinkin tasolla, huomiota kiinnitetään esimerkiksi sukupuolen tuottamisen rakenteisiin, queer-näkökulmaan ja sukupuolittuneisiin lajityyppeihin. Myös erilaiset mediaympäristöt huomioidaan kattavasti tässä Anna Mäkelän, Liina Puustisen ja Iris Ruohon toimittamassa teoksessa, kirjoituksia on esimerkiksi pornosta,

---

¹⁶ Kontula & Kosonen 1994, 297–298.

¹⁷ Ruoho & Saarenmaa 2011, 9. Alun perin idea toimittajan roolista ”diskursiivisten julkisuustilojen arkkitehtinä”, Seija Rindell (2004).

¹⁸ Ruoho & Saarenmaa 2011, 14.

mainonnasta, internetistä, saippuasarjoista – sekä naistenlehdistä. Erityisen kiinnostaviksi oman tutkimukseni yhteydessä nousevat naistenlehtijournalismia tästä näkökulmasta kartoittavat Maija Töyryn ja Jonita Siivosen artikkelit. Molemmat käyvät läpi naistenlehdistä tehtyjä tiedotusopillisia tutkimuksia ja erilaisia tutkimussuuntauksia. Läpikäynnin lomassa he pohtivat, millainen olisi ideaalinen ote tutkia sukupuolenpolitiikkaa lehdissä, jotka ovat popularisoineet feministisiä ajatuksia laajoille yleisöille mutta samanaikaisesti osallistuneet ylläpitämään käsitystä myyttisestä kauneudesta.¹⁹ Kirjoittajat päätyvätkin siihen lopputulokseen, että naistenlehtiä on mahdollista yhtäaikaisesti sekä ymmärtää että kritisoida. Tärkeää on, ettei naistenlehtiä ajatella pelkästään tekstianalyysin lähteenä vaan ne nähdään moniulotteisempina aineistona.²⁰ Tämä on erityisen merkittävä muistutus omaa aihettani ajatellen, koska lehdet saattaisivat helposti typistyä vain seksikkyyden näyttämöksi ilman kunnollista kontekstointia. Samasta teoksesta löytyy myös Iris Ruohon sukupuolittunutta julkisuutta käsittelevä kirjoitus. Teksti keskittyy pitkälti esittelemään filosofi Nancy Fraserin Jürgen Habermasin *Julkisuuden rakennemuutos* -teokseen kohdistamaa kritiikkiä. Tämän lisäksi Ruoho kuvaa julkisuuden rakennemuutosta käytännössä ja ottaa kantaa journalismin feminisoitumiskehitykseen, jossa uutisjournalismi on saanut aiempaa kaupallisempia sekä viihteellisempiä piirteitä. Eräänlainen tunnustuksellinen puhe, jossa yksityiseksi mielletyistä teemoista puhutaan omilla kasvoilla, on tunnusomaista nykyaikaiselle näytösluonteiselle julkisuudelle.²¹

Hieman *Sukupuolishow*'n kanssa samantyyppinen artikkelikokoelma on Taina Kinnusen ja Anne Puurosen toimittama *Seksuaalinen ruumis: Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*, joka lähtökohdaltaan eroaa edellä esitetyistä koska näkökulma ei ole samaan tapaan tiedotusopillinen, vaikka tässäkin teoksessa mediatuotteet pitkälti tarjoavat lähdeaineiston tutkittaville ilmiöille. Useampi kirjan artikkeleista on ansiokas ja auttaa ymmärtämään ulkoisen olemuksen ja seksuaalisuuden suhdetta. Näistä esimerkkinä voisi mainita Tuula Juvosen artikkelin, jossa painotetaan että kiihottumisen kaltaisia seksuaalisia, fysiologisia reaktioita tulisi tarkastella kokonaisvaltaisemmin, sosiaalisesti rakentuneina.²² Lisäksi artikkelissa kirjoitetaan esteettisesti erotoidun ruumiin representaatioista ja normatiiviseen naiseuteen yhdistettävän naisellinen-viehättävä-seksikäs-jatkumon haavoittuvaisuudesta. Siitä, kuinka heteromiehen silmissä naisruumis muuttuu lähes mistä tahansa muutoksesta (lihominen, ikääntyminen, raskaus) ei-seksuaaliseksi.²³

---

¹⁹ Siivonen 2006, 242–243.

²⁰ Siivonen 2006, 228–229.

²¹ Ruoho 2006, 171–192.

²² Juvonen 2006, 72–73.

²³ Juvonen 2006, 82.

Erityisesti aikakauslehtijournalismille tyypillisen tunnustuksellisen puheen konventioita ovat tutkineet sosiologi Riitta Jallinoja sekä menneisyyden mediaan keskittynyt Laura Saarenmaa. Jallinoja syventyy teoksessaan *Moderni säädyllisyys: Aviosuhteen vapaudet ja sidokset* erityisesti kuvaamaan sitä kuinka aviosuhteissa 1900-luvun jälkipuoliskolla tapahtuneet muutokset heijastuivat *Anna*-²⁴, *Eeva*- ja *Me Naiset* -lehdissä vuosina 1955–1995 ilmestyneisiin henkilöhaastatteluihin. Säädyllisyys määrittyy Jallinojan tutkimuksessa hyväksyttävyydeksi, jopa jossain määrin eräänlaiseksi norminmukaisuudeksi; mitä pidetään hyväksyttävänä kertoa missäkin yhteydessä. Säädyllisyyden rajat rakentuvat peittelyn ja kiertoilmaisujen keinoin, eivät niinkään lakien, kieltojen tai suoraviivaisten moraalikannanottojen varaan. Modernin säädyllisyyden voidaan katsoa syntyneen silloin kun yhteiskunnan nopea liberaalisoituminen 1960-luvun lopulla törmäsi vanhaan arvopohjaan. Jallinoja summaakin tutkimuksensa havaintoja seuraavasti: 1950-luvulla ja vielä 1960-luvullakin aviosuhteesta puhuttiin naistenlehtien sivuilla varsin säädyllisesti. 1960–1970-lukujen vaihteessa sallivuus lisääntyi hetkellisesti mutta sovittui lopulta yhteen säädyllisyyden kanssa, kun alettiin kyseenalaistaa, mitä kaikkea tässä uudessa tilanteessa tulisikaan sallia. Lisäksi Jallinoja huomauttaa naistenlehtien – tai yleisemmin mediajulkisuuden – kohdalla lukijoiden eli yleisön tietyllä tavalla sanelevan säädyllisyyden rajat.²⁵ Näistä rajoista käytävän debatin voidaan ajatella jatkuneen nykypäivään; kun sosiaalinen media on venyttänyt julkisuuden käsitettä, liian intiimit paljastukset omissa profiileissa voivat helposti täyttää kommenttikentän ”too much information” -tyylisillä vastauksilla.

Siinä missä Jallinoja lähestyy kysymystä naistenlehtien tarjoamasta julkisuudesta perhesuhteissa tapahtuneiden muutosten kautta, painottuu Laura Saarenmaa kuvailemaan niitä toimituksellisia ratkaisuja, joita lehdissä tehtiin tämän julkisuuskulttuurinmuutoksen yhteydessä. Saarenmaan väitöskirja *Intiimin äänet: Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelevhdeissä 1961–1975* tarkastelee, millaisia asioita naisjulkkipersoonien kautta tutkimusajankohdan suomalaisessa julkisuudessa käsiteltiin ja mitä tämänkaltainen julkisjulkisuus naisille mahdollisti. Tutkimuskysymystä lähestytään pääasiassa Tabe Sliooria, Liana Kaarinaa, Laila Kinnusta ja Lenita Airistoa käsittelevien lehtijuttujen kautta. Näitä juttuja on poimittu viidestä, hieman erilaisille yleisöille suunnatuista julkaisuista (*Hymy*, *Jaana*, *Jallu*, *Madame* ja *Uusi Nainen*), joiden kattokäsitteeksi soveltuu ajanvietelevhde. Mediahistorioitsijana Saarenmaalla on kompetenssia tunnistaa aikaisemmin herkästi sivuutettu tai yksinkertaistettu naisten toimijuus menneisyyden julkisuudessa.

---

²⁴ Anna-lehti ei kuitenkaan ilmestynyt vielä vuosina 1955 ja 1960, joten niiden kohdalla on tarkasteltu Annan tilalla Hopeapeiliä.

²⁵ Jallinoja 1997, 230–231.

Saarenmaa jäsentää ilmaisuaan ”julkisuuskulttuuri” seuraavasti: se on hänen mukaansa historiallisia, julkisuutta, julkaisemista ja julkaisuja koskevia asenteita ja toimintatapoja sekä toimintaa ohjaavia normeja. Lisäksi hän eksplikoi ymmärtävänsä omassa tutkimuksessaan julkisuuden verrattain suppeasti rajaamalla sen mediatekstien muodostamaan julkisuuteen. Saarenmaa puhuu myös käsitteellistämistä ja tukeutuu kolmeen käsitteeseen – skandalisoituminen, intimisoituminen ja asiallistuminen – kuvatessaan julkisuuskulttuurissa noin vuosien 1960–1975 välillä tapahtunutta muutosta. Tutkimuksen erääksi motivaatioksi nimetään usein sukupuolittuneeksi miellellävän tunnustuksellisen mediapuheen historiallisen pohjan tarkasteleminen. Myös Saarenmaa kiinnittää tässä kohdin huomiota Riitta Jallinojan tutkimuksiin, joissa vuosi 1970 vaikuttaa toimivan käännekohtana yksityiselämää koskevan avomielisen puhutavan yleistymisessä.²⁶ Tämä edelleen legitimoii oman tutkimukseni aikarajausta 1960–1970-lukujen vaihteeseen. Saarenmaan tutkimus on lähtökohdiltaan ja metodologialtaan melko samansuuntainen kuin omani, jopa osa aineistosta sekä tutkimusajankohta ovat yhteneväisiä. Siinä missä Saarenmaa korostaa ajanvietelevien sukupuolettomuutta, oma tutkimukseni painottaa naistenlehtien erityispiirteitä.

1.3 Metodologiset lähtökohdat

Hahmotellessani pro graduni aihetta historian tutkimuskentälle, miellän sen tematiikaltaan sukupuolihistorialliseksi, sillä näen menneisyyden seksuaalisuuden kartoittamisen tähän kategoriaan kuuluvaksi. Itse asiassa identiteetin selittäminen seksuaalisuudella ja oikeastaan koko seksuaalisuus-käsite on pitkälti varhaismodernin ajan ilmiö. Vasta seksologisen tutkimuksen myötä viime vuosisadan alkupuolella kehiteltiin teorioita seksuaalisuudesta yksilön sisäisenä voimana ja psykologisena olemuksena, ei pelkästään fyysisenä halujen toteuttamisena.²⁷ Puhuessani sukupuolesta ymmärrän sen kulttuurisia käyttäytymismalleja toistavana konstruktiona, luonteeltaan performatiivisena. Toisin sanoen Judith Butlerin tunnetuksi tekemällä tavalla, joka on määritelty akateemisen sukupuolentutkimuksen kehitystä ja valtavirtaistumista. Sukupuoli-identiteetin nähdään Butlerin mukaan syntyvän käyttäytymisen, tekojen ja toiminnan seurauksena. Lisäksi hän kyseenalaistaa jaottelun, jossa tiettyä biologista sukupuolta (sex) seuraisi tietty sosiaalinen sukupuoli (gender) ja tietyt seksuaaliset halut (desire). Butler kieltäytyy näkemästä biologisen

---

²⁶ Saarenmaa 2010, 34–35, 37.

²⁷ Karkulehto 2006, 49.

sukupuolen määräävyyttä luonnollisena ja painottaa, että todellisen, materiaalisen ruumiin erottaminen tästä ruumiista tuotetuista representatiivisista määritelmistä on mahdotonta.²⁸

Siinä missä aineisto tekee tutkimuksestani vahvasti media- ja vielä tarkemmin lehdistöhistoriallisen, aineiston läpikäymistä taas ovat ohjanneet käsitehistorialliset menetelmät. Koska tutkimuksen ytimessä on nimenomaisesti itse seksikyyden käsite eivätkä ainoastaan sen ilmentymät, on käsitehistoria keskeinen osa tutkimusta. Huolimatta siitä, että käsite ja sana eivät merkitse samaa asiaa, olen etsinyt aineistolehdistäni ensisijaisesti seksikäs- ja seksikkyys-sanoja ja rakentanut havaintoni niiden ympärille. Tämä tuntui kaikkein loogisimmalta lähestymistavalta. Vaikkei arkipuheessa termien alkuperää tule kovin herkästi ajateltua, eivät käsitteekään ole historiattomia tai ristiriidattomia kuten *Käsitteet liikkeessä* -teoksessa argumentoidaan. Tämän kirjan johdantoa olenkin lukenut yleisenä perehdytyksenä käsitehistorian tutkimiseen. Käsitehistoriallinen tutkimus ei suinkaan typisty pelkkään käsitteen alkuperän selvittämiseen vaan siihen liittyvät vahvasti nimenomaan katkokset sekä käsitteiden potentiaalinen kiistanalaisuus. Käsitehistorioitsijan näkökulmasta itsestään selviltä vaikuttavat ilmiöt tai kehityskulut voidaan nähdä poliittisen kiistelyn tuloksiksi. Tiedostamalla tietyn sanan tai ilmaisun menneisyyden merkityksen hahmottuvat myös kyseisen käsitteen nykypäivän tulkinnat kenties ymmärrettävämpinä. Yhteiskuntatieteiden saralla käsitehistoria on yksi keskeisistä tavoista ymmärtää lingvistinen käänne, jossa tunnustetaan kielen todellisuutta tekevä elementti ja se, että useat maailmaa jäsentävät käsitteet ovat kiistanalaisia. Käsitteiden historian tutkimus kietoutuu vahvasti myös tapahtumahistoriaan ja erityisesti ajattelun historiaan, vaikka käsitehistoria pyritään lähtökohdiltaan eriyttämään aatehistoriasta.²⁹

Käsitehistorian kehitys koostuu useista erilaisista tutkimussuuntauksista, kenties tunnetuimpia koulukuntia edustavat Reinhard Koselleckin ja Quentin Skinnerin tekstit. Saksalaiselle, Koselleckin edustamalle, tutkimukselle on ollut tyypillistä keskittyä luomaan yhdelle valitulle käsitteelle pitkä ja kattava historia. Skinner taas on lähestynyt käsitehistoriallisia teemoja tavallaan laajemmasta näkökulmasta ja kiinnittänyt huomiota retorisiin siirtoihin, puheakteihin ja lingvistisiin konventioihin. Hänelle luonteenomaisempaa onkin ollut tutkia retorisia ja käsitteellisiä kamppailuja lyhyellä aikavälillä. Skinner korostaa, että tutkittavan aikakauden tekstit tulee ajatella puheenvuoroiksi oman aikansa poliittiseen keskusteluun, jolloin on välttämätöntä pyrkiä ymmärtämään aikalaisten ajattelumaailmaa ja tutkimusaikana vallinneita lingvistisiä konventioita. Kontekstin luominen on kuitenkin tutkijan itsensä vastuulla ja on hänen päätöksensä minkä tekstien sisällyttämistä vertailuaineistoon pitää mielekkäänä. On olemassa myös käsitehistoriallisia

---

²⁸ Butler 2008, 54–56; Karkulehto 2006, 63.

²⁹ Hyvärinen & al 2003, 10–11.

suuntauksia, jotka sisältävät varsin kielitieteellisiksi identifioitavia analysointi- ja lähestymistapoja, käsitteiden esiintymisyhteyksiä on arvioitu esimerkiksi määrällisesti. Yksi käsitehistorian niin sanotuista kiistakysymyksistä liittyykin nimenomaan siihen kuinka kielen ja käsitteen suhde tulisi ymmärtää; missä määrin kielen rakenteet ja esimerkiksi kääntäminen vaikuttavat käsitteisiin.³⁰ Oman tutkimukseni näkökulman näen siinä mielessä skinneriläiseksi, että tutkimusaineistona on useita tekstejä suhteessa varsin lyhyeltä aikaväliltä. Huolimatta siitä, että nämä tekstit edustavat melko suppeaa genreä, on niiden avulla silti mahdollista muodostaa kuva siitä, millaisen kielen käyttäminen on ollut ajalle tunnusomaista tai paradigmaattista. Lisäksi tutkimuskirjallisuus valottaa hieman sitä miten seksuaalisuutta tai sukupuoliä on käsitteellistetty muussa ajan mediassa, vaikkapa sanomalehdissä.

Käsitehistoriaa on hyödynnetty pääsääntöisesti juuri poliittisen sanaston kohdalla, josta esimerkkinä on Jussi Kurunmäen ja Johan Strangin pohjoismaisen hyvinvointivaltion käsitteellistämisen ja kanonisoitumisen historiaa käsittelevä teos. He tutkivat sitä ideologista, geopolitiittista ja retorista kontekstia, jossa hyvinvointivaltion käsite on syntynyt, tässä he korostavat erityisesti sen suhdetta ”Nordic democracy” käsitteeseen.³¹ Toisen esimerkin käsitehistoriallisesta tutkimuksesta erityyppisissä kulttuurituotteissa tarjoaa *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen: Poliittisen käsitteen historia*, joka kertoo siveellisyys-käsitteen sisällön – kuten teoksen kirjoittajat luonnehtivat – dramaattisesta muutoksesta 1850-luvulta 1950-luvulle. Kirjassa ei siis tutkita siveellisyyksikäsitteissä tapahtuneita muutoksia, vaikka toki niitäkin sivutaan, vaan siveellisyys-termin määritelmän kehitystä. Samaan tapaan kuin omassa tutkimuksessani ei ole niinkään kyse ajan naistenlehtien tarjoamista erilaisista seksikkyyksikäsitteistä, vaan ymmärryksestä seksikkyyden käsitteen ympärillä. Lyhyesti ja yksinkertaistaen siveellisyys-termi on muuttunut kansalliseen politiikkaan ja ihmisen etiikantajuun viittavasta alkuperäismerkityksestään vähitellen yhä sukupuolisidonnaisemmaksi, ja lopulta sanan sisältö on siirtynyt uudemman seksuaalisuus-termin alle, jolloin ”siveellisyys” on saanut vanhentuneen, moralisoivan kaiun. Käsite on siis tietyssä mielessä palannut osittain juurilleen, konnotaatio vain on muuttunut ihannoivasta negatiiviseksi.³² Todellisuudessa käsitteillä on kuitenkin lähes aina ollut useampia päällekkäisiä merkityksiä samanaikaisesti eri ympäristöissä, minkä takia tietyn käsitteen menneisyyden merkitysvarannon tutkiminen ei olekaan niin suoraviivaista.

---

³⁰ Hyvärinen et al. 2003, 11–13.

³¹ Kurunmäki & Strang 2010.

³² Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 16–18.

Teoksessa puhutaan semanttisten kenttien eli merkitysalueiden erittelemisestä käsitehistoriallisen tutkimuksen metodina. Nämä alueet on muodostettu tarkastelemalla niitä sanoja, joita erilaisissa yhteyksissä tutkittavana olevan käsitteen ympärillä on käytetty. Esimerkiksi siveellisyyden käsitteelle esitellään kolme erilaista merkityskenttää; yhdessä siveellisyys yhdistetään vahvasti seksuaalisuuteen, toisessa luonteen tai tapojen moraalisuuteen ja kolmannessa siveellisyydelle määritellään ensisijaisesti poliittinen rooli. Viimeinen on kaikkein kauimpana käsitteen nykymerkityksestä.³³ Tätä ajatusta jalostamalla mahdolliset seksikkyydelle rajautuvat semanttiset kentät voisivat muodostua seksuaalisuuden, ulkonäön ja sukupuolen ympärille. *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen* herättelee huomioimaan myös sanan etymologiset ulottuvuudet sekä erityisesti käännessanoihin liittyvän problematiikan. Suomen kielen ollessa kyseessä luonnollisesti erityisesti ruotsi on merkittävää, mutta seksikkyysterminologiassa 1900-luvun jälkipuoliskon aikakauslehdissä lienee kielellisesti parhaiten näkyvässä englannin vaikutus, sillä lehdissä käytettiin jonkin verran myös käännessartikkeleita. Tutkimuskirjallisuuden läpikäynnissä on kiinnitetty huomiota käsitteiden 'sukupuoli' ja 'seksi' merkityseroihin ja tietynlaiseen muutokseen. Muutamissa yhteyksissä, joissa on ollut aikaisemmin relevanttia käyttää sukupuoli-sanaa, on alettu puhua yleisesti seksi-johdannaisilla, muun muassa sukupuolitautilien korvautuminen seksitaudeilla. Tässäkin on varmasti kyse osittain englanninkielen vaikutuksesta, koska ilmaisu 'sex' on voitu kääntää suomen kielen sen hetkisestä tilasta riippuen kummalla tavalla vain.

Toisinaan jollekin ilmiölle tai asialle ei ole olemassa vielä määriteltyä termiä, vaikka kyseinen asia olisikin tunnistettavissa, eikä pidäkään harhautua luulemaan, että ilmiö itsessään välttämättä syntyisi siinä hetkessä kun sitä aletaan käsitteellistää. Tuija Pulkkinen kuvaa osuvasti filosofian politiikaksi nimittämäänsä kirjoitetussa tekstissä käytävää käsitekampailua, jossa uuden käsitteen lanseeraaminen on merkittävä askel. Muita tapoja käydä tätä kamppailua on yhdistää omassa tuotannossa jokin tietty käsite joko yleisesti ylevinä tai hyvinä pidettyihin asioihin tai päinvastoin pyrkiä alentamaan käsiteltävän käsitteen asemaa käyttämällä sitä halveksittuina pidettyjen asioiden joukossa. Tämä toiminta voi olla kirjoittajalta joko tietoista, tiedostamatonta tai jotain siltä väliltä. Nämä käsitekiistat ratkeavat yleensä jonkin osapuolen voittoon, ja [käsitehistoriallisten] aikakausien muutoksessa on tavallisesti kyse juuri siitä, että jokin käsitteen merkitys yleistyy tai valikoituu käyttöön.³⁴ Samanaikaisesti *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen* kuitenkin yleisesti osoittaa, että harvoin – ellei koskaan – on minkään käsitteen historiasta piirrettävissä mitään yksinkertaista,

---

³³ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 15–16.

³⁴ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 156.

suoraviivaista janaa. Saman ilmaisun merkitys ja sisältö kun luonnollisesti ovat taipuvaisia varioimaan eri yhteyksissä ja erilaisten kieltä käyttävien ryhmien puheessa.

Kaija Vuorio on käsitellyt väitöskirjassaan lehdistöhistorian tutkimustraditioita Suomessa. Hän puhuu teoksessaan median rakennemuutoksesta, yhteiskuntadiskurssin vaihtumisesta enenevässä määrin liiketalousdiskurssiin ja kuinka tämä siirtymä tulisi tutkimuksessa huomioida. Lisäksi Vuorio käy läpi lehdistöä tarkastelevan historian tutkimuksen painopisteitä eri aikakausina ja analysoi lehdistöhistorian muuttumista kattavammaksi, viestintäteoreettisia kysymyksenasetteluja hyödyntäväksi mediahistoriaksi. Tähän kehityskulkuun on vaikuttanut paitsi sanomalehdistön tehtävien muuttuminen myös historian tutkimuksen paradigmaattiset vaihtelut. Aluksi lehdistöä käsittelevän historian tutkimuksen kiinnostus oli vahvasti lehtien välittämässä sanomassa, ja keskiössä oli tämän sanoman luotettavuuden arviointi. Lehdistöön kohdistuvaa tutkimusta tehtiin erityisesti aate- ja kirjallisuushistorioista käsin. Toimittajien ammattikoulutuksen aloittaminen erkaannutti tiedotustutkimusta historian piiristä, mutta vielä todellisempi akateeminen eriytyminen tapahtui 1950-luvulta eteenpäin yhteiskuntatieteiden metodologian kehittymisen myötä. Poliittisen historian piirissä innostuttiin uusista, sosiologisista sekä kvantitatiivisista tutkimusmenetelmistä. Tällöin sanomalehdistön tutkimuksen keskiöön alkoivat nousta lehtien sisällön tilalle niiden levikki sekä taustasidonnaisuudet. Eräänlaisena vedenjakajana lehdistöhistoriallisen tutkimuksen aikajanalla näyttäytyy Vuorion teoksessa runsaasti huomiota saava 1980–1990-lukujen taitteessa valmistunut Suomen Sanomalehdistön historia -tutkimusprojekti. Poikkiteellistyttyään lehdistöhistoriallinenkin tutkimus on muokkautunut mediahistorian alalajiksi, kun median käsite 1990-luvun jälkipuoliskon paikkeilla vakiintui suomalaiseen kieleen. Lisäksi mikrohistoriallisten ja arkea kuvaavien teemojen nousu vallitsevammaksi näkökulmaksi historian tutkimuksessa on muokannut muistitietoa aiempaa relevantimmaksi tutkimuksen lähteeksi.³⁵

Mediahistoriassa tutkijan huomio ei kiinnity ainoastaan yhteen viestintävälineeseen vaan intermediaalisiin suhteisiin ja siihen kuinka useat joukkoviestimet yhdessä rakentavat mediajulkisuutta.³⁶ Omassa naistenlehtiaineistossani tämänkaltaiset viittaukset esimerkiksi televisiossa, radiossa tai muualla lehdistössä esillä olleisiin henkilöihin muodostavat suuren osan materiaalista. Usein muut kuin sanomalehdet edellyttävät lukijoiltaan myös muiden medioiden seuraamista, jotta niiden tarjoama sisältö näyttäytyisi ymmärrettävänä. Suhteuttaessani naistenlehtitutkielmaani lehdistöhistorialliseen tutkimuskenttään, miellän fokuksen olevan lehtien sanomassa. Olen kuitenkin pyrkinyt jatkuvasti pitämään valitsemieni lehtien toimintaedellytykset ja

---

³⁵ Vuorio 2009.

³⁶ Railo & Oinonen (toim.) 2012, 153.

erityispiirteet mielessäni eräänlaisina taustavaikuttimina. Yleistä poikkitieteellisyyssuuntaa seuraten olen yhdistellyt läpikäynnissä niin mentaalihistoriallisia, sukupuolentutkimuksellisia kuin tiedotusopin menetelmiä. Analyysitapa on aineistolähtöinen ja havaintoja pyritään peilaamaan jatkuvasti historialliseen kontekstiinsa. Laura Saarenmaa on todennut, että ”[m]itä lähemmäksi modernia hyvinvointi- ja kulutusyhteiskuntaa kansallinen historiankirjoitus etenee, sitä suurempi merkitys mediaviihteellä ja arjen kulutuskokemuksilla on historiallisen kokemuksen jäsentämisessä”. Samanaikaisesti yhä edelleen ilmestyvät ja arjessa tietyllä tavalla ”läsnä” olevat lehdet tai mediatuotteet voi olla haastavaa mieltää historiallisiksi dokumenteiksi.³⁷ Valitsemistani lehdistä Anna ja Me Naiset ilmestyvät yhä edelleen, mutta en oikeastaan aktiivisesti ajattele kyseisten lehtien nykynumeroita jatkumoksi oman aineistoni kanssa. Koska tutkimukseni käsittelee naistenlehtien tarjoamaa julkisuutta, eikä niinkään lehtien tekijöitä, ovat käyttämäni lehdet sulautuneet esimerkiksi otsikkotasolla yhdeksi naistenlehtigenreksi. Tunnistan kuitenkin tämän ”läsnä olevuuden” omassa työssäni siinä määrin, että aineistosta nousee esiin useita henkilöitä, jotka ovat myös nykyjulkisuudessa esillä.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Koska aineistoa on kerätty kolmesta eri vuosikerrasta, luovat nämä vuodet 1965, 1970 ja 1975 luontevan rungon tutkimuksen sanalliseen läpikäymiseen. Tutkielma rakentuu siis kolmen käsittelyluvun varaan kronologisesti eteneväksi kokonaisuudeksi. Tätä johdantolukua, jossa gradun tieteellinen viitekehys ja menetelmälliset lähtökohdat on käyty läpi, seuraa taustoittava kappale, jonka tehtävänä on syventyä naistenlehtiin tutkimuskohteena. Naistenlehtien erityisyyttä tutkimusaineistona kartoitetaan sekä feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta että pyritään suhteuttamaan osaksi sanoma- ja aikakauslehdistöhistoriallisia tutkimustraditioita. Lisäksi toisessa luvussa esitellään tarkemmin tutkimuksen kohteena olevia lehtinimikkeitä, kontekstoidaan 1960–1970-lukujen yleistä ilmapiiriä sekä pohditaan naisille suunnattujen lehtien tarjoamaa julkisuutta ja tämän julkisuuden ymmärtämistä käsittepolitiikan paikkana.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa siirrytään aineiston analyysiin, joka toteutetaan erilaisia näkökulmia hyödyntäen. Vuoden 1965 naistenlehtien tarjoamaan seksikkyyteen paneudutaan pääasiassa ulkonäön ja julkisuuden henkilöiden kautta, lisäksi tarkastellaan seksikkyyden ja

---

³⁷ Saarenmaa 2010, 27–28.

kauneuden suhdetta. Toisessa käsittelyluvussa analyysin keskiössä on vuosi 1970 ja seksikyyden merkityskenttien mahdollinen muutos naisasian saaman julkisuuden sekä seksin kaupallistumisen myötä. Kolmannessa käsittelyluvussa naistenlehtien tuottama seksikyydiskurssi rinnastuu YK:n naistenvuoden 1975 tapahtumiin ja laajamittaiseen tasa-arvokeskusteluun. Jokaisen käsittelyluvun alussa on lyhyt yhteenveto vuosikerran luonteesta ja viiden vuoden aikana tapahtuneista muutoksista. Loppupäätelmät-luku kokoaa tutkimustulokset yhteen ja tarkastelee seksikyyden käsitehistoriassa tapahtunutta pitkän aikavälin muutosta sekä kommentoi sitä mihin tätä tutkimustietoa voisi soveltaa tai hyödyntää.

2. Sukupuoli journalismissa ja julkisuudessa

2.1 Ajankuva: sekä seksuaali- että julkisuuskulttuuri muuttuivat 1960- ja 1970-lukujen taitteessa

Tarkasteltaessa viime vuosisadalla ilmestyneitä suomenkielisiä tietosanakirjoja seksikäs- tai seksikkyys-sanojen osalta havaitaan, että oletetusti tätä sanaa ei Otavan vuonna 1928 painetusta *Pienestä tietosanakirjasta* löydy, ei myöskään termiä seksi. Siirryttäessä tarkastelemaan vuoden 1964 painosta edelleenkin näillä nimenomaisilla termeillä hakeminen ei tuota tulosta, mutta sex appeal -ilmaisulle on oma selityksensä, joka kuuluu ”seksi”, naisen seksuaalinen vetovoima, Hollywoodin elokuvamaailmasta 1930-luvulla yleiseen käyttöön tullut sana³⁸. Vertailun vuoksi toisen kustantamon vuonna 1985 painettua tietosanakirjaa läpikäymällä voidaan todeta, etteivät termit seksikäs tai seksikkyys löydy vielääkään hakemistosta, mutta sex appealin määritelmä on muutettu muotoon ”sukupuolinen vetovoima, viehätyvoima”³⁹ laajentaen näin termin koskettamaan muitakin yksilöitä kuin vain naissukupuolisia. Kyseiset määritelmät näkyvät jossain määrin myös tutkimusaineistossani, erityisesti 1960-luvun osalta, sillä seksikkyys nousee esiin pääsääntöisesti juuri Hollywoodin naistähtien kohdalla.

Seksuaalikulttuurilla tarkoitetaan niitä sosiaalisia ja psykologisia prosesseja, jotka säätelevät, normittavat ja traditionalisoivat seksuaalista käyttäytymistä tietyn yhteisön sisällä. Seksuaalikulttuuri sanelee esimerkiksi sukupuoliroolit, luonnolliset tai luonnottomat tavat toteuttaa seksuaalisuutta sekä käsitykset erilaisista seksuaalisuuden piirteistä, vaikkapa seksuaalisesta halusta tai erotiikasta. Tämä kulttuuri uudistuu ensisijaisesti julkisen keskustelun myötä, ihmiset peilaavat omaa seksuaalista arvomaailmaansa julkisiin seksin esityksiin ja ilmenemismuotoihin.⁴⁰ Suomessa merkittävä seksuaalikulttuurinen muutos ajoitetaan tavallisesti juuri 1960-luvun loppuvuosille, mikä määritteli myös oman tutkimukseni ajankohdan. Laura Saarenmaa kirjoittaa Riitta Jallinojan todenneen, että seksuaalinen vallankumous näyttäytyi Suomessa pitkälti sanoma- ja aikakauslehdistön tuottamissa mielikuvissa.⁴¹ Tämä näkyi esimerkiksi 1960-luvulla naistenlehdissä yleistyneinä ehkäisyvälinemainoksina, lisäksi mainostettiin kotiin tilattavia vihkosia, joiden tehtävänä oli kertoa nykyaikaisesta perhesuunnittelusta. Kansanterveyslain säädöksessä vuodelta

---

³⁸ Otavan iso tietosanakirja 7 1966, 1323.

³⁹ Facta 2001 1985, 625.

⁴⁰ Kontula 2008, 16–17, 20–21.

⁴¹ Saarenmaa 2010, 227.

1972 ehkäisyneuvonta määrättiin myös kuntien velvollisuudeksi, kouluillekin siirrettiin vastuuta seksuaalikasvatuksesta, kun se otettiin mukaan opetusohjelmaan. Syntyvyys laski e-pillerin ja 1970-luvulla yleistyneen kierukan sekä raskaudenkeskeytysten helpottumisen myötä jopa ennätyksellisen alas, mikä herätti päättäjät uudistamaan myös yhteiskunnan palveluita paremmin nykytilannetta vastaaviksi. Esimerkiksi lasten päivähoitoa parannettiin niin, että yhä useammalla äidillä oli mahdollisuus käydä ansiotyössä.⁴²

Suomen hyvinvointivaltiokehityksessä ja yleisessä vaurastumisessa voidaan eräänlainen teknis-taloudellinen loppukiri ajoittaa 1960–1980-luvuille. Tähän liittyivät voimakkaasti erityisesti ensimmäisen ja toisen asteen sekä opettajakoulutuksen nykyaikaistaminen sekä suurten ikäluokkien korkeakoulutus, joiden seurauksena koulutus alkoi näytellä roolia eräänä talouskasvun tekijöistä. Koulutuksen kehittäminen nimittäin paransi kansantaloudellisesta näkökulmasta suomalaisten kykyä omaksua jatkuvasti edistyvää tuotantoteknologiaa käyttöönsä.⁴³ Taloudellinen hyvinvointi, kaupungistuminen ja näiden kautta myös vapaa-ajan lisääntyminen muokkasivat luonnollisesti myös maamme kulutuskulttuuria. Toisin sanoen nämä murrokset loivat Suomesta modernin kulutusyhteiskunnan. Siinä missä vielä 1960-luvun alkupuolella vain 6-8 % koko yksityisen kulutuksen määrästä muodostui ulkomailta tuoduista hyödykkeistä, ylitti saman vuosikymmenen loppupuolella ulkomaisten kulutustavaroiden kysyntä Suomessa jo lähes niiden tarjonnan. Ostaminen alkoi myös kytkeytyä television kasvaneen roolin myötä yhä vahvemmin populaarikulttuuriin ja mainostamiseen. Vuoden 1974 öljykriisi kuitenkin hillitsi kulutukseen miellettyä tulevaisuus- ja edistysuskoa, ja myös rahan käyttäminen alkoi saada tiedostavampia sävyjä.⁴⁴ Oikein erityiseksi kuluttajaryhmäksi nousi nuoriso, jota tämä uudentyyppinen mainostaminen ensisijaisesti puhutteli; näissä mainoksissa nimittäin nuoruus nostettiin usein palvelonnan kohteeksi, eräänlaiseksi ideaaliksi. Pukeutumisen avulla omien arvojen viestiminen ja kansainväliseen sekä kansalliseen nuorisokulttuuriin osallistuminen helpottui, kun 1970-luvun alkupuolella Suomessa avattiin nuorten vaatteisiin erikoistuneita osastoja ja myymälöitä. Toisaalta myös kaupallisuuden kritiikki oli osa useita nuorison alakulttuureita. Näissä saattoivat korostua joko luonnonsuojelulliset periaatteet tai ajatukset, joiden mukaan tiettyihin musiikkigenreihin, vaikkapa rock-musiikkiin, oli tuomittavaa yhdistää liian tuotteistettua imagoa.⁴⁵

Eräs 1960–1970-lukujen politisoituneen ilmapiirin näkyvimmistä osoituksista oli erilaisten naisliikkeiden ja tasa-arvojärjestöjen syntyminen. Sekä naisen että miehen roolia haluttiin

---

⁴² Vanha-Similä 2020, 202–204.

⁴³ Koponen & Saaritsa (toim.) 2019, 49–50.

⁴⁴ Kortti 2003, 41, 58–59.

⁴⁵ Aapola & Kaarninen (toim.) 2003, 455, 460–461.

nykyaikaistaa modernisoituvaa yhteiskuntaa paremmin sopiviksi. Vuonna 1966 perustettiin Yhdistys 9 -niminen organisaatio, joka otti kantaa perhepoliittisiin kysymyksiin, erityisesti kotityön määrän jakaantumiseen puolisoitten kesken sekä lasten päivähoidon järjestämiseen. Vaadituilla uudistuksilla tähdättiin juurruttamaan äitien työssäkäyntiä ja isien aiempaa osallistuvampaa, tunnepitoisempaa roolia perhe-elämässä. Yhdistys 9 lakkautti toimintansa vuonna 1970 ja kahden vuoden kuluttua perustettiin valtiollinen Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, jonka ohjauksella Suomessa alettiin rakentaa systemaattisesti parlamentaarista tasa-arvopolitiikkaa.⁴⁶

Vuosikymmenen vaihtuessa myös tasa-arvokeskustelu muutti muotoaan ja pirstaloitui eri foorumeilla käytäväksi, syntyi niin kutsuttu uusi naisliike, jonka juuret olivat 1960-luvun lopun opiskelijaradikalismissa. Kun Yhdistys 9:n jäsenistö oli koostunut sekä naisista että miehistä, syntyi amerikkalaisten vaikutteiden seurauksena feministisiä ryhmittä, joihin liittyivät lähinnä naiset, koska niiden toiminta keskittyi naisten oman itseymmärryksen lisäämiseen ja henkilökohtaisen kokemusmaailman politisoimiseen. Kehon politiikka oli merkittävä osa uutta naisliikettä. Toiminta oli hajanaista, sillä retoriikaltaan marxilaisuuteen nojaavat liikkeet vastustivat sortavan patriarkaatin lisäksi hierarkioita. Usein kyse olikin eräänlaisista pienehkön ja homogeenisen ryhmän opintopiireistä, mutta myös karnevalistisista tempauksista. Erityisesti suomenruotsalainen⁴⁷ julkisuus tarjosi feministisille puheenvuoroille tilaa suomenkielistä mediaa paremmin. Myös esimerkiksi jo 1800-luvulla perustetun Naisasialiitto Unionin jäsenistö nuorentui ja omaksui kansainvälisen feminismin piirteitä 1970-luvun kuluessa. Vuosikymmenen loppupuolella feministinen liikehdintä kiinnitti enemmän huomiota myös joukkotiedotusvälineissä, feministien tempaukset saivat paikoitellen epäilevän, suorastaan solvaavan vastaanoton. Kuitenkin nämä erilaiset naisasiaan keskittyneet kansalaisjärjestöt jättivät perinnökseen uudenlaisia puheentapoja ja keskustelunavauksia monille kulttuurisille sektoreille.⁴⁸

Naistenlehdet määrittelevät yhdeksi tehtäväkseen jalostaa ja valtavirtaistaa usein suhteellisen marginaalisten feminististen ryhmien ajatuksia. Ne kun edustavat mediamuotoa, jonka piirissä naiskansalaisen ei täydy käydä jatkuvaa kamppailua julkisesta tilastaan. Jotta naistenlehtiä voitaisiin tarkastella käsitepolitiikoinnin paikkana, ne tulee mieltää julkisuudeksi. Termillä naistenlehtijulkisuus tarkoitan siis naisille suunnattujen lehtien tarjoamaa paikkaa käydä keskustelua lehden lukijoiden ja tekijöiden elämää koskettavista kysymyksistä. Näitä kysymyksiä käsitellään useimmiten haastattelun kautta, ja julkisuus kytkeytyykin aikakauslehtiin ensisijaisesti

---

⁴⁶ Sarantola-Weiss 2008, 36–39, 42–46.

⁴⁷ Suomenruotsalaisten keskuudessa vaikuttaneita feministiryhmiä olivat muun muassa vuonna 1973 toimintansa aloittaneet Puna-akat sekä Marxistit-feministit. Ingström 2007, 33.

⁴⁸ Hagner & Försti 2006, 150–156; Ingström 2007, 9–12, 24–38; Sarantola-Weiss 2008, 39, 47.

juuri haastatteluiden muodossa. Naistenlehtijulkisuudessa yleinen konsensus on, että haastateltava itse osallistuu aktiivisesti siihen millainen kuva hänestä tekstissä luodaan. Toimittajan työtä ohjaa ennen kaikkea tahdikkuus ja hienotunteisuus.⁴⁹ Vaikka pääsääntöisesti naistenlehtiin haastatellaan julkista työtä tekeviä ihmisiä, tarjoavat ne myös lukijayhteisöilleen erilaisia osallistumisen tapoja: lukijoiden kirjeitä julkaisevia palstoja, erilaisia kilpailuja sekä muuttumisleikkejä.

Julkisuuden kerroksellisen luonteen vuoksi julkisuusilmiön teoretisoiminen on monimutkainen prosessi. Iris Ruoho on *Julkisuudet, naiset ja journalismi* -artikkelissaan kartoittanut samanaikaisten, mutta toisistaan erillisten julkisuuksien sukupuolittuneisuuden historiaa. Antiikin julkisiin keskustelutilaisuuksiin olivat tervetulleita vain miehet – ja heistäkin melko rajallinen joukko. Tästä juontaa juurensa julkisen ja politiikan tekemisen kulttuurin ajattelemiseen automaattisesti maskuliiniseksi. Ruoho tuo esiin samanlaisen ajattelun näkyvän myös journalismissa, jossa julkiset asiat ovat hallitsevassa asemassa. Näin ollen uutisten tärkeysjärjestyksessä yksityiselämää koskettavat aiheet arvotetaan herkästi toissijaisemmiksi.⁵⁰

Porvarillinen kansalaisyhteiskunta edellytti riippumattomien julkisuuden areenoiden olemassaoloa, mikä loi uutis- ja aikakauslehdistölle sekä, ehkä hieman yllättäen, romaanikirjallisuudelle tilaisuuden kehittyä. Sanomalehdistö toimi poliittisen keskustelun alustana, jossa porvaristo ajoi yksityisintressejään suhteessa valtioon ja yritti vaikuttaa lainsäädäntöprosesseihin yleisen mielipiteen avulla. Romaaneita puolestaan luettiin yksilön yleisinhimillisyyden kehityksen vuoksi, ja ne ajateltiin eräänlaiseksi kulttuuriseksi julkisuudeksi. Jürgen Habermasin tunnetuksi tekemässä teoriassa tämä kulttuurijulkisuus kuitenkin typistyy ainoastaan poliittisen julkisuuden esiasteeksi: yksilön piti kaunokirjallisuuden avulla tulla toimintakykyiseksi osallistumaan poliittiseen päätöksentekoon. Ruohon mukaan tämä näyttäytyy problemaattisena ajattelutapana sukupuolen kannalta, koska juuri kulttuurijulkisuus on nähty niin vahvasti naisten alueena. 1800-luvun loppuun mennessä julkisuuden näennäinen ylevyys oli rapautunut ja korvautunut yhteisöjen mainetta ylläpitävällä PR-toiminnalla. Lisäksi julkisuuden luonne muuttui näytösluonteiseksi, medioiden massakulttuuri kehittyi ja keskustelu siirtyi vielä merkittävimmässä määrin käytäväksi viestimissä.⁵¹

Habermasin porvarillisessa yhteiskunnassa toimivassa liberaalin julkisuuden ideaalimallissa yksityishenkilöt keskustelevat julkisista asioista. Yksityinen tarjosi tärkeää vastapainoa julkiselle, sillä juuri kotonaan (mies)yksilön oli mahdollista kehittää vapaasti itseään. Nancy Fraser kritisoi sitä, ettei Habermas ota huomioon sosiaalisia tasa-arvokysymyksiä vaan olettaa jokaisella olevan

---

⁴⁹ Jallinoja 1997, 86.

⁵⁰ Ruoho 2006, 171–173.

⁵¹ Ruoho 2006, 181–182.

yhtäläiset oikeudet osallistua julkiseen keskusteluun. Todellisuudessa julkisuudessa toimimiselle on olemassa paljon reunaehtoja; tulee osata tietty miestapainen keskusteluprotokolla ja oltava kykenevä, esimerkiksi taloudellisesti, hankkimaan keskusteltavista asioista riittävästi taustatietoa mielipiteenmuodostamista varten. Fraserin mukaan Habermas ei myöskään tiedosta useiden erilaisten julkisten keskustelutilojen yhtäaikaista. Esimerkiksi naisliikkeillä on kautta historiansa ollut vaihtoehtoisia foorumeita, jotka ovat näyttäytyneet vastajulkisuutena hegemonisen julkisuuskäsityksen rinnalla. Lisäksi Fraser näkee ongelmallisena habermaslaisen ajatuksen julkisuuskäsitteen rajoittumisesta ainoastaan neuvotteluihin ”yhteisestä hyvästä” sekä kansalaisyhteiskunnan ja valtion toisistaan erottamisen vaatimuksen. Ruoho tiivistää Fraserin näkemyksen siten, että Habermas on unohtanut teoriastaan yhteiskunnan sukupuolittuneet rakenteet, kuten sen että poliittinen päätöksenteko ja kansalaisuus ajatellaan vahvasti maskuliiniseksi, kun taas kuluttajuus näyttäytyy naisellisena.⁵²

Tunnustuksellinen, itsereflektioiva puhe julkisuudessa mielletään nykyisin lähes vaistomaisesti nimenomaan naisille ja naistenlehtiteksteille tyypilliseksi ilmiöksi.⁵³ Laura Saarenmaan väitöskirja tosin osoittaa, että myös miehet harjoittivat tunnepuhetta 1960–1970-lukujen taitteen ajanvietelehdistä julkisuudessa. Tämä puhe ilmeni erityisesti *Hymy*-lehden alkoholimitunnustuksissa. Saarenmaan tulkinnan mukaan lehdistä on erotettavissa nais- ja miesintiimin erityispiirteet. Miesintiimiin liitettäviksi tyyllisiksi piirteiksi listataan sentimentaalisuus, toverillisuus sekä porukkahenki. Kyseiset kategoriat Saarenmaa on jalostanut Maria Lassila-Merisalonen tekstin tasolla ilmenevän kertojan ja haastateltavan välisen suhteen jaottelun mukaan. Sentimentaalisen tyylin tunnusmerkkejä ovat kohdetta kunnioittava asenne, kohteen puolelle asettuminen, uhrin aseman korostaminen, säälin tunteiden herättäminen sekä varsin avoin poliittinen kantaottavuus. Toverillisuus taas rakentuu haastattelutilanteeseen viittaavien ilmausten käytöllä, joilla luodaan illuusio läsnäolosta ja hetkellisyydestä; tavoitteena on, että lukija kokisi olevansa paikan päällä seuraamassa parhaillaan käynnissä olevaa haastattelua. Lisäksi toverillisuuteen yhdistyy eräänlainen haastateltavan ja haastattelijan (jotka siis tässä tapauksessa ovat usein molemmat miehiä) yhteinen sävel, vertaisuus, heidän keskinäinen luottamuksensa sekä yhteinen huumori. Myös kolmanteen tyylliseen käytäntöön, porukkahengen korostamiseen, liittyy lehtijutun tuttavallisuuden korostaminen. Tämän lisäksi tavoiteltavia adjektiiveja ovat välittömyys, autenttisuus ja empatia. Tekstissä kuvataan usein jotakin hauskaa, maskuliiniseen kulttuuriin liittyvää, tapahtumaa, jonka osallisina on ollut useampia henkilöitä ja jollaisesta lukijalla usein odotetaan olevan

---

⁵² Ruoho 2006, 173–180.

⁵³ Kujansivu & Saarenmaa (toim.) 2007, 101–103.

omakohtaistakin kokemusta, Saarenmaan esimerkissä kyse on Irwin Goodmanin kotonaan järjestämästä riehakkaasta saunaillasta. Kyseiset tyylikeinojen elementit ilmenevät tekstin lisäksi myös juttujen kuvituksessa.⁵⁴

Hymy tarjosi siis Saarenmaan tulkinnan mukaan haastattelemilleen miehille myönteisen itsemäärittelyn ympäristön sekä julkisen paikan miehille juoruilukulttuurille, jossa oli luontevaa puhua paitsi omista myös läheisten naisten virheistä tai ylilyönneistä. 1970-luvun alkuun mennessä julkinen vastakkainasettelu naisten ja miesten välillä oli näkyväksi tulleen sukupuolipolitiikan seurauksena jo sen verran voimakas, että naisia palveleva julkisjournalismi syntyi Suomessakin. Naistenlehdet alkoivat omaksua näitä skandaalilehtimäisiä intiimin puhetapoja ja tarjosivat aikalaisnaisille areenan puolustaa itseään ja omaa tunne-elämäänsä. Saarenmaa puhuikin naisintiimin *vastastrategioista*, joiden avulla omalle kohtalolle haetaan toimittajan ja lukijoiden tarjoamaa myötätuntoa. Teoreettisena taustana tarkastelulle toimii Bruno Latourin toimijuuden käsite, jota sovelletaan varsinkin Jaana-lehden naisintiimin yhteydessä. Siinä missä miesintiimin vaikeudet usein kietoutuvat yhteiskunnallisiin ongelmiin, kuten työttömyyteen, näyttölee naisintiimin taustalla sellaisia teemoja kuin rakkaus tai aviosuhteen kärsimykset. Vastastrategioista on erotettavissa kolme periaatetta, jotka eivät kuitenkaan aina näyttäytytä täydellisen selvärajaisina tai toisistaan erillisinä: naisten säädyllistäminen, oman äänen antaminen sekä vaihtoehtoisten tarinoiden kertominen. Erityisen hyvin nämä keinot tulivat esiin seksuaalisuutta käsittelevien teemojen yhteydessä.⁵⁵

Säädyllistämisen periaatteet koskevat usein muissa, erillisissä julkisuuksissa arveluttavaa tai negatiivista huomiota osakseen saaneiden ihmisten maineen palauttamisen prosesseja. Esimerkiksi naishenkilöön liitettyä seksi-imagoa saatetaan silotella pukemalla hänet naistenlehdessä peittävästi ja korostamalla vaikkapa vaimon tai äidin rooleja. Haastattelutilanteessa myös (nais)toimittaja osallistuu näihin säädyllistämisen prosesseihin puhumalla haastateltavan puolesta ja avoimesti ymmärtämällä hänen roolinsa väärinymmärrettynä uhrina. Saarenmaa luonnehtii tämänkaltaista, naistenvälistä empaattisuutta sävyltään äidilliseksi. Oman äänen antamisen traditiot kietoutuivat naistenlehtipuheeseen 1960-luvun jälkipuoliskon identiteetti- ja roolikeskustelun kautta, jonka seurauksena ”oman itsen löytämisestä” tuli eräänlainen päämäärä haastatteluissa. Saarenmaa näkeekin juuri naistenlehtikirjoittajilla olleen aktiivisen roolin identiteettiterminologian juurruttamisessa yleiseen kielenkäyttöön. Tästä nousee esille mielikuva naistenlehtihaastattelusta eräänlaisena terapeutisena instanssina, jossa haastattelijakin pyrkii näyttämään julkkiksen

---

⁵⁴ Saarenmaa 2010, 37, 164–165, 173–181.

⁵⁵ Saarenmaa 2010, 186–189.

mahdollisimman myönteisessä valossa. Kolmas toimintastrategia eli vaihtoehtoisten tarinoiden kertominen, tulee ilmi Jaanan 1970-luvun todellisuuspakoisena glamourin lisäämisenä: lehden sivuilla alettiin yhä toistuvammin haaveilla tietynlaisesta pois pääsystä, jota edustivat ylellisyystavarat, eksoottiset matkakohteet ja ulkomailla asuminen. Uudeksi ihanteeksi tuli ajan poliittisessa ympäristössä vapaus liiallisista – esimerkiksi avioliiton vaatimista – sidoksista. Lisäksi ulkomaille muuttaneiden valokuvamallien haastattelut tarjosivat ajan julkisuuskulttuurisessa ilmapiirissä varsin harvinaisen kanavan ja oikeutuksen nuorten naisten mielipiteille. Näissä juttutyypeissä oli usein länsimaista kapitalismia ja eurooppalaisuutta ihannoiva vivahde.⁵⁶

Kuten edellä on käynyt ilmi, muutos ajanvieteledissä intiimimpään suuntaan ei tapahtunut ainoastaan seksuaalisuutta, alkoholismia tai muiden yksityiselämään vahvasti kietoutuvien aiheiden määrän lisääntymisenä vaan myös tiettyjen puheen tapojen ja journalististen käytäntöjen omaksumisena. Saarenmaa nimeää erääksi tutkimuksensa näkökulmaksi median aloitteellisuuden ja osallisuuden julkkisinstituution tuottamisessa ja ylläpitämisessä. Huolimatta siitä, että monet vakavastiotettavuutta tavoittelevat mediat usein selittelevät julkkisjuttujensa julkaisemista myynninedistämällä ja vetoamalla lukijoiden kiinnostukseen tämänkaltaisia juttutyyppejä kohtaan.⁵⁷ Tämä skandaalilehdistön harjoittama intiimijournalismin kehitys ja samalla suomalaisten sietokyky saavuttivat lakipisteensä vuoden 1975 alussa. Tällöin voimaan astui niin kutsuttu Lex Hymy, rikoslain muutos, jonka nojalla yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen joukkotiedotusvälineissä säädettiin rangaistavaksi teoksi.⁵⁸

2.2 Naistenlehtien toimintamekanismeista

Siinä missä ihmiset olivat aikaisemmin alttiita peilaamaan itseään ja olemustaan lähimmäisiinsä ja reaali maailmassa tapaamiinsa ihmisiin, on modernisaation myötä joukkotiedotusvälineiden asema ihmisten identifikaation ja todellisuuden tulkinnan välineinä painottunut. Nimenomaan mediasta haetaan vastauksia omiin kokemuksiin.⁵⁹ Ihmisten tekojen toisteisuus rakentaa kulttuurin, joka taas toisaalta rajoittaa sen mitkä teot nähdään norminmukaisina tai oikeastaan ylipäättään mahdollisina.⁶⁰ Nykyisin media – yhä enenevässä määrin sosiaalinen sellainen – säätelee siis sitä mitä pidämme

---

⁵⁶ Saarenmaa 2010, 190–221.

⁵⁷ Saarenmaa 2010, 335.

⁵⁸ Neuvonen 2016; Siltanen 2015, 21–22.

⁵⁹ Railo & Oinonen (toim.) 2012, 8.

⁶⁰ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 39.

hyväksyttävänä tai viehättävänä käytöksenä ja millaista ulkonäköä tavoiteltavana. Mediatuotteista haetaan samaistumis pintaa sekä oikeutusta omalle toiminnalle ja arvomaailmalle. Tämä perustuu ajatukseen toisteisuuden mukanaan tuomasta normittamisesta ja arvottamisesta; mitä enemmän ja useammin näemme materiaalia vaikkapa tietynlaisesta vartaloihanteesta tai hiustyylistä, sitä sallivammin todennäköisesti suhtaudumme siihen. Näin voi käydä jopa silloin kun kyseessä on jokin aiempaan kauneuskäsityksemme täysin kuulumaton, sen kanssa suorastaan vastakohtainen asia.

Pohdittaessa naistenlehden määritelmää, ajattelen hallitsevaksi perusteeksi Raili Malmbergin tavoin lehden kohderyhmän.⁶¹ Naistenlehdellä tarkoitetaan siis tässä tutkimuksessa aikakauslehteä, jonka lukijoiksi nähdään ensisijaisesti naiset, ja lehden sisältö tietoisesti rakennetaan naisten elämämpiiriä koskevasta materiaalista. Lisäksi valtaosa tämän materiaalin tuottajista on itsekin naisia, ja nämä lehdet tyypittelevät itse itsensä myös naistenlehdiksi. Toki tutkimuksessa käsiteltävillä lehdillä on ollut todellisuudessa monitahoisempi lukija- ja toimittajakunta,⁶² eikä sukupuolta pidä ajatella liian määräävänä tekijänä, esimerkiksi ikä tai luokkatausta voi olla joillekin lukijoille ensisijaisia itsensä jäsentämisen välineitä. Varhaisia naistenlehtiä tutkinut Maija Töyry kannustaa ajattelemaan näitä lehtiä konsepteina; kuinka kukin naistenlehti on oman aikakautensa journalistinen instituutio, itsenäinen kokonaisuus,⁶³ eli on syytä varoa tekemästä koko naistenlehtigenreä koskevia yleistyksiä yhden lehden sisällön perusteella. Naistenlehtien lukijan, samoin kuin tutkijan, onkin osattava erotella eri naistenlehdet toisistaan, nähtävä erot juttutyyppeiden välillä ja analysoitava juttujen sisältöjä monipuolisesti naisten elämän kannalta.⁶⁴

Suomalaiset naistenlehdet, jotka nojaavat pitkälti järjestölehtien emansipatoriseen perinteeseen, tarjoavat lisäksi oivallisen paikan tutkia nimenomaan sukupuolista tehtyjä esityksiä, koska niissä keskustellaan paljon sukupuolijärjestelmän vallitsevasta tilasta. Lehdissä tarkastellaan sitä missä suhteessa sukupuoli näyttäytyvät toisiinsa; millainen käytös on esimerkiksi sallittua tai toivottavaa minkäkin sukupuolen edustajalle, kenen pitäisi tehdä päätökset parisuhteessa tai lastenkasvatuksessa. Näistä pohdinnoista Töyry käyttää ilmausta sukupuolisopimus. Naistenlehdet voivat joko kyseenalaistaa sukupuolisopimuksen ehtoja tai vaihtoehtoisesti vahvistaa näiden ehtojen

---

⁶¹ Malmberg 1991, 196.

⁶² Esimerkiksi lukijoiden mielipiteitä ja palautetta julkaisseella Me Naisten *Meille meistä* -palstalla eräs miespuoliseksi itseään kuvaava kertoo lukevansa ahkerasti vaimonsa tilaamaa Me Naiset -lehteä. Lisäksi tämä ”Arvaa oma aikasi, anna arvo toisellekin” -nimimerkillä kirjoittava henkilö viittaa erääseen lehdessä aiemmin julkaistuun juttuun ja kiittää sen ”tarttuneen oikealla tavalla miesten ja naisten epätasa-arvoon” sekä kannustaa naisia rohkeasti pyrkimään johtaviin asemiin ja osallistumaan politiikkaan. Me Naiset 23/1975, 84.

⁶³ Töyry 2006, 223.

⁶⁴ Siivonen 2006, 241.

pysyvyyttä. Töyryn mukaan levikkinsä maksimoimiseen tähtäävät kuluttajalehdet harvoin pyrkivät kovinkaan hanakasti sukupuolisopimuksen ehtojen aktiiviseen muuttamiseen. Tämä liittyy siihen kuinka laajaksi lukijan oman elämän toimivalta koetaan: kenelle hän voi vaatimuksiaan esittää, poliitikoille vai omalle itselleen. Sen vuoksi naistenlehtien välillä on eroja siinä kohdistavatko ne muutosvaatimuksensa yhteiskunta- vai yksilötasolle. Kuitenkin Töyry toteaa – vaikkakin alaviitteessä – kuinka on ongelmallista pohjata päätelmät yleisistä kulttuurisista muutoksista yksittäisen naistenlehtikonseptin tapaan käsitellä jotakin tiettyä aihetta.⁶⁵ Tämä näyttäytyy historioitsijalle kysymyksenä lehdissä esitetyn ideaalin ja lehtien ulkopuolisen todellisuuden kohtaamattomuudesta. Soveltaen tätä omaan tutkimusaiheeseeni on huomioitava, että se kuinka usein seksikäs-sana esiintyy tutkimusaineistossa, ei välttämättä kerro juuri mitään siitä kuinka usein sana toistui aikalaisten arkisessa kielenkäytössä.

Naistenlehtien lajityyppisenä erityisominaisuutena voidaan pitää niiden sisältämiä ristiriitoja, jotka saattavat ilmetä samassa lehdessä, samalla aukeamalla tai jopa yhden jutun sisällä. Nämä ristiriidat tarkoittavat sekä jännitettä fantasian ja realismin välillä että naistenlehdille ominaista tapaa tarjota lukijoilleen samanaikaisesti lohtua ja identifioitumismahdollisuuksia sekä esittää heille vaatimuksia muuttua tietynkaltaiseksi. Usein nämä naisille tarkoitettut neuvot on saatettu pukea jopa käskymuotoon. Miehillä suunnatut lehdet puhuttelevat lukijoitaan aivan eri tavalla – ne eivät kyseenalaista lukijansa suoritusta sukupuolensa edustajana tai pyri jalostamaan sitä.⁶⁶ (Kuluttaja)naistenlehtien voidaan nähdä toteuttavan Richard Dyerin teoriaa viihteestä. Dyerin mukaan kaksi viihteen tunnusmaisinta piirrettä ovat ”eskapismi” ja ”toiveiden täyttäminen”, jotka kumpikin viittaavat utopistisuuteen. Viihde luo vaikutelman jostakin kaivatusta paremmasta, sellaisesta mitä oma arkemme ei tarjoa, tavallaan toisesta mahdollisesta maailmasta. Viihteen utopismi toimii kuitenkin ensisijaisesti sensibilibiteetin, ei niinkään konkreettisten keinojen, tasolla.⁶⁷ Naistenlehden lukija kykenee siis kuvittelemaan miltä tuntuisi elää vaihtoehtoista elämäntyyliä, olla esimerkiksi varakkaampi, mutta utopia ei saa olla perustavanlaatuisesti liian kaukana hänen nykyisestä elämästään. Jonita Siivosen mukaan realismin ja fantasian ulottuvuudet näyttäytyvät erityisesti naistenlehtien julkkiskirjoittelussa sekä henkilökuvissa, joissa esiintyvät ihmiset ovat toki todellisia, mutta heidän elämästään kirjoitetaan usein mahdollisimman mielenkiintoa herättävästi eikä niinkään absoluuttista todellisuutta seuraten. Lisäksi ulkonäköön ja kulutukseen liittyvät

---

⁶⁵ Töyry 2006, 208, 213–215.

⁶⁶ Siivonen 2006, 226, 237.

⁶⁷ Dyer 2002, 25.

aihepiirit tuottavat näissä lehdissä epäsuorasti fantasiaa lukijoilleen; mielikuvaa siitä miten elämä muuttuisi jonkin tietyn tuotteen myötä.⁶⁸

Naistenlehtien toimituksellisissa prosesseissa lukijalähtöisyys on hallitsevin piirre. Tämä käy ilmi Iiris Ruohon ja Laura Saarenmaan koostamista naistenlehtitoimittajien haastatteluista. Näiden lehtien harjoittama journalistinen työ ajatellaan myös enemmän lukija- kuin toimittajalähtöiseksi. Toimittajalähtöinen journalismi edustaa klassista ”vallan vahtikoira” -ajattelutapaa, jossa toimittajien tehtäväksi nähdään yhteiskunnallisten epäkohtien esiin nostaminen ja poliittisten toimijoiden kritisoiminen. Lukijalähtöisessä journalismissa taas asioiden objektiivisen kuvaamisen rinnalla korostuu toimittajan kyky tarjota lukijoilleen vertaistukea tai samaistumispintoja.⁶⁹ Naislukijoille suunnattujen lehtien voidaan siis ajatella kuvaavan paremmin naisten itsensä kokemaa todellisuutta⁷⁰ verrattuna tapahtumiin keskittyvien sanomalehtien tuottamaan kuvaan. Naistenlehden toimittaja ja lukija nähdään tasavertaisempina kuin journalismissa yleensä. Yhteys lukijan ja toimittajan välillä tuotetaan vertaisjournalismin⁷¹ kautta. *Sukupuolishow*’n teksteistä esiin nousee muistutus siitä, ettei naistenlehtien lukijoita pidä yksinkertaistaa. Kyseisiin lehtiin on mahdollista suhtautua samanaikaisesti vakavasti otettavana tiedonvälittäjänä että viihteenä. Naiset myös itse usein tunnistavat lehtien ristiriitaisen sisällön. Lisäksi naistenlehtiä ei pidä ajatella ainoana identiteetinrakennusvälineenä, jonka niiden lukijat kohtaavat, vaan samaistumispintaa tai itseymmärrystä tarjoavia alustoja löytyy niin tosielämästä kuin vaikkapa televisiostakin.⁷²

Tämä saa pohtimaan naistenlehtien merkitystä lukijoilleen Suomen kulttuuris-poliittisessa ympäristössä 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin esimerkiksi televisiossa esiintyneet naiset nähtiin nykyistä harvemmin vakavasti otettavuutta vaativissa asiantuntijarooleissa, vaikkapa uutistenlukijoina. Muun muassa yksi Osmo Kontulan ja Kati Kososen tutkimuksessa esiin nostamista näkökulmista on naistenlehtien ajattelemisen seksivalistuksen välineinä. Valistus tapahtuu kuitenkin lähinnä ruumiiseen ja ylipäättään seksuaalisuuteen liittyvän tietoisuuden kautta, suoranainen seksitapojen esitleminen on jätetty seksilehtien tehtäväksi.⁷³ Erityisesti ehkäisy lienee suurimpia yksittäisiä teemoja, josta luotettavan tiedon välittämisen juuri naistenlehdet ovat kokeneet velvollisuudekseen. Vaikka medialukutaito terminä kuulostaa varsin modernilta, ei menneisyydenkään lukijaa ole eettisesti oikein pelkistää positioon, jossa hän uskoisi kaiken

---

⁶⁸ Siivonen 2006, 229–231.

⁶⁹ Ruoho & Saarenmaa 2011, 27–29.

⁷⁰ Todellisuus tulee ymmärtää tässä enemmänkin emotionaalisenä ja subjektiivisena tietämyksenä maailmasta kuin niinkään objektiivisena todellisuuden kuvaamisena. Siivonen 2006, 235.

⁷¹ Katso vertaisjournalismista esimerkiksi Ruoho & Saarenmaa 2011, 29.

⁷² Siivonen 2006, 229–234.

⁷³ Kontula & Kosonen 1994, 298.

painetun sanan kritisoimatta sitä; naistenlehtiä on todennäköisesti kautta aikojen luettu ironisellakin otteella ja erotettu ne genrenä sanomalehdistä, mikä on vaikuttanut niihin suhtautumiseen. Lisäksi naistenlehtikriittisten äänenpainojen synty ajoittuu juuri 1960–1970-lukujen taitteeseen.⁷⁴ Yhtäältä eräänlaisena indikaattorina voidaan myös ajatella sitä, että sukupuolentutkimus oli tällöin vasta akateemistumassa. Yhteenvedonä siis todettakoon, että naistenlehdillä on ollut aikalaislukijoilleen journalistista, yhteiskunnallista ja viihteellistä painoarvoa, niillä on ollut sekä tiedonvälityksellisiä, naisten asiaa ajavia sekä arjesta pakoa tarjoavia motiiveja.

2.3 Anna, Jaana ja Me Naiset - kolme kilpasisarta

Naistenlehtien historiasta on erotettavissa neljä osaa sen mukaan kuinka lehti on lukijaansa puhutellut: ensimmäisten naistenlehtien ääni oli isällisen ohjaava, tämä vaihtui äidillisen kautta sisarelliseksi 1900-luvulle tultaessa ja nykyisin lehtien lukemista voisi verrata ystävän kanssa keskustelemiseen. Suomalaisen naistenlehdistön erityispiirre on kuluttajalehdistön myöhäinen synty, koska kotitaloudet olivat niin pitkään omavaraisia. Kuitenkin kulutuksellisten elementtien löytäessä tiensä naistenlehtien sivuille, perivät nämä uudenaikaisetkin naisille suunnatut lehdet useita niitä edeltäneiden järjestölehtien ominaisuuksia.⁷⁵ Suomalaiselta naistenlehtijournalismilta vaaditaan siis historian valossa paljon. Naistenlehtien kulttuurinen paikka jäsenyytensä yhteiskunnalliseksi, ja lehtiin kohdistetaan tietynlaisia, melko korkeitakin, odotuksia niiden kantaaottavuudesta tai osallistavuudesta sukupuolipoliittisiin prosesseihin. Toisaalta 1960–1970-lukujen taitteen kulttuurisen murroksen seurauksena naistenlehtiin alettiin suhtautua kriittisemmin, ja tietyt kielteiset mielikuvat kyseisistä lehdistä elävät jossain määrin yhä.⁷⁶

Naistenlehtien kehityskulkua tarkasteltaessa 1950- ja 1960-lukujen taite nähdään usein käännekohtana, jolloin lehtien sisältö muuttui kilpaillakseen televisiotarjonnan kanssa. Tätä muutosta edusti suhtautuminen tunnettuihin henkilöihin, ja ”julkismateriaalista” muotoutuikin juuri tällöin kiinteä, tunnistettava osa naistenlehtijournalismia. Lisäksi naistenlehtien keskinäinen kilpailu lukijoistaan koveni, kun uusia tulokkaita ilmestyi markkinoille.⁷⁷ 1970-luvulla yleisaikakauslehtien levikki kääntyi laskuun, mihin nämä lehdet vastasivat alkamalla kosiskella sekä lukijoita että ilmoittajia lisäämällä juttuja muodista, ihmissuhteista sekä kauneudesta –

---

⁷⁴ Ruoho & Saarenmaa 2011, 8.

⁷⁵ Töyry 2006, 209, 213.

⁷⁶ Ruoho & Saarenmaa 2011, 8-9, 95.

⁷⁷ Malmberg 1991, 229.

aihepiireistä, jotka oli pitkään mielletty nimenomaan naistenlehdille ominaisiksi. Tämä lisäsi myös entisestään naistenlehtien välistä kilpailua, erityisesti vuosikymmenen puolivälistä eteenpäin, jolloin irtonumeromyynnin merkitys kasvoi ja kansien houkuttelevuuteen alettiin panostaa aiempaa enemmän. Eniten kysyntää vaikuttikin 1970-luvulla olevan juuri naisten viikkolehdeille, ja tätä genreä edustaneet Me Naiset, Anna sekä Jaana kilpailivat keskenään ykköslevikkisimmän lehden paikasta.⁷⁸ Tämän vuoksi on perusteltua käyttää tutkimusaineistona juuri näitä aikakauden suosituimpia ja ikonisimpia naistenlehtiä.

Ensimmäinen Me Naiset ilmestyi elokuussa 1952 tunnuslauseenaan ”nykyaikaisen naisen nykyaikainen lukemisto”. Vaikka se profiloituikin alusta asti nimenomaan muotiin sekä kauneudenhoitoon pyrittiin myös muu sisältö pitämään tasokkaana. Lehden siirtyessä toiseen kustantamoon, Sanoma Oy:lle, päätettiin Me Naiset vuonna 1960 muuttaa onnistuneesti ensimmäiseksi suomalaiseksi naisten viikkolehdeksi (1965 sen levikki oli huipussaan, 223 350 kappaletta). Anna-lehden ensimmäinen numero julkaistiin 1.8.1963 ja sen päätoimittaja piti alusta asti tärkeänä tehtävänä naisten asemaa koskevan keskustelun seuraamista sekä siihen osallistumista. Tässä suhteessa Anna siis erosi lukijoistaan etäisempänä pysytelleestä Me Naisista. Vuonna 1971 lehden nimeksi vaihtui hetkellisesti Uusi Anna kun siihen sulautettiin *Hopeapeili*-niminen, vaikeuksiin joutunut, naistenlehti. Tällöin Annan levikki ohitti Me Naiset reilulla 25 000 lukijalla. Ehdottomasti viihteellisintä ja kenties myös sensaatiohakuista näistä kolmesta lehdestä edustaa vuonna 1962 perustettu Jaana. Lehti itsekkin lupasi lukijoilleen ”loisteliaaseen asuun puettua viihdettä”, jonka joukkoon eivät mahtuneet perinteiset ruokareseptit tai sisustusvinkit. Jaana seurasi Annan ja Me Naisten esimerkkiä muuttaessaan kuukausittaisen ilmestymistahdinsa viikoittaiseksi vuonna 1974, mikä ei kuitenkaan pidemmän päälle osoittautunut hyväksi ajatukseksi ja Jaanan levikki lähti laskemaan johtaen lehden lopettamiseen vuonna 1985. Jaanasta erikoisen kilpasisariinsa – tai oikeastaan koko naistenlehtigenreen – verrattuna tekee myös se, että sillä oli olemassaolonsa aikana useampi miespäätoimittaja.⁷⁹

Vuonna 1965 Me Naisten päätoimittajana oli Mary A. Wuorio ja vuosina 1970 sekä 1975 hänen seuraajansa Helena Ahti. Jaanaa päätoimitti 1965 Arvo Allas, mutta vuosikymmenen lopulla pesti vaihtui lehden perustajalle Mauri Linteralle, joka toimi tehtävässä 1970-luvun alkupuoliskon. Annan päätoimittajana työskenteli kaikkina kolmena tarkasteluvuotena Kirsti Lyytikäinen. Tutkimusajankohtana Me Naiset ilmestyi joka keskiviikko, Anna ja viikoittainen Jaana taas tiistaisin. Sivumäärältään lehdet olivat noin 60–100-sivuisia. Jaana oli kuukausittain ilmestyessään

---

⁷⁸ Malmberg 1991, 245–246.

⁷⁹ Malmberg 1991, 224–272.

laajempi ja siinä haluttiinkin olevan lukemista romaanin verran; sivumäärältään muutamat vuoden 1970 lehdet lähentelevät jopa kahtasataa. Irtonumeroiden hinnat noudattelivat lehtien sivumääriä Annan maksaessa vuonna 1965 90 penniä, Me Naiset tasan markan ja Jaana 1,70 markkaa. Toki hinnoittelussa saattoi olla vuoden sisälläkin hieman vaihtelua esimerkiksi tarjousten tai tuplanumeroiden muodossa, mutta nämä olivat lehtien yleishinnat. Jos hintoja tarkastellaan elinkustannusindeksin huomioivalla Tilastokeskuksen rahanarvonmuuntimella, olisivat niiden vastaavuudet vuoden 2019 rahassa mitattuna 1,67 euroa (Anna), 1,86 euroa (Me Naiset) ja 3,16 euroa (Jaana).⁸⁰ Aikakauslehtien hintojen voidaan siis ajatella olleen nykyisiä, printtimedian suosion laskusta kärsiviä, vastineitaan edullisempia. Tästä taas pystyttäneen päättämään, etteivät ne edustaneet mitään erityisen suurta ylellisyyttä vaan olivat hintatasoltaan tavanomaisen kuluttajan saatavilla. Vuonna 1970 Annan ja Me Naisten irtomyyntilehtien hinnat olivat nousseet 1,50 markkaan (2,23€) kappaleelta, kun taas Jaanan hinnat vaihtelivat kyseisen vuoden aikana 2 markan ja 2,50 markan välillä (2,97–3,72€). Hinnan muutos kytkeytynee yleisempään elintason nousuun, eikä sitä voi pitää dramaattisena. Mitä taas tulee kyseisten lehtien hintakehitykseen 1970-luvun alkupuoliskolla, niin irtomyyntihinnat kohosivat huomattavasti, sillä vuonna 1975 niiden hinnat vaihtelivat 3,50–3,90 markan (5,20–5,80€) välillä. Taustalla lienee vaikuttanut myös markan devalvoituminen öljykriisin seurauksena.

Jaana puuttuivat naistenlehtinimikkeestään huolimatta tämänkaltaiseen lehtigenreen tyypillisesti linkittyvät kauneus- ja muotipalstat oikeastaan kokonaan, vasta viikkolehtiytymisen myötä lehteen lisättiin kauneusmateriaalia. Jaanassa ei myöskään ollut Annalle ja Me Naisille ominaisia jatkokertomuksia vaan niiden virkaa toimittivat satunnaiset, lyhyemmät novellit. Jatkuvuuden elementin taas tarjosivat useampia osia sisältäneet muistelmat, joissa usein käsiteltiin henkilön omin sanoin hänen ulkomailla viettämäänsä ajanjaksoa.⁸¹ Kuitenkin pääsääntöisesti erot lehtien välillä eivät olleet erityisen räikeitä, esimerkiksi jokaisen lehden voisi – varsinkin 1970-luvun puolella – kuvitella parhaiten puhutelleen nimenomaan kaupunkilaislukijoita. Tarkasteluajankohtana sisältö on kaikissa kolmessa lehdessä hyvin samankaltaista ja samat teemat tai haastateltavat toistuvat jokaisen kolmen lehden sivuilla. Lehtien välinen kilpailu perustuikin suuressa määrin siihen kuka ensimmäisenä ennättäisi julkaista jonkun tietyn henkilön haastattelun, kuten Raili Malmbergkin on todennut.⁸²

---

⁸⁰ <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html>

⁸¹ Erityisen tunnettu ja tuottelias matkakertomuksiin erikoistunut Jaanan toimittaja oli paronitar Eva Aminoff. Af Enehjelm 2008, 99–100.

⁸² Malmberg 1991, 229.

3. Vuosi 1965: ”suloinen, mutta ei seksikäs”

Kaikissa kolmessa lehdessä vuonna 1965 vaikuttavat olleen *in*⁸³ – tämän ilmaisun lisäksi – ainakin uuden Miss Suomen valinta, Viktor Klimenkon Euroviisu-edustus, silmien meikkaaminen suuriksi ja mahdollisimman pyöreiksi, *Jälkeen syntiinlankeemuksen* -näytelmän suomalainen versio sekä Pariisi, joka näyttäytyi muotivirtausten kiistattomana keskuksena. Lehtien sivuilla naisten muoti rakentui muhkeista, ilmavista kampauksista, vahvasta ehostuksesta, minimittaisista helmoista, jakkupukutyypisistä asuista ja geometrisistä kuvioinneista. Tyyliä voisi kokonaisvaltaisesti luonnehtia huolitelluksi, nukkemaiseksi ja pikkusieväksi. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla Suomeen rantautuneesta hippityylistä ei vielä tässä vaiheessa näkynyt juurikaan enteitä.

Tarkastelluista lehdistä seksikkyuden adjektiiv- tai substantiivimuotoja löytyi noin kymmenen kappaletta kahdeksan eri kirjoituksen yhteydessä. Näiden lisäksi esiin nousi muutamia ilmaisuja, joissa puhuttiin esimerkiksi sukupuolisesta viehätysvoimasta, jota voidaan pitää seksikkyuden synonyymina. Näin ollen seksikäs-sana ei näyttäydy minkäänlaisena muoti-ilmaisuna näissä lehtivuosisierroissa, vaan päinvastoin käsite oli melko harvinainen; sitä käytettiin ainoastaan noin joka neljännessä lehdessä. Huolimatta siitä, että Jaana identifioi itsensä kohauttavaksi lehdeksi, puhuttiin siinä seksikkyudesta ainoastaan kerran koko vuoden aikana, mikä voi osaltaan selittyä sillä, etteivät ulkonäkö, pukeutuminen tai kauneus olleet lehden vakituisia aihepiirejä samassa määrin kuin Annassa ja Me Naisissa. Seksikkyysmainintoja kertyikin vuodelta 1965 sen verran vähäisesti, että ensimmäisessä alaluvussa käydään läpi yleisemmin lehtien adjektiivivalintoja ja niiden käyttämää retoriikkaa. Tämän jälkeen pureudutaan tarkemmin seksikkyuden saamiin merkityksiin tarkastelemalla seksikkyysdiskurssin tuottamista pukeutumisen ja julkisuuden henkilöiden kautta. Lisäksi pohditaan hieman seksikkyuden suhdetta kauneuteen.

3.1 Adjektiivivalinnoista ja sukupuolimoraalin heikkenemisestä

Sanaa seksi ei tunnettu 1900-luvun alun Suomessa,⁸⁴ ja vielä pitkään viime vuosisadalla puhuttiin seksuaalisuuden toteuttamisesta sukupuolisuutena. Toista seksuaalisuuteen liittyvää

---

⁸³ Raili Malmberg kirjoittaa Me Naisissa ylellistä *Sininen salonki* -seurapiiripalstaa pitäneen Mirja Sassin lanseeranneen in- ja out-termien muodinmukaisen käytön suomalaisten arkikieleen. Malmberg 1991, 281.

⁸⁴ Seksi-Suomen historia: Seksuaalisuus yhteiskunnan kontrollin kohteena. Jakso 1: Naimaluvan kiertäjät, 4.55. Televisio-ohjelma Yle Areena -verkkopalvelussa.

käsittehistoriallista ketjua edustaa alun perin yleisiin normeihin ja omaantuntoon viittaneen siveellisyys-sanan merkityksen siirtymä seksuaalimoraaliin assosioituvaksi.⁸⁵ Tarkasteltaessa sitä mikä määrittyy seksi-ilmaisun sisällöksi vuoden 1965 naistenlehdissä, voidaan termi nähdä yllättävänkin kokonaisvaltaiseksi. Yhteydestä riippuen se voi viitata joko seksuaalisuuteen, seksuaalisiin tekoihin tai seksikkyyteen. Joka tapauksessa sanaa ”seksi” käytetään suhteellisen harvakseltaan ja pääosin se esiintyy etuliitteenä joko yhdyssanassa tai sanaliitossa. Tällöin sanan merkitys määrittyy luonnollisesti siihen liitetyn toisen termin tai termien kautta eikä se välttämättä merkitse samaa kuin yksittäin. Vuoden 1965 naistenlehdissä kirjoitettiin kyllä ihmissuhteista ja avioliitosta, mutta näiden juttutyyppeiden yhteydessä käytettiin ilmauksia hellyys, sukupuolielämä, lemmenteikki tai kenties yleisimmin yhdyntä⁸⁶. Sanaparia ”harrastaa seksiä” ei koko tutkimusaikavälillä 1965–1975 näy aineistossa kertaakaan.

Kuitenkin vuosikerran teksteissä käsitellään ehkäisyä, erityisesti e-pilleriä, asiantuntijanäkökulmasta. Lisäksi ainakin Jaanassa on muutamien ehkäisytuotteiden mainoksia, esimerkiksi otsikolla *Onko haikaran vierailu toivottu?*,⁸⁷. Kyseisten mainosten retoriikka on siis melko siloteltua. Samoin ajan mainoskuvastossa kuukautisiin viitataan usein ”pulumallisina päivinä”. Pääsääntöisesti seksuaalinen ruumis siis käsiteltiin fyysisiä, sukupuolitettua seksuaalisia tekoja suorittavaksi,⁸⁸ eikä seksuaalisuuden psyykkisiin tai vuorovaikutteisiin puoliin juurikaan kiinnitetty vielä huomiota. Sukupuoliesityksiä tarkasteltaessa on mahdollista ajatella, että on olemassa tietynlainen historiallisesti muuntuva mahdollisten representaatioiden valikoima. Toisin sanoen tietyssä historiallisessa kontekstissa on valittavana rajattu määrä suoritettavia sukupuolia.⁸⁹ Tämä vuoden 1965 naistenlehtiaineisto edustaa sellaista historiallista hetkeä, jossa heteroseksuaalista mies-nais-dikotomian kyseenalaistamista ei ajatella vaihtoehdoksi.

Naistenlehdet eivät ole pelkästään sukupuolitettuja painotuotteita vaan ne osallistuvat naisten ja miesten erillisten elämänalueiden rakentamiseen. Ne ilmentävät siis sekä vallitsevaa sukupuolijärjestelmää että tuottavat sitä.⁹⁰ Nämä Maija Töyryn naistenlehtitutkimuksessa tutuksi tekemät sukupuolisopimuksen neuvottelut kiinnittyvät myös oleellisesti vuoden 1965 aineistoon. Lehdissä eritellään sukupuolten välistä suhdetta sekä mahdollisia miesten ja naisten

---

⁸⁵ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 9.

⁸⁶ Esimerkiksi Birgit Suneson, *Jokainen nainen sen tietää, Ja jokaisen miehen pitäisi ajatella*, *Me Naiset* 14/1965, 44–45.

⁸⁷ Katso esimerkiksi Jaana 6/1965.

⁸⁸ Juvonen 2006, 73.

⁸⁹ Rossi 2002, 111.

⁹⁰ Töyry 2005, 215.

eroavaisuuksia.⁹¹ Parisuhdetta vaikutetaan käsiteltävän pitkälti julkisuudenhenkilöiden kautta eikä niinkään arkisesta näkökulmasta, mikä osaltaan vähentänee samaistuttavuutta. Yhteyttä lukijan ja haastateltavan välille kuitenkin luodaan kutsumalla haastateltuja kirjoituksissa usein tuttavallisesti etunimellä, tätä käytäntöä oltiin taipuvaisia suosimaan erityisesti naisjulkisten kohdalla. Kyseinen nimipolitiikka luo huvittavahkon kontrastin lukijan teitittelyn rinnalla. Tarkastelluissa naistenlehdissä sukupuolella on suuri merkitys myös ihmisistä kirjoitettaessa, ja suomen sukupuolineutraaliutta kompensoidaan tekemällä eroa näyttelijä vs. näyttelijätär -tyyppisten ilmaisujen välillä. Tätä sukupuolen paljastavaa liitepartikkelia käytetään vuoden 1965 teksteissä runsaasti ja nykypäivän näkökulmasta tarkasteltuna hyvin erikoisissakin sanoissa, jopa sen uhalla että ilmaisuista tulee kömpelön kuuloisia. Osittain tämä toki selittyy tai liittyy ajan yleisempään kirjoitustyyliin, jossa esimerkiksi teitittely ja erilaiset tittelit olivat näkyvämmiin esillä, ihmisiä saatettiin puhutella neiteinä, rouvina ja herroina tekstin sisälläkin.

Miehekkyyys ja naisellisuus vaikuttavat olleen tavoiteltuja ominaisuuksia, näiden sanojen adjektiiviversioita käytetään lehdissä runsaasti positiivisessa valossa. Toisinaan sukupuolten eroa tai kokemuksen merkitystä korostettiin kirjoittamalla Miehistä ja Naisista, esimerkiksi varsin tyyppillisessä mainostekstissä kehoitetaan pukeutumaan tietyn valmistajan yöasuun silloin kun halutaan tuntea itsensä nimenomaan Naiseksi. Tästä huolimatta tekstien ulkonäköä kuvailevat adjektiivit eivät ole lainkaan niin sukupuolinormittuneita kuin voisi kuvitella, naista saatetaan esimerkiksi luonnehtia ”komeaksi ilmestykseksi” tai miestä kauniiksi⁹². Viehättävän ja charmikkaan kaltaisia adjektiiveja käytetään usein ja monipuolisissa yhteyksissä. Ulkonäköihanteen kanssa myös keskustellaan ja esimerkiksi nuoruuden vaatimus saatetaan vähintään tekstin tasolla kyseenalaistaa. Vaikuttaisi siltä että naiseuteen yhdistettävää tehtävää näyttää miehen silmissä viehättävältä ei merkittävässä määrin kritisoitu, mutta samanaikaisesti sitä että nainen on muutakin kuin ulkonäkönsä korostettiin. Lisäksi erityisesti Me Naiset asetti myös miesten ulkonäön arvioinnin kohteeksi ja miehen katsottavaksi objektiksi.

Lehdet sisältävät sekä mustavalkoisia että värillisiä valokuvia ja piirrettyjä kuvia. Piirretyissä kuvissa tuodaan rohkeammin esille seksuaalisuutta, esimerkiksi jatkokertomusten yhteydessä kuvituskuvina saattaa olla uimapukuun tai korsettiin pukeutuneita (nais)hahmoja⁹³. Myös mainoksissa, joita on 2000-luvun naistenlehtiin verrattuna huomattavan vähän, elekieli on toisinaan eroottisempaa. Samoin mainosten tekstit ovat toimitettua materiaalia vihjailevampia, erityisesti

---

⁹¹ Esimerkiksi Aira Ruishalme, *Onko mies korkeampi olento – vai onko nainen*, Me Naiset 4/1965, 70-71.

⁹² Katso esimerkiksi Ellinora, *Kaunis mies on kaunis katsella*, Me Naiset 30/1965, 46-47.

⁹³ Esimerkiksi Anna 3/1965 *Jäljet johtavat vaaraan* -jatkokertomuksen kuvitus.

kosmetiikka- ja alusvaatemainoksissa saatetaan käyttää ilmaisia viekoitteleva, viettelevä, vastustamaton tai romanttinen. Mainoksissa annettiin usein ymmärtää tietyn tuotteen takaavan ihailua vastakkaiselta sukupuolelta tai jopa parisuhteen. Monet näistä lupauksista liittyvät myös kosketukseen, tuotteen todetaan esimerkiksi tekevän ihon tai hiukset hyväilynpehmeiksi. Mainoksiin liittyvä seksuaalisuus oli kuitenkin melko viatonta sekä hyvin samankaltaista kuin Kontulan ja Kososen tutkimuksessaan kuvaileman vuoden 1961 Me Naisissa. Yleisimmässä mainostyyppissä nainen on kuvattuna yksin, joissakin miehen kanssa yhdessä, jolloin kuvan lataus on usein eroottinen, mikä todistaa tuotteen toimivaksi.⁹⁴

Kontula ja Kosonen kirjoittavat, ettei seksuaalisuus vielä vuonna 1961 kuulunut Me Naisten teemoihin, ja sitä käsiteltiin pääasiassa kepeästi sekä viittauksenomaisesti esimerkiksi jatkokertomuksissa tai horoskoopeissa. Lisäksi saatettiin antaa ohjeita puolison valinnassa. Vuoden 1965 naistenlehtiaineisto vaikuttaa pääsääntöisesti noudattelevan samaa periaatetta, kenties hieman uskaliaammin. Ei seksi mikään tabu 1960-luvun puolivälin naistenlehdissä ollut, mutta kirjoituksista huomaa, että kirkko ja uskonto vaikuttivat yhä ihmisten maailmankuvaan ja suhtautumiseen. Viihdettä tai tietynlaista kevyttä ”hömppää” edustavat palstat on todennäköisesti mielletty ongelmattomaksi alustaksi käsitellä seksuaalisuutta ja muun muassa horoskoopeissa kirjoitettiin vastakkaiseen sukupuoleen kohdistuvasta veto- tai viehätysvoimasta⁹⁵. Lisäksi sarjakuvissa, joita ilmestyi erityisesti Me Naisissa, sekä juonikuviot että hahmojen repliikit olivat varsin ihmissuhdekeskeisiä. Eräässä Tiffany-nimisessä, vastikään kyseisessä lehdessä aloittaneessa sarjakuvassa käytetään kertaalleen myös seksikäs-sanaa, kun valokuvamallin uraansa aloitteleva päähenkilö päätyy hieman yllättäen esittelemään pilkullisia bikineitä. Valokuvaaja ohjaa malliaan asettumaan kameran eteen sanoilla: ”Suloinen mutta ei seksikäs! Kaikki naiset haluavat ostaa tuollaisen bikinin.”⁹⁶ Yhteydestä on haastavaa varmuudella tulkita tarkoitetaanko, että poseerauksen pitää olla suloinen mutta ei liian eroottinen vai kuvaillaanko tällä sanavalinnalla uima-asua, kenties molempia. Joka tapauksessa seksikkyys näyttäytyy jonakin suloisuudelle käänteisenä, eikä toivottavana ominaisuutena.

Tosin kysymystä yleisen moraalien heikkenemisestä, erityisesti nuorison kohdalla, käsiteltiin kaikissa aineiston lehdissä vuonna 1965, mutta Jaanassa se tehtiin repäisevimmin kuvauksella kuinka erityisesti Joensuussa väitetään olevan useita äitejä, joille vielä itselleenkin maksetaan

---

⁹⁴ Kontula & Kosonen 1994, 219, 245.

⁹⁵ Esimerkiksi Me Naiset 38/1965, 103.

⁹⁶ Me Naiset 30/1965, 60.

lapsillisää sekä kertomalla tarkkoja ikä kuinka nuoria on tavattu humalassa.⁹⁷ Toisaalta myös eräissä toisessa kevään numerossa oli Väestöliiton asiantuntija vastaamassa avioitumisiän alenemiseen liittyviin kysymyksiin⁹⁸, joten samaa asiaa käsiteltiin myös muuten kuin huhupuheiden valossa. Sukupuolikasvatustematiikan yhteydessä nousee myös toisinaan esille kysymys seksuaalisuuden ja erotiikan kaupallistumisesta: ”[s]eksin korostaminen saa ihmiset entistä enemmän kiinnittämään huomiota ulkonäköönsä.”⁹⁹ Näin esimerkiksi mainitaan Annassa kesällä 1965 ilmestyneessä avioliiton ja rakkauden suhdetta ruotivassa kirjoituksessa. Tekstistä nousee esiin ajatus, jonka mukaan musiikki- ja viihdetuotanto sekä mainokset ovat luoneet epärealistisen kuvan aviollisen rakkauden auvoisuudesta.

3.2 Seksikäs Marimekko ja viettelevä vampinasu

Anna-lehden vuoden 1965 neljännen numeron kannessa poseeraa japanilainen Akiko Munthe ”marimekossaan” kuten pieni teksti Munthen kasvokuvan vieressä kertoo. Lehden sisäsivuilta löytyy kolmen aukeaman muotijuttu, jossa kannessa esiintyvä Munthe ja toinen naismalli ovat kuvattuina Marimekon uusissa talvi- ja kesämalliston vaatteissa. Artikkelin tekstiosuudet koostuvat pääasiassa kuvissa esiteltävien vaatteiden lyhyistä erittelyistä ja hintatiedoista, kuitenkin myös Marimekosta tuotemerkkinä kirjoitetaan muutamalla lauseella. Esimerkiksi aloitusaukeaman alareunaan on sijoitettu seuraava teksti:

*MARIMEKKO ON TAPA PUKEUTUA. SE ON TAIDETEOLLISTA MUOTOILUA, FINNISH DESIGN, SOFISTIKOITUNUT NUORI NAINEN, SEKSİKÄS, ITSEVARMA, MIELENKIINTOISET KASVOT, VAIKKA EI VARSINAISESTI KAUNIS – HYVINHOIDETTU IÄTÖN NAINEN, JOKA VIIHTYY ELÄMÄSSÄ, NAINEN JOTA YMPÄRÖI ELINVOIMAISUUDEN ILMAPIIRI, NAINEN JOKA EI SUOSTU IKÄVYSTYMÄÄN – MARIMEKKO ON HEIDÄN.*¹⁰⁰

Kirjoituksessa siis kuvaillaan millainen nainen Marimekon vaatteisiin pukeutuu ja luodaan mielikuvaa Marimekosta elämäntapana. Vaatteet käsitetään tässä kulttuurituotteena ja yhtenä itseilmaisun muotona, lisäksi tuotemerkin kansallinen alkuperä tuodaan ilmi. Kuitenkin englanninkielistä ilmaisua ”Finnish design” käyttämällä viitataan todennäköisesti vuonna 1951

⁹⁷ Liisa Tuutti/Esko Eskelinen, *Joensuun tuhmat nuoret*, Jaana 3/1965.

⁹⁸ 17 kysymystä nykyajan avioliitoista, kysyjänä/Soma Hallakorpi, 17 vastausta Väestöliiton asiantuntijalta, vastaajana/valtiot. tri Paavo Piepponen, *Väestöpoliittisen Tutkimuslaitoksen johtaja*, Jaana 5/1965, 30–31.

⁹⁹ Mirja-Leena Kenttä, *Rakkaus ja avioliitto 65, osa 1: tuo ihana tunne*, Anna 27/1965, 14–16, 27.

¹⁰⁰ Tuula Saarikoski/Timo Kirves, *Erilainen maailma*, Anna 4/1965, 14–17.

perustetun Marimekon – jonka siis lehden ilmestymisvuoteen mennessä voidaan katsoa jo nousseen eräänlaiseksi brändiksi – kansainväliseen menestykseen¹⁰¹. Itse asiassa vaikuttaisi siltä, että tarkasteltavassa naistenlehtikontekstissa suosittiin yleisemminkin tyylikeinona muutaman englannin-, ruotsin- tai ranskankielisen sanan lisäämistä muuten suomeksi kirjoitetun tekstin lomaan. Tätä näkyi nimittäin käytettävän useissa muissakin artikkeleissa tai mainoksissa, joissa tapahtumat sijoittuivat ulkomaille. Myös mallivalinnoilla lienee haluttu ilmentää tätä kotimaisuuden ja kansainvälisyyden tasapainoa, koska Munthen japanilaisuus huomioidaan kansinostossa ja hänen seuranaan poseeraa vaaleahkoihuksinen suomalaismalli Malla Pesonius.

Tekstissä kirjoitetaan kahdesta eri ikäpolven naisesta, kenties tausta-ajatuksena on, että ensin kuvatusa ”sofistikoituneesta nuoresta naisesta” kasvaa vuosien saatossa iätön, elämästään nauttiva yksilö ja ajatusviivalla pyritään kuvaamaan ajan kulumista henkilön elämässä. Tekstin voidaan siis nähdä tuottavan tietynlaista naiseusdiskurssia, johon lukijan on mahdollista itseään verrata. Lukija voi joko samaistua tekstissä kuvattuun naiseuteen ja päättää sen perusteella ostaa Marimekon tuotteita, koska ne on selvästi suunniteltu juuri hänen kaltaiselleen naiselle. Tai vaihtoehtoisesti hänelle syntyy mielikuva, että tämän uuden malliston vaatteiden avulla henkilön, joka vielä ei koe toteuttavansa tätä naiseusdiskurssia, on mahdollista muuttua seksikkääksi, itsevarmaksi ja elinvoimaiseksi. Harvoin toki tämänkaltaiset ajatusprosessit ovat näin suoraviivaisia tai tietoisia. Vaikka edellä mainituilla adjektiiveilla tässä kuvataankin ihmistä, ovat ne varmasti osittain tietoisia valintoja siihen millaisia termejä haluttiin yhdistää myös Marimekkoon yrityksenä.

Merkittävä kysymys onkin kenen käsialaa nämä sanavalinnat ovat, Marimekon edustajien vai Annan toimittajien. Muotikuvien ohessa tekijöiksi ilmoitetaan kyllä Annan toimituskunnan joukosta löytyvät toimittaja ja valokuvaaja, mutta pitäisin todennäköisenä että artikkeli on laadittu jonkinlaisessa Marimekon sponsoroimassa yhteistyössä, sillä tämänkaltaiset useampisivuiset, valmisvaatteita esittelevät juttutyypit eivät vaikuttaisi olleen Annassa vuonna 1965 jokaviikkoista materiaalia. Tulee muistaa, että tässä yhteydessä lukija tarkoittaa suuressa määrin myös potentiaalista ostajaa, ja naistenlehdistä haetaan paitsi hyväksyntää omille elämänvalinnoille myös identifioitumiskokemuksia. Nämä lehdet myös kutsuvat naisia ostamaan tiettyjä kulutushyödykkeitä viedäkseen osallistumisen kokemuksensa yhä uudelle tasolle, muuttumaan lehtien (mainosten)

---

¹⁰¹ Erityisesti Jacqueline Kennedyn pukeutuminen Marimekon asuihin vuoden 1960 presidentinvaalikampanjan aikana teki tuotemerkkiä tutuksi myös muualla kuin kotimaassaan, <https://company.marimekko.com/fi/me-yrityksena/historia/>.

tarjoaman naiseuden mukaiseksi. Toisin sanoen naistenlehtien voidaan nähdä sekä tarjoavan tietoa erilaisista hyödykkeistä että toisaalta synnyttävän tarpeen näihin hankintoihin.¹⁰²

Mielenkiintoista tämän tutkimuksen kannalta on se, että lueteltujen termien joukossa esiintyy sana seksikäs ja miten se suhteutuu muihin sanoihin, millaisen merkityksen ilmaus tässä yhteydessä saa. Jos ajatellaan tekstissä puhuttavan kahdesta eri-ikäisestä naisesta, yhdistyy seksikkyys näistä mielikuvaihmisistä odotetustikin nuorempaan, sillä normatiivista naisruumiin seksuaalista viehättävyyttä tarkasteltaessa nuorekkuus on merkittävää.¹⁰³ Tekstissä seksikkäästä nuoresta naisesta kasvaa itsestään huolehtinut, elinvoimainen aikuinen nainen. Seksikkyys siis saa myös vitaalisuutta ylläpitävän merkityksen. Toisaalta tämä Marimekko-elämäntapainen vanhempi nainen ei suostu tylsistymäänkään, joten seksikyyden mielentilana voidaan ajatella pitävän myös henkisesti nuorekkaana. Seksikkyys näyttäytyy siis tässä tavoiteltavana, positiivisena asiana, vaikkakin hieman kohahduttavana. Lisäksi se pyritään erottamaan perinteisestä, ehkä tylsäksi tai yllätyksettömäksi koetusta, kauneudesta. Oikeastaan teksti luo jopa pienen vastakkainasettelun kauniiden kasvojen ja mielenkiintoisuuteen yhdistettävän seksikyyden välille. Valintatilanteessa Marimekon edustama kanta lienee selkeä: se kannustaa lukijaa valitsemaan seksikkään itsevarmuuden mielikuvituksettoman, ulkoiseen olemukseen pelkistyvän kauneuden sijasta.

Lisäksi seksikyyden tuottamisprosessi huomioi tässä muitakin ulottuvuuksia kuin ainoastaan ulkonäön: ei siis suoranaisesti älykkyys mutta sivistyneisyys sekä itsevarmuus koetaan seksikkäiksi luonteenpiirteiksi. Kuitenkaan tämänkaltaisen seksikyyden ei tarvitse olla sisäsyntyinen persoonallisuuspiirre vaan ennemminkin mielentila, joka olisi mahdollista saavuttaa Marimekkoon pukeutumalla. Tätä näkemystä puoltaa se kuinka seuraavalla aukeamalla olevassa tekstissä kirjoitetaan Marimekon olevan ”rooli, mieliala ja asenne, annos maailmannaista, hiven teennäisyyttä, joukossa itsetietoista piittaamattomuutta”.¹⁰⁴ Tämän lisäksi Marimekkoon sanotaan pukeuduttavan ”katsottavaksi ja nähtäväksi”. Pohdittaessa sitä kuka tätä katsetta käyttää, voidaan mieltä myös kenen silmissä näihin vaatteisiin oletettavasti liitettävä seksikkyys näyttäytyy.

Yksinkertaistavimmissa katsojuutta tutkivissa tulkinnoissa katseen kohteeksi valikoituu usein naisruumis ja katsojasubjektiksi heteromies.¹⁰⁵ Katseen suuntaaminen ja katsojuus ovat kuitenkin monimutkaisempia prosesseja, ja esimerkiksi tässä tilanteessa lukija todennäköisimmin oletetaan naiseksi. Toisin sanoen nainen on toimija, jolla on valta päättää tarttuuko hän tarjottuun

---

¹⁰² Siivonen 2006, 232–233.

¹⁰³ Juvonen 2006, 83.

¹⁰⁴ Tuula Saarikoski/Timo Kirves, *Erilainen maailma*, Anna 4/1965, 14–17.

¹⁰⁵ Mäkelä, Puustinen & Ruoho (toim.) 2006, 87.

seksikkyydiskurssiin vai ei. Kyse saattaa olla tilanteesta, jossa seksikkyyys kannustetaan käsittämään ennemminkin omaksi, sisältä kumpuavaksi kokemukseksi, jonka legitimoimiseen ei välttämättä tarvita miehen katseen synnyttämää mielihyvää. Toisaalta taas voidaan kysyä onko nainen sisäistänyt miehen tavan katsoa itseään, erityisesti muotikuviin, jolloin hänen oma tunteensa itsestään ei olekaan enää aito vaan korvautunut tunteella toisen ihailusta tai arvostuksesta.¹⁰⁶

Viimeisenä huomiona tästä Marimekko-kuvasarjassa ilmenevästä seksikkyyden semanttisesta kentästä voisi todeta sen, että kyseessä on puhtaasti muotikuvaus eikä seksikkyyys näyttäisi yhdistyvän seksuaalisina pidettyihin teemoihin tai seksuaalisuuden ilmentämiseen. Toki seksuaalisuuden toteuttaminen tulee ymmärtää laaja-alaisena sukupuolen ja ruumiin merkityksellistämisen prosessina, eikä ainoastaan suoraviivaisena yhdyntäkeskeisyytenä.¹⁰⁷ Mitä tulee esiteltyihin vaatteisiin, ovat ne pääasiassa yhtä hellemekkoa lukuun ottamatta pitkähihaisia ja pienikaula-aukkoisia (maksimissaan solisluut paljastavia). Lisäksi kuvat on rajattu niin, etteivät mallien mahdollisesti paljaat sääret näy. Myöskään mallien asentoja tai poseerauksia ei voida nähdä eroottisina: kuvakulmat eivät korosta rintoja tai takapuolta, kuvissa ei ole mukana miestä, jonka kanssa flirttailtaisiin ja katse on suunnattu usein muualle kuin suoraan kameraan. Ehkä ainoaksi eroottisuuden ilmentymäksi voisi luokitella muutamassa otoksessa raollaan olevat huulet. Näin ollen kuvat eivät tulkintani mukaan täytä Osmo Kontulan ja Kati Kososen kirjassaan seksuaaliselle kuvalle asettamia ehtoja.¹⁰⁸ Seksikkyyys ei siis vaikuttaisi tässä korreloivan paljaan pinnan määrän kanssa. Kuitenkin Akiko Munthe ja Malla Pesonius representoivat Marimekkoon pukeutuvia nuoria, seksikkäitä naisia, joten heidän ulkonäköään tarkastelemalla vuoden 1965 muodin mukaiseen seksikkyyteen voidaan liittää ehostus, erityisesti voimakas silmämeikki, polkkatukka ja Munthen kohdalla eräänlainen eksoottisuus.

Kuten eräänlaisena ennako-oletuksena oli, seksikäs-sana ilmenee myös julkisuuden henkilöistä kertomisen yhteydessä, sillä tämänkaltaiset julkisjuorut ja esittelyt muodostavat suuren osan naistenlehtien toimituksellisesta materiaalista tarkasteluajankohtana. Näin on esimerkiksi *Aikamme sankarit ja heidän valittunsa* -nimisessä Me Naisten artikkelissa, jossa esitellään uuden polven mieselokuvatähtiä Clark Gablen ja Marlon Brandon kaltaisten legendojen poistuessa valkokankaalta. Lisäksi näiden miesten rinnalla esiin pääsivät myös heidän vaimonsa. Ensimmäisenä lukija tutustutetaan tekstissä Peter O'Tooleen (1932–2013), Arabian Lawrenceessa

---

¹⁰⁶ Laiho 1996, 66–67.

¹⁰⁷ Juvonen 2006, 72–74.

¹⁰⁸ Kontula & Kosonen 1994, 35–36.

nimiosaa näytelleeseen irlantilaiseen. O'Toolen sanotaan pitävän ”oluesta, pokerista, Napoleon III-tyylisistä huonekaluista ja seksikkäistä naisten asuista”. Teksti jatkuu kertomalla että ”tämän vuoksi hänen vaimollaan Patricia Philippsillä on vaatekomerossaan iltajuhlia varten kotelomainen, musta vampinasu”, lisäksi asuun kuuluu pitkä huivi, jonka avulla vaimon kerrotaan leikkimielisesti kietovan ja sitovan miehensä niin ettei kukaan toinen nainen häntä kykenisi iltajuhlissa ryöstämään. Viereisessä kuvassa Philipps istuu tuolilla tässä kuvaillussa asussaan, joka on varsin avonainen paljastaen dekolteen sekä olkapäät täysin, hänen miehensä seisoo tuolin takan, ja myös huivi on eräs kuvan elementeistä.¹⁰⁹

Seksikkyys yhdistyy myös tässä siis pukeutumiseen, lukijalle esitellään jopa millainen tämä seksikäs vampinasu on. Tässäkin tapauksessa seksikkyys näyttäytyy eräänlaisena roolina, joka omaksutaan vaatteiden kautta. Vamppi-iltapukuun tuskin pukeudutaan päiväsaikaan tai arkena vaan se edustaa jotakin erityistä hetkeä. Tämä seksikkyys – jos sen reunaehdoksi nähdään glamour-elämään liitettävät asuvalinnat ja seurapiiritilaisuudet – ei siis vaikuta kovinkaan samaistuttavalta. Pukeutuminen on yksi merkittävistä keinoista konstruoida ruumiillista ja sukupuolista itseä ja siihen sisältyykin vallankäyttöä niin vallitsevien diskurssien, käytänteiden kuin itse vaatteiden kautta. Osa vaatteista voidaan nähdä alistuksen muotona (muun muassa univormut, korsetit) ja niiden käyttö konkreettisesti joko mahdollistaa tai rajoittaa tietynlaisen ruumiin käytön tai liikkeen. Tämän lisäksi vaatteisiin liittyvät kulttuuriset merkitykset voivat ohjata niitä käyttävän henkilön elekieltä ja käyttäytymistä sekä tietoisesti että tiedostamatta, esimerkiksi urheiluasussa juhliin menemiselle ei ole mitään fyysistä estettä, mutta se ei ”kuulu tapoihin” ja tästä normista poikkeamisesta voidaan rangaista julkisella häpeällä.¹¹⁰

Myös Me Naisten esimerkki voidaan nähdä tämänkaltaisena vallankäyttötilanteena, sillä siinä luodaan mielikuva nimenomaan miehen mielestä seksikkäänä pidetyistä vaatekappaleista, joihin nainen pukeutuu miehensä mieliksi. Tulee kuitenkin huomioida, ettei Peter O'Toole välttämättä ole edes missään haastattelussa kertonut erityisesti pitävänsä seksikkäistä vaatteista naisilla, tämä voi olla toimittajan tulkinta vaimon vaatetuksen perusteella tai jokin hänen roolihahmojensa osoittama mieltymys on saattanut vaikuttaa tekstiin. Sitä paitsi yksi ihminen, ei edes julkisuudenhenkilö, kykene määräämään yksinään kokonaista seksikkyysdiskurssia vaan hänen ajattelutapaansa vaikuttavat ympäröivän visuaalisen kulttuurin tuotteet. Ajatus kuitenkin on, että tässä yhteydessä tämän diskurssin taustalla on selkeästi miehinen katse. Toinen kysymys taas on, millä tavalla nainen itse kokee pukeutumisen tähän aviomiehensä mielestä seksikkääseen asuun, ei se välttämättä ole

---

¹⁰⁹ *Aikamme sankarit ja heidän valittunsa*, Me Naiset 1/1965, 12–15.

¹¹⁰ Turunen 2011, 50–51.

hänelle epämieluisa asia. Toisaalta historiallisesti tarkasteltuna naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden puuttumisen ajatellaan hämärtäneen monien yksilöiden oman tahdon; kun aikaisempien sukupolvien naisilla on ollut vaikeuksia asenneilmapiirin vuoksi uskottavasti kieltäytyä seksistä, heidän on ollut myös haastavaa sanoa sille aktiivisesti ”kyllä”.¹¹¹ Aatehistoriallisesti voidaankin pohtia miten aikalais(nais)et seksuaalisuutensa kokivat tai missä määrin he tiedostivat oman seksuaalisen halukkuutensa, esimerkiksi seksuaalisen kanssakäymisen on saatettu ajatella olevan eräänlainen kyseenalaistamaton velvollisuus avioliitossa.

Pukeutuminen voidaan ruumiillisuuden tutkimuksen lähtökohdista nähdä tapana artikuloida ruumis kulttuurisesti. Tällöin pukeutumisella on mahdollista antaa ruumiille merkityksiä, joita sillä ei itsessään olisi, jolloin tietynlainen pukeutuminen voi osaltaan rakentaa ja merkityksellistää sukupuolta, statusta, ikää tai luokkaa.¹¹² Jos seksikkyys nähdään tässä O’Toolen ja Phillipsin yhteydessä mekon mukana vaimon ylle laskeutuvana roolina, rooli ei ilmeisesti anna hänelle kirjoittajan mukaan tarpeeksi itsevarmuutta luottaakseen siihen, että mies valitsisi nimenomaan hänet vaan muut naiset nähdään potentiaalisena uhkana ja oma aviomies ilmeisen houkutuksille alttiina. On hieman paradoksaalista, että vamppi, jonka synonyyminä voidaan käyttää viettelijän tai miestennielijän kaltaisia ilmauksia, joutuu varmistamaan huivisitomisillaan miehensä uskollisuuden. Kiusoittelevasti kuvatun huivileikkittelyn huipennukseksi avioparin kerrotaan näkevän toisiaan työkiireiden takia vain yhtenä iltana viikossa, jolloin ”he tosiaan haluavat olla erottamattomat”. Tämä on saattanut aikalaiskontekstissa kuulostaa melko viattomalta, mutta 2000-luvun pornoistuneessa mediakulttuurissa¹¹³ näiden lauseiden voidaan lukea sisältävän melko selvän eroottisen viittauksen.

Pukeutumisen seksikkyydessä puhuttiin myös kevättyylin yhteydessä. Mirja Sassin *Sininen salonki* oli Me Naisissa 1960-luvulla vakituisesti ilmestynyt palsta, jossa kirjoitettiin yleensä yksityiskohtaisesti uusista muoti-ilmiöistä ja seurapiiritapahtumista. Kevään 1965 pariisilaisimmaksi – eli ehdottomasti muodikkaimmaksi – pukeutumistyyliksi palstalla kuvattiin hyvin tyttömäiset, nuorekkaat, suorastaan lapselliset, vaatteet naisilla. Tämän ”lapsinaisen muodin” edustajiksi ja esikuviksi nimetään tekstissä useita naisnäyttelijöitä, joiden joukossa on esimerkiksi Catherine Deneuve. Jokaista nimettyä tähteä yhdistää kuitenkin se, että he olivat ”kaikki supernaisellisia pikku lumoojattaria, jotka ensimmäisinä havaitsivat naiivin viattoman ja lapsekkaan

---

¹¹¹ Juvonen 2006, 74.

¹¹² Turunen 2011, 45.

¹¹³ Rossi 2005, 86.

pukeutumistyylin seksikkyuden parhaaksi korostajaksi”.¹¹⁴ Tässä kontekstissa seksikkyys näyttäytyy luonteeltaan melko erilaisena kuin ylempänä kuvattuna, koska siihen liitetään tietynlaista viattomuutta ja lapsenomaisuutta. Kuitenkin jokainen näistä vaate-esimerkeistä sisältää ajatuksen, jonka mukaan pukeutumisella on mahdollisuutta korostaa tai rakentaa omaa seksikkyyttä. Toisin sanoen vaatetuksen materiaallinen ulottuvuus yhtenä seksuaalisuuden ilmentäjänä tietoisesti tunnistettiin.

3.3 Bond-tytön bikinit ja paheksuttavan paljaat sääret

Jos edellä käsiteltiin tiettyihin vaatekappaleisiin liitettävää seksikkyyttä, löytyy aineistosta myös esimerkkejä, joissa seksikkyys mielletään nimenomaan paljastavaksi pukeutumiseksi. Eräs esimerkki tästä on Me Naisten 14.4.1965 ilmestyneestä numerosta 16, jossa kerrotaan näyttelijä Ursula Andressin (s. 1936) urasta. Kirjoitus alkaa sanoilla ”Ursula Andressia voisi sanoa maailman kauneimmaksi naiseksi – – mutta silti Ursula ei hymyile”. Hymyilemättömyyden aihe selviää lukemalla eteenpäin: Andressin ongelmaksi on muodostunut hänen omien sanojensa mukaan ulkonäkökeskeisyys, se miten amerikkalaiset filmintekijät ovat kerta toisensa jälkeen valinneet hänet rooleihin, jotka ovat luoneet hänelle ”viehättävän’ tyhmyrin maineen”. Andressin kokeman ulkonäkörasitteen syntyä kuvataan seuraavasti:

*[H]änen on ollut pakko uransa alkuaikoina esiintyä elokuvissa hyvin vähissä vaateissa saavuttaakseen menestystä. Tällä hetkellä hän valmistautuu käymään samaa kamppailua uransa pelastamiseksi kuin toisetkin suuret seksitähdet. Hän haluaa Brigitte Bardot’n, Gina Lollobrigidan ja Marilyn Monroen tavoin kehittyä ennen kaikkea näyttelijättärenä.*¹¹⁵

Ilmaisu seksitähdi viitanee kyseisten henkilöiden esittämiin elokuva-rooleihin, jotka ovat perustuneet pitkälti tietyn tyyppiseen ulkonäköön ja avoimeen seksuaalisuuteen, roolit eivät ole välttämättä antaneet mahdollisuutta esitellä tai kehittää näyttelijäntaitoja. Esimerkiksi useissa Marilyn Monroen (varsinkin varhaisemmissa) elokuvissa hänen esittämällään roolihahmolla ei välttämättä ole edes nimeä, saati käsikirjoitettua menneisyyttä vaan roolihahmoon viitataan ainoastaan ”tyttönä”.¹¹⁶

---

¹¹⁴ Sininen salonki: Vallitsevat tyylisuunnat, Me Naiset 18/1965, 40–41.

¹¹⁵ Jean-Marie Laurent, Ursula Andress, Me Naiset 16/1965, 9-10, 99.

¹¹⁶ Dyer 2002, 120.

Lisäksi Ursula Andress on tekstin mukaan ollut kiinnostuneempi Hollywoodissa omista ihmissuhdeasioistaan kuin elokuvien tekemisestä, mikä on osaltaan ollut luomassa kuvaa hänestä ei-älykkäänä ihmisenä. Andressin julkisuuskuvaan kerrotaan vaikuttaneen myös suuresti legendan, jonka mukaan Andressia pidettiin ainakin osasyyllisenä tai vähintään taustavaikuttajana James Deanin traagiseen kuolemaan vuonna 1955. Tämän seurauksena Andressiin alettiin Me Naisten jutun mukaan liittää ”kohtalokkaan” ja ”pahan tytön” kaltaisia termejä, mikä aiheutti tauon hänen urallaan. Paluu valkokankaalle tapahtui ensimmäisessä James Bond -filmatisoinnissa Sean Conneryn vastanäyttelijänä. Elokuvasa Andressin roolihahmo nousee vedestä Venuksen lailla valkoiset bikinit yllään. Andress itse ei kuitenkaan ymmärrä miksi kohtauksesta on noussut niin suuri kohu, sillä hän ei pidä uimapukua ”malliltaan ensisijaisesti seksikkäänä eikä muodikkaanakaan”.¹¹⁷ Kuitenkin tämä kyseinen kohtaus on ainakin eräässä brittiläisen televisiokanavan 2000-luvun alkupuolella organisoimassa kyselyssä äänestetty elokuvahistorian seksikkäimmäksi kohtaukseksi.¹¹⁸

Myös Britt Sellers (os. Ekland, s. 1942) kommentoi uraansa vuonna 1965 Anna-lehdessä sanoen, ettei välitä jatkossa esittää ”seksipommia, vaan haluan kunnollisia dramaattisia osia elokuvissa, joissa on jotakin mieltä ja sisältöä.”¹¹⁹ Tätä pyrkimystä alleviivaa se, että kirjoitus keskittyy kuvaamaan Sellersin uutta elämäntilannetta, johon kuuluu tuore aviomies, ansioitunut näyttelijä, Peter Sellers sekä heidän lapsensa. Kuvituksena on kolme otosta, joista yksi on Britt Sellersin kasvokuva, yhdessä hän poseeraa Victoria-tytär sylissään ja viimeisessä aviomiehensä kanssa. Toinenkin aikakauden näyttelijä Elizabeth Taylor (1932–2011) näki avioitumisen viidennen aviomiehensä kanssa keinona hallita ihmisten mielikuvaa itsestään. ”En tahdo olla seksikuningatar”, Taylor totesi ja kertoi saaneensa puritaanisen kasvatuksen, minkä vuoksi hän ei kyennyt olemaan ”vain Richardin tyttöystävä” vaan heidän piti avioitua.¹²⁰ Romanttinen rakkaus oikeuttaa seksuaalisuuden perheeseen.¹²¹ Huolimatta siitä, että lapset näyttäytyvät seksuaalisen avioliiton luonnollisena jatkumona, on seksikkään naisen ja äidin rooli mediakuvastossa nähty toisistaan vastakkaisina ja usein asetelma, jossa äiti pitää pientä lasta sylissä vie ajatukset ikonologisessa mielessä uskonnolliseen kuvastoon.

Myös Jaanan toukokuun 1965 numeroon ostetussa haastattelussa Elizabeth Taylor kiisti olevansa seksikuningatar tai seksisymboli, eikä omien sanojensa mukaan halunnut sellaiseksi tullakaan. Hän

---

¹¹⁷ Jean-Marie Laurent, *Ursula Andress*, Me Naiset 16/1965, 9-10, 99.

¹¹⁸ *Andress scene voted 'most sexy'*, BBC News 30.11.2003, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/3250386.stm>.

¹¹⁹ *Nyt olen kuuluisa*, Anna 33/1965, 16–17, 48.

¹²⁰ *Päiväkirja*, Me Naiset 4/1965, 15.

¹²¹ Laiho 1996, 62–63.

kuitenkin kertoi pitävänsä naisena olemisesta ja erotiikasta, mutta seksikyyden suhteen riitti oman aviomiehen ihailu. Itse asiassa Taylor jakoi oman näkemyksensä siitä, kuinka seksikuningattareksi tullaan – ja sai sen kuulostamaan varsin yksinkertaiselta: ”[t]ytöillähän on yleensä rinnat niin kuin tiedätte – on vain pukeuduttava kireästi ja koreaksi ja käyttäytyvä kuin joku vaatteita inhoava nudistipimu tai muu kansikuvatyttö”.¹²² Samaisessa haastattelussa Taylor myös kieltäytyi pitämästä itseään ”häikäisevänä kaunottarena” ja valitteli hieman Andressin tapaan kuinka hän on ensisijaisesti filmitähti eikä niinkään suuri näyttelijätär. Samanaikaisesti kirjoituksen ingressissä Taylorin kuvaaminen ”maailman kauneimmaksi elokuvatähdeksi”, ja hänen näyttelemänsä elokuvarooli Kleopatrana, eräänä maailmanhistorian kauneusmyyteistä, luovat mielikuvan että ainakin jonkun silmissä Taylorin ulkonäkö on erityinen. Tämä on esimerkki siitä, että erityisesti julkisuudenhenkilöiden kohdalla kauneus ja seksikkyys eivät välttämättä sulje toisiaan pois, mutta niistä puhutaan kuitenkin erillisinä asioina. Seksikäs on kenties adjektiivi, jota on vaikea luontevasti liittää itseän muulloin kuin ironisessa mielessä.

Artikkelissaan Marilyn Monroen julkisuuskuvaan liittyneestä seksuaalisuudesta, Richard Dyer muistuttaa Monroen itse vitsailleen useaan otteeseen häneen liitettyllä seksikkyydellä.¹²³ Tästä kertoo myös Andressin ihmetys uimapukukohtauksen yhteydessä. Hän ei itse vaikuta mieltävän uimapukua seksuaalisen vetovoiman välineeksi, jonka seksikkyyspotentiaalilla tavallaan hänen oma vartalonsa ja elekielensä toteuttaisi, vaan seksikyyden ajatellaan olevan vaatteessa sisäänrakennettuna ominaisuutena. Taylorin puheista nousee esiin samansuuntainen näkemys: seksikkydeksi tyypistyy tietynlainen, mahdollisimman paljon paljasta ihoa esittelevä pukeutuminen. Taylor kuitenkin piti Jaanassa julkaistussa haastattelussa ilmeisen tärkeänä sitä, että hänen aviomiehensä kokisi hänet seksuaalisesti puoleensavetäväksi, jolloin jälleen seksikyyden hänessä legitimoisi joku muu kuin hän itse.

Siinä missä esimerkiksi Marilyn Monroen seksikkyys kuvataan usein viattomuudeksi tai luonnollisuudeksi,¹²⁴ saa Ursula Andressin seksikkyys James Dean -draaman myötä synkempiä sävyjä. Tällöin (naiseen liitettävä) seksuaalinen vetovoima näyttäytyy kohtalokkaana tai jopa pelottavana. Annan kirjoitukseen Andressista sisältyy oletus, että hänen julkisuuskuvansa on määrittynyt pitkälti hänestä riippumattomista syistä: elokuvien tekijät ovat säädelleet hänen roolihahmojensa ulkonäköä ja käyttäytymistä sekä juorulehdet liioitelleet ihmishuone-elämänsä. Andress kuvataan eräänlaisena Hollywoodin uhrina – ei tokikaan aivan näin kärjistetyksi – eikä

---

¹²² Veikko Ström (suom.), *Liz Taylor kertoo itsestään totuuden*, Jaana 5/1965, 12–19, 88–89.

¹²³ Dyer 2002, 136.

¹²⁴ Dyer 2002, 131–133.

kirjoituksessa huomioida hänen mahdollista omaa panostaan tai haluaan seksikkään imagonsa tuottamisessa. Voidaankin kysyä onko halun objektin itse ylipäättään mahdollista aktiivisesti osallistua tämän seksikkyyshäntänsä tai -illuusion ylläpitämiseen?¹²⁵ Esimerkiksi Ursula Andress poseerasi muutamaa kuukautta myöhemmin ilmestyneessä *Playboy*-lehdessä.

Myös vuoden 1965 viimeisessä Annassa sivutaan paljastavan pukeutumisen seksikkyyttä Jean Shrimptonin (s.1942) haastattelussa, jonka Shrimp-lempinimellä tunnettu valokuvamalli on suonut Annan toimittaja Riitta Lindegrenille Lontoossa. Huolimatta siitä, ettei tähteä omien sanojensa mukaan olisi huvittanut erityisemmin tavata ketään. Shrimptonia tituleerataan läpi tekstin samoin superlatiivein: ”maailman kauneimmaksi”, ”maailman kalleimmaksi työkseksi” sekä ”maailman tavoitelluimmaksi valokuvamalliksi”. Lisäksi Shrimptonin luonnehditaan näyttäneen suurimman osan haastatteluajasta vakavalta ja kyllästyneeltä, valloittava hymy on varattu ainoastaan yksityiselämän tilanteisiin. Kyseiset sanavalinnat alleviivaavat sitä kuinka erityislaatuisesta ja harvinaisesta haastattelusta onkaan kyse. Lehtijutun kuvituksena on sarja valokuvia, joissa Shrimpton poseeraa perheensä maatilalla eläinten, vanhempiansa sekä sisarusten kanssa.

Shrimptonin kerrotaan juuri palanneen kohun aiheuttaneelta Melbournen matkalta, jonka aikana hän oli osallistunut ”Australian Ascotiksi” kutsuttuihin laukkakilpailuihin neljä tuumaa eli noin kymmenen senttimetriä polven yläpuolelle päättyvässä helmassa, paljain säärin, ilman päähinettä tai käsineitä. Moinen piittaamattomuus kirjoittamattomasta pukukoodista oli tekstin mukaan saanut australialaisyleisön suorastaan suunniltaan. Shrimpton otti itse kantaa skandaalin piirteitä saaneeseen tapaukseen toteamalla koko jutun typeräksi, hän ei vaikuttanut ymmärtävän herättämäänsä pahennusta. Shrimpton puhui haastattelussa myös siitä, ettei siedä muiden ihmisten sanelevan pukeutumistaan vaan tahtovansa olla täysin oma itsensä. Viimeiseksi kommentikseen asian käsittelyssä hän tokaisi ilman olleen Melbournessa lämmin. Tämän jälkeen tekstissä on vielä ilmeisesti toimittajan oma lisäys keskusteluun sulkeiden sisälle kirjoitettuna: ”Toisekseen: paljaat sääret ovat Jeanin mielestä seksikkäintä mitä naisessa on.”¹²⁶ Tässäkin kommentissa erityisesti feminiiniseksi seksikkyydeksi typistyy vaatteiden paljastavuus.

Australian matkansa lisäksi Shrimpton puhui haastattelussa julkisuudesta sekä mallin työstään. Siitä miten poseeraaminen oli alkanut kyllästyttää tähteä, ja hän oli kehitellyt uusia projekteja, joihin lukeutuivat vaate- sekä meikkikokoelman suunnittelu. Molemmissa Shrimpton on vannonut

---

¹²⁵ Dyer 2002, 153.

¹²⁶ Riitta Lindegren, *Keskustelu Jean Shrimptonin kanssa*, Anna 51–52/1965, 13–17.

yksinkertaisuuden ja luonnollisuuden nimeen: ”Kauniin tytön ei tarvitse pyntätä ollakseen hyvin pukeutunut. —Minusta meikkaamattoman näköinen tyttö on seksikäs – mutta on paljon vaikeampaa näyttää sellaiselta kuin ylimaalatulta, ensiksi siihen tarvitaan oikeat aineet”.¹²⁷ Shrimptonin puheessa kuuluvat jo 1960-luvun jälkipuoliskon hippiliikkeen sekä Hair-musikaalin innoittamat ulkonäköihanteet. Lievän – vaikkakin hyvin naistenlehtimäisen – paradoksin muodostaa ajatus siitä, että luonnollinen tyyli on saavutettavissa nimenomaisesti kosmetiikan avulla. Tässä yhteydessä Jean Shrimptonin voidaan ajatella toimivan representatiivisessa asemassa, henkilönä, joka pyrkii lausunnoillaan ja omalla esimerkillään muokkaamaan ihmisten käsitystä halutunlaisesta ulkonäöstä. Representaatiot luonnollistavat maailman ja toimivat keinona ymmärtää todellisuutta. Tämän takia ne ovat osa esteetispoliittista toimintaa, edustuksellisuutta, osa kamppailua siitä, mikä ansaitsee tulla näkyväksi.¹²⁸

3.4 Seksikkyuden sukupuolisidonnaisuus

Kuten edellä käy ilmi, liiallisen seksikkyuden ongelma vaikuttaisi linkittyvän teksteissä erityisesti naissukupuoleen. Tietynlaiseksi konventioksi voidaan ajatella, että naisjulkkiksen jollain tapaa odotetaan näkevän seksikkään imagonsa negatiiviseksi tai merkityksettömäksi – vaikuttaisi ajan ilmapiirissä hieman omahyväiseltä todeta itse olevansa suuri seksikuningatar. Kuitenkin muun muassa Taylorin puheissa kuuluu myös itsensä aviomiehen silmissä seksikkääksi kokemisen voimaannuttava vaikutus. Shrimptonin tapaus on myös hieman erilainen, koska hänen kohdallaan paljastava pukeutuminen on tuomittu ulkoapäin, mikä saa brittimallin itsensä näyttäytymään uhmakkaassa valossa pukeutumissääntöjen rikkojana. Kuitenkin Shrimptonin oma kanta tilanteeseen korosti median liioittelevaa roolia. Lisäksi avioliiton painottaminen ainakin Taylorin ja Sellersin puheissa näyttäytyy Riitta Jallinojan tutkimuksen suuntaisesti säädyllistävänä, institutionalisoivana eleenä, jolla vahvistetaan tämän rakkauden olevan ”se oikea” ja suhteen kestävä lopun elämää.¹²⁹ Vaikkei seksisymbolin tittleleistä kieltäytymistä välttämättä voida nähdä tietoisena käsitepoliittisena tekona, on sitä mahdollista tarkastella sukupuoli-identiteettien tuottamisen näkökulmasta. Tällöin voidaan pohtia ovatko vaimon tai äidin ja seksitähden roolit yhdistettävissä uskottavasti samaan ihmiseen.

Jallinoja kiinnittää huomiota siihen, että haastattelut tarjoavat julkista työtä tekeväälle ihmiselle keinon tuoda itseään esiin, mutta tämä malli toimii myös toiseen suuntaan: haastatteluun

---

¹²⁷ Riitta Lindegren, *Keskustelu Jean Shrimptonin kanssa*, Anna 51–52/1965, 13–17.

¹²⁸ Lahti 2002, 12–13.

¹²⁹ Jallinoja 1997, 100, 107.

päästäkseen ihmisen täytyy yleensä olla jo tunnettu, toimia julkisessa ammatissa. Suurin osa naistenlehtien haastateltavista työskentelee viihteen tai kulttuurin parissa. Näin ollen yksityinen tulee lehdissä julkiseksi suppeahkon ja erityisen joukon kautta. Yleisön voi olla toisinaan vaikea erottaa sitä, mistä ihminen on alun perin tullut kuuluisaksi ja mitkä seikat hänen suosiotaan ovat kasvattaneet. Yksityiselämän tapahtumat sekoittuvat herkästi työuran tapahtumiin.¹³⁰ Erityisesti näyttelijöiden kohdalla heidän yksityiselämänsä on taipuvainen sekoittumaan johonkin valkokankaalla nähtyyn roolisuoritukseen, ja yleisö leimaa heidät helposti tiedostamattaan roolihahmonsia kaltaisiksi. Edellä kuvatuissa vuoden 1965 julkkishaastattelussa äänessä on heidän julkinen persoonansa, joka lausunnoillaan osaltaan esittää toiveita siitä, millaisia työtarjouksia toivoisi tulevaisuudessa saavansa. Esimerkiksi Britt Sellersin voidaan haastattelussaan tulkita tietoisesti etäännyttävän itseään aiemmista rohkeista elokuvarooleistaan.

Eräs esimerkki tapauksesta, jossa seksikkyuden voidaan myös katsoa näyttäytyvän eivätkä tavoiteltavana, lievästi negatiivisena ominaisuutena löytyy Me Naisten numerosta 18, jossa leikkimielisen testin muodossa kysytään *Mikä ominaisuus naisessa on tärkein?* Aukeaman jutussa on kaksitoista laatikkoa, joista jokaisessa on pieni piirroskuva sekä lyhyt teksti. Jokainen kuva edustaa jotakin naiseuteen liitettävää ominaisuutta¹³¹, ja ajatuksena on, että mies valitsisi mitä näistä ominaisuuksista pitää vaimossaan tai ystävättäressään kaikkein tärkeimpänä. Sen mitä tämä valinta kertoo kyseisen miehen persoonallisuudesta, on luettavissa kunkin ominaisuuden kohdalla. Eräs näistä ominaisuuksista on seksikkyys, jonka yhteyteen on piirretty mustiin alusvaatteisiin pukeutunut, tiimalasivartaloinen nainen nojailemaan raukeasti jotakin kulmaa vasten. Naisen hiukset ovat tummat ja polkkamittaiset, oikea jalka on koukussa ja kuvan hahmo tukee vasenta kättään siihen, kädessä palaa vanhanaikaisessa pidikkeessä oleva savuke – melko klassinen turmiollisen seksikkyuden kuvaston ilmentymä siis. On kuitenkin huomioitava, että muutkin aukeaman kuvat ovat hyvin karrikoituja. Myöskään tekstit eivät ole pelkästään positiivissävytteisiä. Seksikkyyttä naisessa preferoivaa miestä kuvaillaan seuraavalla tavalla:

*Tätä miestä ei juuri kiinnosta naisen seura. Hän piilottaa sisimmät tunteensa. Hänellä on varsin alkeellinen vaisto ja naisten seurassa hän on ujo. Hän arvostaa elämän materiaalista puolta ja tyytyy siihen.*¹³²

---

¹³⁰ Jallinoja 1997, 47, 57–58, 235.

¹³¹ Nämä ominaisuudet ovat kauneus, henkisyys, hienostuneisuus, uskollisuus, kokemattomuus, pehmeys, seksikkyys, äidillisyyt, hyvä ruuanlaittotaito, hyväntuulisuus, kärsivällisyys sekä voimakkuus.

¹³² *Mikä ominaisuus naisessa on tärkein*, Me Naiset 18/1965, 66–67.

Tässäkin esimerkissä seksikkyys rinnastuu pinnallisuuteen, sen katsotaan kenties edustavan tietynlaista aineellista elämäntapaa. Alkeellisen vaiston mainitseminen viittaa vahvasti fyysisyyteen, ja henkiset ominaisuudet näyttävät seksikkyydelle melkein vastakohtana. Taustalla lienee ajatus, että naisseurassa ujoksi kuvattu mies toivoisi naisen olevan se aloitteellinen osapuoli. Seksikkyuden nähdään sisältävän siis lupauksen jostakin seksuaalisesta toiminnasta.

Samoin Anna-lehdessä kirjoitettiin aavistuksen paheksuvaan sävyyn Jacqueline Kennedyn (1929–1994) nuoremasta sisaresta Lee Radziwillistä (1933–2019), jonka seuraelämän tempaukset saattoivat saada myös isosiskonsa huonoon valoon ja haavoittaa tämän surevan lesken imagoa. Radziwilliä ei tekstissä varsinaisesti kuvata sanalla seksikäs, mutta hänessä mainitaan olevan ”vetovoimaa miessukupuoleen nähden”. Hänen kerrotaan olevan laittautumistyyliään dramaattinen, suosivan pukeutumisessa voimakkaita värejä ja synnyttäneen menneisyydessä ”lievästi sanottuna uskalletulla” puvullaan skandaalin. Kuitenkin Jackie mainitaan kirjoituksessa heistä kahdesta kauniimmaksi.¹³³ Tässä yhteydessä on kysymys juoruilusta eikä haastattelusta, joten toimittaja toistaa muualta kuin itse asianosaisilta kuulemiaan tai lukemiaan huhupuheita. Jutun kirjoittaja ei omasta positiostaan suoranaisesti kritisoi Radziwillin mainetta tai vaatevalintoja, mutta esittää spekulatiivista, jonka mukaan niissä on jotakin arveluttavaa mikä voi koitua presidentin leskelle vahingolliseksi. Myös tässä siskosten vastakkainasettelussa ilmenee se, kuinka seksikkyudesta ja kauneudesta puhutaan toisistaan erillisinä ominaisuuksina – ja näistä kahdesta seksikkyys näyttää tässä yhteydessä kohtalokkaampana. Käsitellyistä tekstikatkelmista onkin noussut esiin ajatus, että kauneus ja seksikkyys usein sulkisivat toisensa pois tai niiden tiivistyminen samassa henkilössä olisi naistenlehtien sivuilla harvinaista. Kuitenkin Marilyn Monroe näyttäisi muodostavan tässä suhteessa poikkeuksen, sillä hänestä puhutaan sekä kauneusikonina että seksisymbolina.¹³⁴

Tarkasteluvuoden 1965 puitteissa löytyi ainoastaan yksi maininta, jossa seksikäs-sana yhdistetään miessukupuoleen. Itse asiassa kyseessä on sama Jaanan julkaisema käännöshaastattelu, jossa *Liz Taylor kertoo itsestään totuuden*, jota käsiteltiin jo edellä. Tässäkään tapauksessa siis ilmaisu ei ole toimittajan valinta vaan haastateltavan käyttämä. Taylor kertoi mitä hän pitää miehessä seksikkäänä. Siihen liittyvät lämpö ja ”suurpiirteinen anteliaisuus” samanaikaisesti kun liiallinen itsensä korostaminen, puhumattakaan ulkoa opetelluista, teennäisistä repliikeistä näyttävät luotaantyöntävinä. Lisäksi hän kuvasi silloista aviomiestänsä Richard Burtonia ”hyvin seksikkääksi mieheksi”, jonka ”ympärillä höyryää viidakon ilmapiiri, jonka nainen vaistoa kaikilla

¹³³ Ulf Nilson, *Vaarallinen sisar*, Anna 1/1965, 18–19, 52.

¹³⁴ Katso esimerkiksi Tutta Bäckman, *Jälkeen Marilynin*, Me Naiset 3/1965, 12–13.

aisteillaan”.¹³⁵ Taylor alleviivaa puolisonsa seksikkyuden muodostuvan pitkälti siitä mitä hän sanoo ja ajattelee, jolloin ulkoiset seikat, kuten lihakset, hiukset tai pukeutumistyyli, jäävät toissijaisiksi. Toisaalta viidakkoviittaus vie ajatukset jonkinlaiseen alkukantaisuuteen ja fysiologiseen kiihottumiseen. Taylorin puheissa seksuaalisen puoleensavetävyyden määritelmät ovat vahvasti sukupuolittuneita. Samassa haastattelussa hän mainitsi naisten seksikkyuden syntyvän paljastavasta pukeutumisesta ja ”nudistipimun” käytöksestä. Tämä tuottaa voimakkaasti mielikuvaa siitä, kuinka naisten ilmentämä seksikkyys pelkistyy ulkoiseksi ominaisuudeksi, kun taas miesten pitää olla karismaattisia ja itsevarmoja ollakseen seksikkäitä. Täten naisten olisi helpompi esiintyä seksikkäinä miesten silmissä, tietynlainen pukeutuminen – tai pukeutumattomuus – riittäisi kiinnittämään heidän huomionsa. Taylorin puheet osaltaan luovat idean siitä, että naiset asettaisivat miesten seksikkyydelle korkeammat standardit kuin miehet naisille.

Seksikkyuden sukupuolisidonnaisuutta voidaankin tarkastella kahdesta näkökulmasta. Toisaalta naissukupuolelle tarjotaan keinoja muuntua seksikkääksi esimerkiksi pukeutumisen avulla, kun taas miesten ei ole niin suoraviivaista muokata omaa seksuaalista puoleensavetävyyttä vaan se rakentuu myötäsytymisestä ominaisuuksista. Toisaalta on myös mahdollista nähdä, että naiselle asetetaan vaatimuksia olla aktiivinen oman seksikkyytensä suhteen. Hänen tulee joko kulutuskeskeisen ulkonäönmuokkaamisen kautta tehdä itsestään sukupuolisessa mielessä mahdollisimman haluttava tai jatkuvalla käytöksensä tarkkailemisella varmistaa, ettei anna itsestään liian seksuaalista kuvaa. Tämä ristiriita istuu hyvin naistenlehtien toimintalogiikkaan: ne nimittäin päätyvät usein tuottamaan niitä samoja vastakkainasetteluja, joita lupaavat purkaa. Tämä vertautuu naistenlehtien (ja itse asiassa myös miehille suunnattujen julkaisujen) tapaan nähdä miehenä oleminen kyseenalaistamattomana tilana, johon ei vaadita muutosta vaan sitä päinvastoin pönkitetään. Jonita Siivonen viittaa naistenlehtiä käsittelevässä kirjoituksessaan Anja Hirdmanin tunnetuksi tekemään lauseeseen todeten, että myös naistenlehtien sivuilla miehenä oleminen on olotila ja naisena oleminen on tulossa oleva tila.¹³⁶

Vuosikerrassa 1965 seksikkyuden sisältöä ja merkitystä tuotetaan ja arvotetaan vahvasti pukeutumisen sekä julkisuuden henkilöiden kautta. Missään näistä käsitellyistä poiminnoista seksikkyys ei saa erityisen seksuaalista tai seksiin tekoina viittaavaa merkitystä, lukuun ottamatta muutamaa miellelyhtymää seksuaaliseen vaistonvaraisuuteen. Semanttisia kenttiä mietittäessä jokainen näistä esimerkeistä liikkuu ulkonäön ja sukupuolen rajapinnoilla, kallistuen kenties enenevässä määrin jälkimmäiseen. Siitä mikä mielletään seksikkääksi, kerrotaan suurelta osin

---

¹³⁵ Veikko Ström (suom.) *Liz Taylor kertoo itsestään totuuden*, Jaana 5/1965, 15.

¹³⁶ Siivonen 2006, 237.

julkisuuden henkilöiden sitaattien kautta, nimenomaisesti vielä ulkomaalaisten¹³⁷ naisjulkisten. He näyttävät siis eräänlaisina auktoriteetteina, jotka seksikkyyssrakenteita tuottavat.

Laura Saarenmaa esittää ajatuksen henkilöjournalismin asemasta muissa julkisuuksissa ryvettyneiden ihmisten maineen palauttamisen prosesseissa. Erityisesti naistenlehdet tarjosivat usein ymmärtävän ja myötäelävän paikan, jossa sensaatiolehtien riepottelemat ”uhrit” saivat kertoa omin sanoin kokemusmaailmastaan.¹³⁸ Tämä huomio havainnollistuu hyvin esittelemissäni vuoden 1965 julkistapauksissa, joissa haastatellut ottivat kantaa median heistä luomiin käsityksiin. Useat heistä pyrkivät tietoisesti eriyttämään itseään muissa julkisuuksissa vallitsevista rooleistaan, esimerkiksi Shrimpton pyrki puheillaan mitätöimään australialaislehdissä nousutta haloota helmansa pituudesta. Saarenmaa ajoittaa 1970-luvulle sen, että intiimi puhetapa naistenlehtihaastatteluissa alkoi näyttää naisten itsensä silmissä mielekkäältä keinolta säädyllyttää julkista imagoaan. Oman tulkintani mukaan säädyllyttämisen periaatteet näkyvät kuitenkin jo näissä vuoden 1965 haastatteluissa. Monet journalistiset tavat ja idea julkisuuden tarkoituksellisesta hyödyntämisestä uran edistämiseksi saapuivat Suomeen todennäköisesti hieman viiveellä. Siksi nämä mekanismit ovat luettavissa jo aiemmin Hollywood-tähtien kohdalla kuin kotimaisten kuuluisuuksien haastatteluista.

Julkisuutta käytetään hyväksi oman identiteetin rakennustyössä, oma itse määritellään ja rakennetaan suhteessa mediassa esitettyyn. Haastattelun antaminen salaamisen ja paljastamisen kulttuureineen¹³⁹ voidaan ajatella psykologiseksi prosessiksi, jossa omaa minäkuvaa jäsennetään. Samanaikaisesti lukija hakee kohtalonyhteyden¹⁴⁰ avulla haastatteluista samaistumis pintaa ja mahdollista hyväksyntää omille elämänvalinnoilleen¹⁴¹. Tuskin jokainen naistenlehtien aikalaislukija ajatteli Elizabeth Tayloria tai Jean Shrimptonia esikuvakseen, mutta heitä kohtaan saatettiin tuntea jonkinlaista sympatiaa, jonka kautta heidän sanomisillaan ajateltiin olevan arvoa. Tämän takia on merkittävää millä tavalla muun muassa sukupuolittuneita käytäntöjä mediassa esitellään, koska ne peilautuvat yksilön mielessä kokemukseen omasta sukupuolesta.

---

¹³⁷ Suomalainen elokuvateollisuus ajautui eräänlaiseen kriisiin 1960-luvun alkupuolella, mikä pakotti sen perustavanlaatuisen uudistamiseen. Tämä murrosvaihe ja erityisesti vuosien 1963–1965 näyttelijälakko lienevät osaltaan taustavaikuttamina myös alkuvuoden 1965 naistenlehtimateriaalissa, kun kotimaisista filmituotannoista ei ollut juurikaan kirjoitettavaa. Lauri Piispa & Jorma Juntila 2013, *Suomalainen elokuvatuotanto 1960–1969*, Elonet, <https://elonet.finna.fi/Content/suomalaisen-elokuvan-vuosikymmenet?p=%2F1960-1969>.

¹³⁸ Saarenmaa 2010, 206.

¹³⁹ Jallinoja 1997, 60.

¹⁴⁰ Jallinoja 1997, 74

¹⁴¹ Siivonen 2006, 232.

4. ”Mikä seksi seuraavaksi?”, vuosikerta 1970

Tässä luvussa tarkastellaan seksikkyyden saamia merkityksiä osana elinvoimaisuutta ja hyvää elämää, pohditaan sitä keitä naistenlehtien sivuilla on ollut mahdollista kutsua seksikkäiksi sekä käydään läpi seksuaalisen vetovoiman kaupallistumista ja hyödyntämistä esimerkiksi mainonnassa. Edelleen ajatusta tiettyjen seikkojen seksikkäiksi mieltämisestä saneltiin erityisesti haastatteluissa, mutta yhä useammin seksikkyyteen viittaavat sanavalinnat olivat lähtöisin toimittajien kynistä. Jos verrokkina käytetään vuotta 1965, muutos aineiston muodostavien lehtien sisällössä ja linjassa on melko radikaali siirryttäessä 1970-luvulle. Myös lehtien sivumäärät, erityisesti tekstin osalta, kasvoivat huomattavasti. Todennäköisesti 1960-luvun jälkipuoliskolla sisällöllinen muutos oli kaikkein räikeintä, ja vuonna 1970 eräänlainen uusi normi oli jo syntynyt. Kehitys seurailee siis Osmo Kontulan ja Kati Kososen kirjan piirtämää linjaa, jossa neljän tarkasteluvuoden puitteissa seksuaaliseksi luokiteltavia tekstejä oli Me Naisissa suhteellisesti eniten juuri vuonna 1971, seksistä myös kirjoitettiin aiempaa ennakkoluulottomammassa ja myönteisemmässä hengessä. Kymmenessä vuodessa yhteiskunnallinen ja henkilökohtainen näkökulma olivat nousseet huomattavasti näkyvämmiin esiin, mitä edustivat muun muassa aborttilain uudistusta käsitelleet kirjoitukset. Lisäksi perhe- ja parisuhdekeskeisyys väistyivät Kontulan ja Kososen tulkinnan mukaan.¹⁴²

Siinä missä 1960-luvulla naistenlehtihaastattelun riittävä sisältö oli haastateltavan elämäntarinan referoiminen, pakotti vuosikymmenten vaihteeseen ajoittunut yhteiskunnallinen murros sisällyttämään mukaan myös ajankohtaisia aiheita käsitteleviä kysymyksiä. Ilmiöitä, joihin 1970-luvun kansalaista pyydettiin ottamaan kantaa, olivat esimerkiksi avioliiton institutionaalinen tarpeellisuus sekä vapaat suhteet. Lisäksi haastatteluiden ihaileva sävy vaihtui tuttavallisempaan, intiimimpään käsittelytapaan. Laura Saarenmaa kirjoittaakin ajanvietelehdistä tulleen eräs niistä alueista, joilla ihmisten julkinen mielipiteenmuodostus tapahtui. Tällöin myös erillisjulkisuudet lähenivät toisiaan. Sekä aiheet ja ihmiset että niiden esitystavat alkoivat kiertää tiedotusvälineestä toiseen 1960-luvun puolivälistä eteenpäin. Julkisessa keskustelussa ilmennettiin aiempaa enemmän samaa todellisuutta, jolloin vuoropuhelut ja reagoinnit muissa medioissa sanottuun lisääntyivät.¹⁴³ Vaikka haastatteluiden ja artikkelien aihepiirit muuttuivat aineistossa vuoteen 1970 siirryttäessä yhteiskunnallisemmiksi, eivät kirjoitukset olleet suoraan kantaaottavia vaan uusia ajatusmalleja

---

¹⁴² Kontula & Kosonen 1994, 125–127, 281–284.

¹⁴³ Saarenmaa 2010, 138–139.

tyydyttiin esittelemään varsin yleisellä tasolla. Esimerkiksi tietoisuutta sukupuolten epätasa-arvosta lisättiin kuvailemalla amerikkalaisnaisten feministisiä pyrkimyksiä.¹⁴⁴

4.1 ”Läpimurto sadan vuoden terveyteen ja onneen” – seksikkyyden osana elinvoimaisuutta

*[S]eksikäs nainen suo miehelleen loputonta lohtua ja pakoa painostavasta arjesta.*¹⁴⁵

Näin kirjoitettiin Jaanan artikkelissa *Oletko tavoiteltu nainen* lokakuussa 1970. Puolentoista sivun kirjoitus painottaa kuinka tärkeää on tuntee itsensä elämässä tarpeelliseksi ja esittelee lukijoilleen viisi erilaista naisellista vahvuutta, joiden perusteella mies voi haluta avioitua hänen kanssaan. Yllä oleva lainaus on rakastajatar-kategoriasta, ja tekstiä eteenpäin lukemalla käy ilmi, että tässä yhteydessä seksikäs-sanalla viitataan nimenomaan ”sänkykamarissa osoitettuihin taitoihin” eikä niinkään ulkoiseen olemukseen, koska identifioituakseen kyseiseen kategoriaan ”ei tarvitse olla edes hauskanäköinen tai hurmaava juttelutoveri”. Lisäksi mainitaan, ettei tämänkaltaisen vaimon ole välttämätöntä olla kovinkaan etevä taloudenhoitaja, sillä hänellä todella on taito saada arki unohtumaan. Mielenkiintoinen huomio tekstissä on myös se, kuinka ”[v]asta nykyään, kun lahjakkuus seksin alalla on korkeassa kurssissa, rakastajattarien arvo on tunnustettu ja he ovat ansainneet viikisormuksensa”. Lausetta pohjustetaan muistuttamalla rakastajattarien historiallisesti varsin eriarvoisesta asemasta verrattuna vihittyihin vaimoihin. Tämä voidaan katsoa seksivallankumousviittaukseksi; sukupuolinen vetovoima on määräävä tekijä myös avioliiton solmimisessa, ei ainoastaan sen ulkopuolisissa salasuhteissa.

Muut jutussa esitellyt aviovaimokategoriat ovat äitihahmo, koriste, apulainen sekä toverivaimo. Äitihahmon vahvuusiksi luonnehditaan empaattisuus ja huolehtivaisuus. Koristevaimona olemisen tärkeimmäksi tehtäväksi nostetaan vallitseviin kauneusihanteisiin mukautuminen ja ylipäättään silmää miellyttävän ulkonäön vaaliminen sekä edustusvaimon rooliin sopeutuminen, sillä kuvitellun puolison oletetaan olevan varakas ja merkittävä henkilö sosiaalisissa piireissä. Apulaiskategorian naiset taas kuvataan uhrautuvaisiksi, kannustaviksi, käytännöllisiksi ja epäitsekkäiksi taustahahmoiksi, jotka ajattelevat aina ensisijaisesti aviomiehensä etua. Toverivaimon rooli kuulostaa kuvauksen perusteella kaikista kategorioista monipuolisimmalta ja haastavimmalta. Tekstissä kerrotaan kuinka työelämän suhteen kunnianhimoinen nainen ei voi keskittyä miehen

---

¹⁴⁴ *Nyt ryskyin sortuu miesten pakkovalta*, Anna 18/1970, 32–35; Leena Karo, *Harhat haihtuvat Amerikan naisilta*, Me Naiset 37/1970, 76–78.

¹⁴⁵ *Läpimurto: Oletko tavoiteltu nainen*, Jaana 10/1970, 32–33.

tavoin pelkästään uran luomiseen, vaan hänen velvollisuuksiinsa kuuluu myös ulkoisesta olemuksesta huolehtiminen, taloudenhoito sekä äitiys. Toverillisesti toisiinsa suhtautuvan avioparin välinen suhde vaikuttaa tasavertaisimmalta ja sellaisen mainitaankin yleistyvän kovaa tahtia yhdessä tasa-arvoistumiskehityksen sekä naisten ansiotyön kanssa. *Oletko tavoiteltu nainen?* yhdistää termin seksikäs seksuaaliseen taitavuuteen, johon voitaisiin kenties ihan konkreettisten taitojen ohessa lukea vaikkapa innokkuus tai eräänlainen itsevarmuus – tai paradoksaalisesti myös esimerkiksi viattomuus tai kokemattomuus voi näyttäytyä tässä seksikkäänä. Toki koko ajatus naisen omanarvontunnosta ja tarpeellisuudesta on tekstissä sidottu mieheen. Kuitenkin seksikkyys rakentuu huomattavasti positiivisemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi ominaisuudeksi kuin vuonna 1965, jolloin seksikkyyttä naisessa arvostavaa miestä pidettiin pinnallisena.

Samassa lehdessä, itse asiassa jo seuraavalla sivulla, samaa aihepiiriä käsitellään jälleen, tällä kertaa käytännöllisemmästä näkökulmasta pohtimalla *Miten pysyä fyysisesti viehättävänä vielä kauan, kauan*. Ajatus artikkelin taustalla on se, että elinajanodotteen pidentyessä myös ihmisten seksuaalisesti aktiivisen elämänvaiheen nähdään pitenevän samassa suhteessa. Tyydyttävä sukupuolielämä ja ”rakkauteen uskominen” nostetaan onnellisuuden merkittäviksi osa-alueiksi. Tekstin sisältö koostuu luettelosta niistä naisvartalon kohdista, joista miehet erityisesti pitävät ja joita koskettaessaan he kokevat mielihyvää, esimerkiksi paljaassa jalassa kerrotaan olevan ”jotakin erityisen seksikästä, joka houkuttelee hyväilyihin”. Jutussa käydään läpi keinoja, joiden avulla naisen on mahdollista ”säilyä koko ikänsä houkuttelevana myös vuoteessa”.¹⁴⁶ Seksikkyys huomioidaan tekstissä suhteellisen kokonaisvaltaisesti sekä tunto-, haju- että näköaistimuksen kautta. Lisäksi ulkonäön luonnollisuusihanne, jopa ”primitiivisyys”, on kirjoituksessa näkyvissä. Kosketuksesta saatavan (seksuaalisen) mielihyvän voidaan nähdä yhdistyvän esteettiseen nautintoon, jota kauneus usein edustaa.¹⁴⁷ Vaikka artikkelissa korostetaan enemmän ulkoisia ominaisuuksia, niiden vastapainona silmien kohdalla mainitaan kuinka tärkeää on myös katseella sekä ilmeellä osoittaa miehelle haluavansa juuri hänen seuraansa. Miellyttämisvelvollisuus lankeaa kuitenkin tekstissä yksinomaan naisten harteille, ja pintaesteettinen nähdään usein stereotyyppisesti naisellisuuden alueeksi, erityisesti feminiiniseksi arvoksi ja naisten työksi.¹⁴⁸

Kumpikin esittelyistä artikkeleista kuuluu laajempaan, 12-osaiseen *Läpimurto sadan vuoden terveyteen ja onneen* -nimiseen kokoelmaan, jonka kantavana ideana oli esitellä erilaisia elämänlaatua parantavia uudistuksia tieteen sekä kauneuden saralta. Raportointi näistä tieteellisistä

---

¹⁴⁶ *Läpimurto: Miten pysyä fyysisesti viehättävänä vielä kauan, kauan*, Jaana 10/1970, 34 & 61.

¹⁴⁷ Etcoff 1999, 8.

¹⁴⁸ Seppä & Von Bonsdorff (toim.) 2002, 313–314, 333.

läpimurroista oli koostettu yhteistyössä amerikkalaisten, brittiläisten ja saksalaisten naistenlehtien kanssa eli toisin sanoen edellä esiin nostetut artikkelitkin ovat todennäköisesti vähintään osittain käännöstä. Läpimurto-sarjan kirjoituksissa toistuu ajatus siitä, kuinka elinajanodote on nousussa ja oikeilla valinnoilla yksilön on mahdollista elää mielekästä elämää jopa satavuotiaaksi asti. Erikoisartikkelikokoelma lanseerattiin vuoden 1970 syyskuun Jaanassa, ja sen luvattiin olevan ”tärkein kirjoitussarja, mitä olette koskaan lukenut tai tulette lukemaan elinaikananne”.¹⁴⁹ Läpimurto-sarjan ote oli hyvin länsimaalainen sekä teknologiauskoinen. 1970-luvun kuluessa suomalaisten elintapoihin alettiin kiinnittää valtiollisella tasolla enemmän huomiota ja tällöin luotiin kansallinen ravitsemuspolitiikka, myös alkoholilainsäädäntöä pohdittiin uusiksi. Tunnetuimpana esimerkkinä toimi vuonna 1972 alkanut Pohjois-Karjala-projekti. 1970-luvun arkikokemukseen perehtynyt Minna Sarantola-Weiss huomauttaa, että viranomaissektorin kampanjat suunnattiin puhuttelemaan nimenomaan miehiä, koska naiset omaksuivat runsaasti ravinto- ja terveys-suosituksia heille suunnatuista lehdistä.¹⁵⁰

Läpimurto-artikkelikokonaisuuksista käy hyvin ilmi ajan ilmapiirin muutos myös seksuaalisuuden suhteen. Henkiset ominaisuudet yhdistettiin nyt aiempaa voimakkaammin seksin piiriin kuuluviksi, seksuaalista kanssakäymistä ei käsitelty enää yhtä kliinisesti tai ehkäisykeskeisesti vaan psykologisemmasta näkökulmasta. Tämä näkyy konkreettisesti muun muassa sanan ’seksi’ lisääntyneenä käyttöönä. Useat kyseisen artikkelisarjan kirjoituksista yhdistävät sekä biologisia että kulttuurisia tekijöitä seksuaalisuuden ympärille. Esimerkiksi kulttuurisesti omaksuttu asenne, jonka mukaan seksi ei kuuluisi ihmisen elämänkaaren ehtopuolelle, saa osakseen kritiikkiä. Aktiivinen sukupuolielämä on Läpimurto-tekstien mukaan mahdollista – ja suotavaa – säilyttää läpi ihmisiän.¹⁵¹ Eräessä kirjoitussarjan artikkelissa esimerkiksi ihasteltiin 80-vuotiaan Constance Luttrellin viehättävänä ja ryhdikkäänä säilynyttä olemusta. Yhdeksi ikinuoruutensa salaisuuksista tämä entinen ammattiballerina listasi rintaliivien käyttämisen myös nukkuessaan. Luttrellin suosimien alusvaatteiden kuvaillaan olevan pitsikuvioisia, sieviä ja haastatellun omien sanojen mukaan ”hyvin seksikkäitä”.¹⁵²

Samanaikaisesti nuorten ihmisten seksuaaliseen aktiivisuuteen suhtauduttiin Jaanassa kiihkottomammin kuin viisi vuotta aikaisemmin. Lukijoita muistutettiin asiantuntijalausuntojen avulla siitä, että julkisuudessa käsitellyistä ääritapauksista huolimatta valtaosa nuorista elää

---

¹⁴⁹ Tutkimustulosten varsinaisesta kokoomatyöstä kerrotaan olleen vastuussa Phyllis Digmy Morton, Jaanan Läpimurto-vastaavana taas on toimi Soma Hallakorpi, Jaana 9/1970, 26–27.

¹⁵⁰ Sarantola-Weiss 2008, 179, 189.

¹⁵¹ *Läpimurto: Rakkaus on pidettävä elossa*, Jaana 9/1970, 31.

¹⁵² *Läpimurto: Arvaisitteko, että heillä on 60 vuotta ikäeroa?*, Jaana 10/1970, 28–29.

”seksikkäät’ teinivutensa” turvallisesti.¹⁵³ Kirjoituksesta käy ilmi, kuinka nuoruus tiedostettiin 1970-luvulle tultaessa yhdeksi elämänvaiheeksi, johon kuuluu tiettyjä erityispiirteitä. Usein nuoruuden kulttuurisiin representaatioihin liitetään tietynlaista kapinahenkeä, vapautta, epävarmuutta, voimakasta emotionaalisuutta sekä usein myös yhteiskunnallisia ongelmia ja riskejä, jotka ilmenevät vanhemman sukupolven luomien auktoriteettien kyseenalaistamisena. 1960–1970-lukujen taitteessa nuoriin ihmisiin liitetyt kyseenalaiset lieveilmiöt olivat esillä opiskelija- ja koululaisradikalismien sekä länsimaista kulutuskeskeistä elämäntapaa kritisoivan hippiliikkeen kautta. Lisäksi nuorison pyrkimyksiä käsiteltiin myös muun muassa useissa suomalaisissa elokuvissa 1960-luvulla.¹⁵⁴ Näin ollen aihepiirin voidaan ajatella olleen julkisuudessa ja huolestuttaneen silloisten teini-ikäisten vanhempia. Jaanan artikkelitekstissä huomio kiinnittyy myös aiempaa tasa-arvoisempaan lähtökohtaan; seksivalistuksen suhteen ei oikeastaan tehdä eroa tyttöjen ja poikien välille. Erityisesti naiskansalaisten kasvatukseen vielä 1950-luvulla liitetty moraalisen ylemmyyden ja seksuaalisen pidättäytymisen vaatimus¹⁵⁵ vaikuttaa siis jääneen menneille vuosikymmenille.

Kaikkein eksplisiittisimmin seksikkyyys yhdistetään elinvoimaisuuteen joulukuun pitkän iän takaavaa ravintoa käsittelevän Läpimurto-tietopakettin alkusanoissa:

Elinvoimaisissa ihmisissä on jonkinlaista animaalista vetovoimaa, sukupuolista viehätysvoimaa. Sen olemassaolosta ei voi erehtyä; se vetoaa molempiin sukupuoliin. Sitä omaavat eivät välttämättä ole hauskanäköisiä – vaikka heitä tavallisesti pidetäänkin sellaisina. Heidän katseessaan on erityistä välkettä, olemuksessaan ja kädenpuristuksessaan lämpöä, suussaän ilmeikkyyttä ja äänessään valloittava sävy.¹⁵⁶

Kuvauksen kaltaisia ihmisiä nimitetään tekstissä ”korkeajännitepersoonallisuuksiksi”, jotka loistavat juhlien keskipisteenä. Elämänilon ja omien ajatusten merkitys itsensä vanhaksi tai nuoreksi tuntemisessa on yksi Läpimurto-sarjan kantavista teemoista. Tässä seksikkyyden ilmenemismuodoiksi nimetään tietynlainen karismaattisuus ja ihailtava energisyys, jotka tekevät vaikutuksen ihmisiin sukupuoleen katsomatta. Useammassakin sarjan artikkelissa teroitettiin lukijoille ajatusta, kuinka suuri vaikutus yksilön omalla asenteella on elämän mielekkääksi kokemisessa. Eräässä lehdessä julkaistiin lukijakirjeitä aiheen tiimoilta. Kaksi näistä anonyymeistä kirjeistä edustaa aineistossa harvinaista tilannetta, jossa seksikäs-sanan käyttäjä on joku muu kuin lehden tekijä tai julkisuuden henkilö. Toki on mahdollista, etteivät kyseiset tekstit todellisuudessa

¹⁵³ *Läpimurto: Rakkaus on pidettävä elossa*, Jaana 9/1970, 31.

¹⁵⁴ Aapola & Kaarninen (toim.) 2003, 12–13, 434, 463–464.

¹⁵⁵ Urponen 2010, 90–91.

¹⁵⁶ *Läpimurto sadan vuoden terveyteen ja onneen: Ikuista elinvoimaa ja nuoruutta*, Jaana 12/1970, 63.

ole peräisin lukijoilta vaan toimittajien hahmottelemia fiktiivisiä tapausesimerkkejä. Toinen kirjeistä kuvailee erään naisen avioeron jälkeistä toipumisprosessia, jonka aikana kertoja selittää ”tehneensä sen yhtäkkiä mitään ajattelematta”¹⁵⁷ ensimmäisen häntä kauniiksi kehuneen, seksikkään miehen kanssa. Toisen esimerkin päähenkilö, entinen aggressiivinen myyntimies, oli oivaltanut psykiatrin avulla kärsivänsä ”seksiturhaumasta”. Nimimerkillä Lauri S. esiintyvä mies analysoi itse omaa viehätysvoimaansa: ”suuren rakastajan” roolia hän ei ollut kokenut koskaan omakseen, kerran myös eräs tyttö oli todennut, ettei hän yksinkertaisesti ole seksikäs. ”Sen verran seksikäs” Lauri S. kuitenkin toteaa olleensa, että on solminut avioliiton.¹⁵⁸

Läpimurto-artikkeleiden seksikkyydelle antama merkitys on mahdollista rinnastaa aiemman luvun Marimekko-juttuun, jossa elinvoimaisuus ja seksikkyys myös nousivat esiin saman diskurssin sisällä. Ero näiden kahden välillä muodostuu kuitenkin seksikkyyskokemuksen tuottamisprosessissa. Siinä missä Marimekon mainoslauseet antavat ymmärtää seksikkyuden olevan saavutettavissa tietynlaisella pukeutumisella, korostavat useat Läpimurto-kokoelman tekstit seksikkyyttä enemmän myötäsyttyisenä tai henkisenä ominaisuutena, mielentilana, joka todellistuu tietynlaisen käyttäytymisen myötä. Läpimurto-kirjoituksissa seksuaalisuus nähdään luonnollisena osana ihmiselämää, seksikkyydellä katsotaan olevan pitkälti muuta aineistoa suurempi yhteys seksuaaliseen kanssakäymiseen. Seksikäs-sana saa teksteissä usein paljon seksiä aktina sisältävän merkityksen, ja seksikäs ihminen merkitsee potentiaalista vuoteenjakamiskumppania. Huolimatta siitä, että edellä esitellyt seksikäs-sanan käyttötapaukset esiintyvät voimakkaasti nimenomaan seksuaalisuuden semanttisessa kentässä, ei ulkonäköulottuvuuttakaan täysin unohdettu vaan kauneus katsottiin (etenkin naisilla) osaksi hyvää elämää. Julkisuuden henkilöitä esiteltiin esikuvina elinvoimasta, esimerkiksi Mick Jaggerin (s. 1943) mainitaan pysyvän tiettyjen ruoka- ja liikuntatottumusten takia ”seksikkään hoikkana”.¹⁵⁹ Vaikka Läpimurto-sarjassa ei erityisemmin ihannoida nuorta ikää numeraalisesti, kuitenkin ikuisen nuoruudennäköisyyden katsottiin olevan tavoiteltavaa. 1970-luvulla nuorekkuudesta tulikin muodikasta ja nuoruus muuttui enemmän asenteenkaltaiseksi ominaisuudeksi, eikä ollut niin vahvasti ikäsidonnaista.¹⁶⁰

---

¹⁵⁷ *Läpimurto: Hyvästit*, Jaana 11/1970, 36–37.

¹⁵⁸ *Läpimurto: Sisäinen voimailoksemme*, Jaana 11/1970, 40.

¹⁵⁹ Jaana 12/1970, 73. Jaggerin vetovoima oli tunnustettu tosiasia myös saman vuoden *Me Naisissa*, jolloin Ritva Enäkoski arvioi Rulletti-seurapiiripalstalla The Rolling Stonesin Suomen konsertissa yhtyeen laulajan olleen ”niin pahuksen seksikäs”, *Me Naiset* 37/1970, 34.

¹⁶⁰ Sarantola-Weiss 2008, 128.

4.2 Seksikkäät seurapiirit

Huolimatta siitä, että vuosikymmenen vaihdos edusti monessa suhteessa julkisjutuissa siirtymää etäisestä Hollywoodin glamourista kohti arkisempaa ja henkilökohtaisempaa todellisuuden kuvaamista,¹⁶¹ pitivät seurapiiripalstat yhä pintansa naistenlehtien sisällöissä. Itse asiassa 1970-luvulla kyseiset palstat olivat erityisen suosittuja ja vähintään yksi sellainen perustettiin lähes poikkeuksetta kaikkiin naistenlehtiin. Seurapiiripalstat olivat varsin profiloituneita tekijänsä, usein juuri niiden luotsaajat erottuivat muuten varsin kasvottomana pysytelleestä naistenlehtien toimittajakunnasta. Vuonna 1970 Annassa ilmestyi Riitta Lindegrenin (s.1943) *Riitan mukana* -niminen palsta, Me Naisiin taas oli perustettu Anu Seppälän (1939–2021) ideoima *Ruletti*. Seppälä edusti seurapiiritoimittajien kärkeä. Hänen *Apu*-lehdelle luomansa *Mata Hari* -hahmo parodioi juorutoimittajan roolia niin osuvasti, että uudistaessaan naistenlehteään Mauri Lintera vaati Anu ”Mata Hari” Seppälää siirtämään samaa nimeä kantavan palstansa Jaanan sivuille.¹⁶²

Laura Saarenmaan väitöskirjassaan kuvaamat julkisuuskulttuurin muutokset näkyvät ensisijaisesti haastattelu- tai niin kutsutussa elämäkertaa-aineistossa, samanaikaisesti kun kuvavoittoiset, pääasiassa lyhyitä tekstejä sisältävät julkisipalstat kytkeytyvät ennemminkin juorun käsitteen ympärille. Mielenkiintoisen näistä palstoista tekee se, että niissä puhutaan oikeastaan yllättävän paljon seksikkyydestä kuin ohimennen ja usein toimittajan omilla kasvoilla. Kyseisiä palstoja nimittäin julkaistiin yleensä valokuvan kera – salanimen suojasta kirjoitettuja toki piirretyllä kuvalla. Ne näyttäytyvät siis käsittepolitiikoinnin paikkana ja ympäristönä, jossa lehden toimittaja voi tuoda hienovaraisesti esiin näkemyksiään, esimerkiksi ulkonäköihanteita, omana itsenään. Usein kirjoittaja myös sanavalinnoillaan tehosti, että kyse on hänen omasta mielipiteestään. Esimerkiksi edellä mainittu Anu Seppälä kertoi puolustavansa ”henkeen ja vereen” James Bondin roolista tunnetun Sean Conneryn (1930–2020) seksikkyyttä joka kerta kun joku sitä käy kyseenalaistamaan.¹⁶³

Joulukuussa 1970 Me Naisten seurapiiripalstalla puhuttivat neljä vuotta aiemmin ilmiöksi kohonneen huippumalli Twiggin (Lesley Hornby, s. 1949) aikeet aloittaa ”elokuvatouhut”, joiden takana oli lehden tietojen perusteella Twiggin poikaystävä ja tekstin mukaan suorastaan eräänlainen neuvonantaja Justin de Villeneuve. Elokuvan käsikirjoituksesta tai edes tyyllilajista ei vielä ollut varmuutta, mutta Twiggin lupailtiin olevan filmimaailman ”suurin keksintö” sitten itse

---

¹⁶¹ Saarenmaa 2010, 163.

¹⁶² Malmberg 1991, 281.

¹⁶³ *Oli ennen James Bond*, Me Naiset 28/1970, 31.

Marilyn Monroen. Kirjoitus sivuaa myös valokuvamallin muita työprojekteja, hänen aikeitaan luoda täysin uudenlainen Twiggy-tyyppi. Tästä uudesta tyypestä ei kerrota tekstissä enempää kuin: ”Ei kuitenkaan mitään seksikästä, ja vaikeata se olisikin Twiggyn mitat huomioonottaen.”¹⁶⁴ 1970-luvun juorupalstat koostuivat usein tällaisista ulkomaalaisista julkisuuden henkilöistä kertovista huhuista sekä suomalaisjulkisten kuulumisista. Hyvin yleisiä olivat myös eräänlaiset tuokiokuvaukset kutsuvierastapahtumista, joihin palstan pitäjä oli osallistunut. Tekstinsä avulla hän loi lukijallekin osallistumisen kokemuksen kertomalla tapaamistaan ihmisistä, tarjoiluista, esityksistä ja tunnelmasta. Tekstiosuudet näillä palstoilla olivat maltillisia ja tavallisesti valokuvilla olikin suuri merkitys ilmapiirin välittäjinä. Sanoin keskityttiin tyyppillisesti kuvailemaan sellaisia ulottuvuuksia, jotka eivät kuvista käyneet ilmi. Muun muassa vaatteiden materiaalia, jotakin tiettyä elettä tai ääntä saatettiin näin luonnehtia seksikkääksi.¹⁶⁵ Seurapiiripalstamaininnat siis osaltaan rakensivat tai ylläpitivät tiettyjen ihmisten seksikästä imagoa, mutta osallistuivat myös seksikkyyden kohteiden laajentamiseen naistenlehtikontekstissa. 1970-luvun kuluessa seksikäs-sana nimittäin yhdistettiin aiempaa useammin myös yksittäistä ihmistä tai tiettyä vaatetta abstraktimpiinkin asioihin tai ilmiöihin. Esimerkiksi Annassa kaihottiin Suomeenkin omaa Abban kaltaista seksikästä yhtyettä vuonna 1975,¹⁶⁶ ja 1980-luvulla seksikkyyden kohosi tiedotustutkimusten mukaan jo iltapäivälehdissä eräänlaiseksi iskusanaksi mitä erilaisimpien asioiden yhteyteen.¹⁶⁷

Lisäksi seksikkyydestä puhuttiin juorupalstoilla erilaisten, tiettyjen tahojen myöntämien, seksikkyydistelleiden tai -listausten kohdalla.¹⁶⁸ Me Naisissa ilmestyi *Ruletin* lisäksi astetta kantaottavampi *Tapahtumissa*-palsta, jossa käsiteltiin ajankohtaisia, yhteiskunnallisia ilmiöitä yleensä noin aukeaman verran. Syksyllä 1970 kyseisellä palstalla julkaistiin lyhyt, yhden palstarivin kirjoitus otsikolla *Suomalaiset seksikäsitykset*. Ylimalkaisesta otsikosta huolimatta teksti pureutuu pohtimaan nimenomaan suomalaisille tyyppillisiä seksikkyyksikäsityksiä.¹⁶⁹ Kirjoituksessa kerrotaan kuinka Anita Hirvonen (s. 1946) oli valittu ”erään lehden äänestyksessä Suomen Seksikkäimmäksi Naiseksi”.¹⁷⁰ Välittömästi harmitellaan Hirvosen jo avioituneen – ja vielä nyrkkeilijän kanssa. Äänestyksessä kymmenen kärkeen tekstin mukaan kipusivat myös Carola, Tabe Slioor, Liana Kaarina, Seija Tyni, Anneli Sauli, Lola, Pirkko Mannola, Arja-täti, Katri-Helena sekä Ragni

---

¹⁶⁴ *Mitä Twiggy*, Me Naiset 16/1970, 63.

¹⁶⁵ Esimerkiksi Jaana 10/1975, s. 76; Me Naiset 45/1970, s. 50; Anna 50/1970, s. 24–27; Me Naiset 15/1975, s. 18.

¹⁶⁶ Anna 4/1975, s. 22; Anna 33/1975, s. 45; Anna 44/1975, s. 79–80.

¹⁶⁷ Saarenmaa 2005, 117.

¹⁶⁸ Jaana 31/1975, s. 77; Me Naiset 8/1975, s. 75.

¹⁶⁹ Vuonna 1970 sanaa ’seksi’ käytettiin naistenlehdissä varsin yleisesti seksikkyyden synonyymina, katso esimerkiksi Lenita Airiston henkilökuva ”hienostunutta seksiä vaarallisen paljon omanneesta” mannekiini Anna-Liisa Ruotsista, *Lenita Airisto kertoo muodin kiintotähdistä: Huumoria, seksiä ja pitkiä sääriä se on kaikki Anna-Liisa Ruotsia*, Jaana 8/1970, 13–14, 111, 116. Asiasta on aineistossa muitakin esimerkkejä, joita käsitellään tuonnempana.

¹⁷⁰ *Suomalaiset seksikäsitykset*, Me Naiset 41/1970, Anja Angel, 37.

Malmsten. Listaus ei erityisemmin vaikuta ensinnäkään yllättävän tai oikeastaan myöskään miellyttävän tekstin kirjoittajaa, sillä hän kyseenalaistaa valintojen yksipuolisuutta. Me Naisten toimittaja kysyykin missä ovat Minna Canthin tai Hertta Kuusisen kaltaiset nimet. Kritiikki ei vaikuta niinkään kohdistuvan itse ehdolla olleisiin ja äänestyksessä pärjänneisiin henkilöihin vaan niihin mielikuvituksettomiin suomalaisiin, jotka heille ovat äänensä antaneet. Toki tämänkaltaisten mieltymysten tunnustetaan olevan makuasioita, mutta silti kirjoituksen ydinsanoma on, että suomalaisten käsitys seksikkyydestä on sanalla sanoen suppea.

Huolimatta siitä, että peräänkuulutetut, vaihtoehtoiset seksisymbolit edustanevat muunlaista kuin ulkokuoreen liitettävää viehätysvoimaa, haetaan selitysmallia valinnoille kirjoituksessa juuri ulkonäöstä. Suomen todetaan olevan laajalti tunnettu nimenomaan vaaleapiirteisestä kauneudestaan, mutta oman valtion rajojen sisällä sitä ei niinkään osata arvostaa. Päinvastoin tummiin on taipumus yhdistää tiettyä tulusuutta sukupuoliselta käyttäytymiseltään, kun taas vaaleaan käy tekstin mukaan enemminkin sanapariksi ”valju”. Ajatus poikkeaa yleisestä 1930-luvulla alkunsa saaneesta Hollywoodin blondikultista, jonka mukaan juuri vaaleaveriköiden elekieleen ja olemukseen yhdistetään mediakuvastossa usein avoin seksuaalisuus. Muita stereotyyppisiä blondiominaisuuksia ovat avuttomuus ja älyllinen yksinkertaisuus. Useinkaan blondien seksuaalisuus, vaikka se estotonta onkin, ei näyttäydy kuitenkaan likaisena tai epäneitseellisenä vaan päinvastoin hohtavaan vaaleuteen yhdistyvät myös kuvat puhtaudesta ja viattomuudesta.¹⁷¹ Me Naisten tekstissä esiintuotu suomalainen vaaleahiuksisuus nähdään luonnollisempana kuin keinotekoinen ja seksuaaliseen miellyttämiseen tähtäävä platinablondimyytti. 1970-luvun suomalaisessa kontekstissa eksotiikkaa ulkonäössä edusti siis ennen kaikkea tummat piirteet.

Yllä esitelty suomalaisnaisten seksikkyysslistaus sisältää julkisuudessa esiintyneitä laulajia, näyttelijöitä ja mannekiineja. Toisin sanoen sellaisten ammattiryhmien edustajia, joiden työnkuvaan kuuluu erityisenä osana tietynlainen ulkonäkö ja imago. Hieman yllättävänä valintana näyttäytyy Arja-täti (Arja Virtanen, s. 1945), joka emännöi *Tenavatuokio*-nimistä lastenohjelmaa.¹⁷² Julkisissa ammateissa tarkasteluaikana toimineista henkilöistä hallitsijoita, presidenttejä tai poliitikoita ei aineistossa kuvata seksikkäiksi todennäköisesti jonkinlaisen kunnioituksen vuoksi. Heidän julkinen roolinsa vaatii tietynlaista arvovaltaa, jota seksijohdannaiset lisänimet lehdistössä voisivat vahingoittaa. Kuitenkin muutamiakin poikkeuksia löytyy, esimerkiksi Eva Vastari kirjoitti kesäkuun 1970 Jaanassa Nicaraguan ”hurmuridiktaattorista”, jota hän kuvailee sekä käytökseltään että ulkonäöltään äärimmäisen miellyttäväksi. Somozan leikinlasku toi Vastarin mieleen toisinaan

---

¹⁷¹ Pitman 2006; Tuovinen 2006, 249–268.

¹⁷² Elina Yli-Ojanperä, *Lastenohjelmien tekijöiden muistoja Niksulasta Galaxiin*, Yle: Elävä Arkisto, 17.4.2014.

Playboy-lehden, kenraali esimerkiksi nimesi horisontaalisen asennon suosikikseen kertoen valitsevansa sen usein sekä yksin että seurassa.¹⁷³

Eräässä syyskuisessa *Me Naisten* numerossa kirjoitettiin Iso-Britannian kuningasperheestä. Jokaista perheen neljästä aikuisesta jäsenestä käsitellään tekstissä erikseen henkilökuvan kaltaisesti noin sivun verran, erityistä huomiota saavat osakseen tuoreet tapahtumat Kanadaan sijoittuneella valtiovierailulla. Prinsessa Annesta (s. 1950) kerrotaessa häntä verrataan vanhempaan veljeensä sanoilla: ”Sikäläinen lehdistö pohti päivästä päivään, mikä Annea oikein vaivaa ja kehuskeli samaan hengenvetoon, miten hurmaava prinssi Charles on, miten täynnä hän on ’sex appelia’”¹⁷⁴. Prinsessa oli tekstin mukaan valtiovierailulla näyttänyt huonotuuliselta ja lopulta nyrpeäilmeisyyden syyksi olivat selvinneet ihmissuhdeongelmat. Walesin prinssi Charlesia (s. 1948) käsittelevässä tekstipätkässä ei erityisemmin korosteta hänen seksikkyyttään, mutta Charles esitetään positiivisessa valossa tuoden esiin hänen koulutustaan, nykyaikaisuuttaan sekä huumorintajuunsa. Luonnollisesti myös kruununprinssin sydämenasioita spekuloidiin, ja hänen todettiin viihtyneen Kanadan valtiovierailulla pääministeri Pierre Trudeaua hänelle esittelemän veljentyttären kanssa hyvin. Charlesin tulevan vaimon arvuuttelu aloitettiin itse asiassa naistenlehdissä jo vuonna 1965, jolloin 16-vuotiaan kruununperillisen tenhosta kirjoitettiin *Jaana*-lehdessä.¹⁷⁵

Myös Annassa puhuttiin brittikuninkaallisista samana vuonna, tässä tekstissä osansa huomiosta saavat myös kuningattaren sisko Margaret puolisoineen. Sekä tämän kuningasperhekuvausten että ylempänä käsiteltävän *Me Naisten* jutun kimmokkeena toimi Andrew Duncan -nimisen toimittajan julkaisema juorukronikka Windsorin hallitsijaperheestä. Kirjoitus koostuu lähes yksinomaan Duncanin teoksen referoinnista, kirjoittajan motiivien pohdiskelusta sekä teoksen vastaanoton kuvailemisesta. Tekstissä ei suoranaisesti puolusteta Duncanin tarkoitusperiä, mutta häntä kehuaan rohkeaksi sekä yhdytään Duncanin väitteeseen, jonka mukaan muun muassa brittimonarkian etiketti sekä suhteet hallitsijoiden ja alamaisten välillä kaipaisivat uudistusta. Prinsessa Annesta on Duncanin kirjassa maalattu kuva hyvin temperamenttisesta ja omapäisestä nuoresta naisesta, jonka koulumenestyksessä tai varsinkaan autoilutaidossa ei juuri ole hurraamista. Prinsessalla kerrotaan olleen ongelmia sopeutua viileään ja suloiseen edustusrooliinsa. Jutussa on kuva Annesta pukeutuneena pitkiin housuihin, paitapuseroon, neuleeseen sekä villakangastakkiin, tuuli tuivertaa taakse sidottuja hiuksia, joita prinsessa on käden asennosta päätellen juuri pyyhkäisemässä

---

¹⁷³ *Eva Vastari Nicaraguassa: Hurmuridiktaattori*, *Jaana* 6/1970, 40, 56–57.

¹⁷⁴ *Kuninkaallisimmat*, *Me Naiset* 37/1970, 35–39.

¹⁷⁵ Roger Templeton, *Kenestä Englannin Charlesin morsian?*, *Jaana* 6/1965, 41–42.

otsaltaan, katse on suunnattu jonnekin kuvan ulkopuolelle. Taustalla näkyy hevosia ja jonkinlainen ajoneuvo, vaatteet ovat melko väljiä ja yleisilme hieman maskuliininen. Tätä vaikutelmaa alleviivataan myös kuvatekstissä:

Häntä kutsutaan Madameksi, mutta hän ajaa panssarivaunua kuin mies. Vierailulla Saksassa prinsessa Anne todella ajoi itse suurta panssarivaunua erittäin vaikeassa maastossa ja sen jälkeen ampui konepistoolilla! Hän on määrätietoinen ja sitkeä. Hän on myös seksikäs, ja hän tietää sen. Kuitenkin hän on eräiden mielestä liian pitkä ja hänen kasvonsa vaativat aivan tietyn kuvakulman onnistuakseen kuvissa.¹⁷⁶

Yhteydestä jää aavistuksen epäselväksi ovatko sanavalinnat peräisin Andrew Duncanin teoksesta vai Annan toimittajan kirjoituskoneelta, todennäköisesti jälkimmäistä. Joka tapauksessa prinsessa kuvataan poikamaiseksi ja ihmiseksi, jonka on ilmeisen vaikeaa salata tunteitaan, mikä tuli esille myös Me Naisten artikkelissa. Maanpuolustukseen liittyvien tekijöiden yhdistäminen hallitsijaperheen jäsenen ei ole tavatonta, mutta yllättävän asetelmasta tekee Annen sukupuoli. Prinsessaan siis yhdistetään tässä varsin miehiseksi normitettuja kiinnostuksen kohteita, mutta ne eivät suinkaan tee hänestä vähemmän kiehtovaa vaan seksikkään. Tutkimusaineistossa toistuu julkkisten kohdalla ajoittain kysymys siitä pitävätkö he itseään seksikkäinä.¹⁷⁷ Kuvatekstistä käykin ilmi 1960-luvun lopulla käynnistynyt sukupuolimentaliteetin muutos ja seksuaalisen itsetietoisuuden lisääntyminen. Vuoden 1965 lehdissä näkyvät vahvat roolijako miesten ja naisten välillä sekä naisellisuuden ihanteen vaaliminen vaikuttaa ainakin tässä esimerkissä väistyneen. Seksikkyys ei kenties kietoutunut enää yhtä vahvasti ulkonäköön. Kuitenkin Annenkin kohdalla ulkoisen olemuksen heikkouksia ruoditaan suorastaan raadollisesti.

Samankaltaista armeijatematiikka oli hyödynnetty jo edellisellä vuosikymmenellä naiskuvan uudistamisessa. Seurapiirikuuluisuus Tabe Slioor poseerasi *Madame*-lehdessä vuosina 1963–1964 sotilasunivormussa ja otti kantaa naisasepalveluksen mahdollisuuteen Suomessa.¹⁷⁸ Naisen julkisuudessa näkyvään rooliin lisättiin tietoisesti esimerkiksi urheilullisuutta, joten toimeliaisuus ei rajoittunut ainoastaan kotiaskareisiin liittyvään tarmokkuuteen. Osmo Kontula ja Kati Kosonen ovat kiinnittäneet huomiota siihen, kuinka vuonna 1971 naistenlehtien sivuilla julkaistuissa mainoksissa esiintyvien naisten rooli oli huomattavasti aiempaa aktiivisempi ja toiminnallisempi. Tämä korostui erityisesti tamponimainoksissa, mutta myös muussa kauneuden- ja terveydenhoitokuvastossa, jossa nainen oli aloitteellisempi miesten suhteen ja nautti aiempaa selkeämmin saamastaan ihailusta

¹⁷⁶ Michael Jagerblom, *Englantilaiset ovat järkyttyneitä*, Anna 22/1970, 23–25.

¹⁷⁷ Esimerkiksi Marketta Lehto/Jorma Poutanen, *Suomen ainoa musta miesmannekiini*, Jaana 3/1970, 14–15, 71.

¹⁷⁸ Saarenmaa 2010, 127–130.

hauskana, individualistisena kokemuksena. Tavoiteltavaksi arvoksi mainoksissa nousi myös naisen nykyaikaisuus.¹⁷⁹

Erääksi uudenlaisen naiskuvaston symboliksi nimetään usein öljy-yhtiö Shellin Supertyttö-hahmo, jota suomalaisissa mainoksissa esitti malli Seija Tyni. Super-sana oli yhdistetty kyseisen yrityksen tuotteisiin mainoskuvastoissa jo aiemmin. Ensimmäinen Seija Tynin Shell-tienvarsimainos ilmestyi vuoden 1965 lopulla, alun perin mainoksissa käytettiin slogania ”Mieheni on Supermies”, ja huomio kohdistettiin mielikuvaan miehestä, jota nainen ihailee. Näissä mainoksissa supermieheys ei kuitenkaan henkilöitynyt kehenkään tiettyyn yksilöön vaan ostajan oli tarkoitus itse samaistua hahmoon. Supertyttö-Tyni mainosti televisiossa pääasiassa huoltoasemaketjun erilaisia kampanjatarvikkeita. Hän ei puhunut mainoksissa, mutta Tyni kuvattiin pelottomana ja huimapäisenä naisena erilaisissa alleviivatun miehisissä ympäristöissä. Mainoksissa Supertyttö nähtiin muun muassa lentäjänä, karatekana, rallikuskina ja poronhoitajana. Tyni ajoi tosielämässään rallia Renaultin riveissä ja kilpaili lajeissa ammattilaitasoisesti 1960-luvulla. Supertyttö-konseptissa oli mainonnantutkija Jukka Kortin mukaan selviä tarkoituksellisia viittauksia James Bond -elokuviin. Tyni personoitui niin voimakkaasti Supertytöksi, että esitti tunnistettavaa hahmoaan jopa muutamassa aikakauden elokuvassa. Kortin teoksesta käy ilmi, että Shellin mainosten tiedostettiin jo tekoaikanaan olevan seksistisiä, mutta niiden tekijöiden mukaan ajan ilmapiiri vaati tiettyä seksuaalista latausta, jotta mainostettavalla tuotteella olisi mahdollisuus menestyä.¹⁸⁰ Se, että naisellisuuteen alettiin populaarikulttuurisissa tulkinnoissa lisätä modernimpia ominaisuuksia, kertoo Iris Ruohon ja Laura Saarenmaan mukaan feminististen ideoiden valtavirtaistumisesta.¹⁸¹ Vuoden 1970 *Annan* lukijoillekin Supertyttö-tematiikka lienee ollut tuttua, ja prinsessa Annen julkisen imagon kuvausta lehdessä voidaan pitää muodikkaana ja muissakin medioissa vallinneen seksikkyyksäilyksen mukaisena.

Edellä käsitellyssä *Annan* jutussa prinssi Charlesin taas kerrotaan haluavan antaa itsestään modernin ja ennakkoluulottoman kuvan, miten hänestä on tietoisesti muokattu oikein unelmavävy – varsin toimivasti – esimerkiksi *Me Naiset* kuvaa häntä suunnilleen näillä sanoilla. Siinä missä Annesta maalataan kuva määrätietoisenä ja sitkeänä, Charlesin kerrotaan voivan avioitua ainoastaan ”valkoisen, anglo-saksisen, protestanttisen tytön kanssa ja vain saatuaan äidiltään kirjallisen suostumuksen”.¹⁸² Kuningattaren vallankäyttöä – tällöin jo aikuisempaan – poikaansa käsiteltiin lyhyesti myös viiden vuoden kuluttua Jaanan seurapiiripalstalla otsikolla *Prinssi viiksillä ja ilman*.

---

¹⁷⁹ Kontula & Kosonen 1994, 219–220, 228.

¹⁸⁰ Kortti 2003, 365–388.

¹⁸¹ Ruoho & Saarenmaa 2011, 54–55.

¹⁸² Michael Jagerblom, *Englantilaiset ovat järkyttyneitä*, *Anna* 22/1970, 24.

Charlesin mainitaan aiheuttaneen narkästystä viiksillään; kirjoitushetkellä laivastossa palvelut prinssi oli kasvattanut viikset ja parran, kuten laivastossa tapana on, mutta kuningatar oli vaatinut ”siloposkista poikaa”. Näin ollen prinssi oli päätenyt kompromissiin, jossa parta oli saanut lähteä mutta viikset jäivät. Tosin jo seuraavana päivänä hänet oli nähty ilman viiksiä, ”[i]lmeisesti perheneuvottelun tuloksena”. Kirjoittaja pitää viiksekästä Charlesia huomattavasti ”intresantimman näköisenä”. Lyhyen tekstin yhteydessä on rinnakkain kuvat sekä viiksekkästä että täysin parrattomasta prinssistä, kuvateksti kuuluu: ”Kruununprinssi Charles muistuttaa viiksissään mieluisia esi-isiä. Hekin olivat seksikkään näköisiä.”¹⁸³ Kin-liitepartikkelin käyttö osoittaa, että kirjoittaja pitää esi-isien lisäksi Charlesia vallan seksikkäänä, varsinkin ulkoisesti. Tässä siis seksikkyys linkittyy eksplisiittisesti ulkoisiin ominaisuuksiin, eikä kirjoittaja ota kantaa siihen onko äidin tahtoon taipuminen seksuaalisesti puoleensavetävää.

Tässä alaluvussa esiintuotujen esimerkkien kautta voidaan pohtia millaisilla meriiteillä henkilö oli mahdollista määrittää seksikkääksi tai epäseksikkääksi naistenlehtien todellisuudessa. Tiettyjen ihmisten kohdalla seksisymbolitermit aseteltiin nimen eteen todennäköisesti tottumuksesta – kyseistä julkista tituleerattiin muissakin medioissa ensisijaisesti seksuaalisuutensa ilmentämisen kautta. Mutta mikä erotti Charlesin ja Annen muista ajan kuningasperheistä? Kenties heidän katsottiin olevan uuden, vähemmän konservatiivisen sukupolven ruumiillistumia. Toisaalta samaa ikäluokkaa edustavasta Ruotsin tulevasta hallitsijasta Kaarle XVI Kustaasta tai tämän siskoista puhuttiin erilaisin adjektiivein, vaikka hekin esiintyivät naistenlehtien palstoilla. Luultavasti brittien kuningashuone on vaikuttanut Suomesta katsoen sopivan etäiseltä, jolloin puheissa sen jäsenistä on kyetty käyttämään värikkäämpää kieltä. Tapaus on myös jälleen yksi esimerkki seksikyyden konnotaation muutoksesta positiivisemmaksi uudelle vuosikymmenelle siirryttäessä; englantilaisprinsessa näytti mallia kuinka vuonna 1970 saattoi olla samanaikaisesti arvovaltainen ja seksikkään itsetietoinen.

4.3 ”Mitäs seksikästä mussa nyt olisi” – seksuaalinen vetovoima lavalla ja sen ulkopuolella

Seksikkyys nousi naistenlehdissä esille vuonna 1970 toistuvasti erilaisten viihdemuotojen kautta, jolloin voidaan tarkastella seksuaalisuutta – biologista viettä – kaupallistettuna ilmiönä. Tällöin seksikkyys henkilöityi aiempaa useammin myös miehiin, yhtenä tunnetuimpana esimerkkinään artisti Tom Jones (s. 1940). *Oletteko päästänyt TIIKERIN olohuoneeseen?* kysyi walesilaislaulajan menestyksestä kertovan artikkelin otsikko Jaanassa maaliskuussa 1970.

---

¹⁸³ *Mata Hari: Prinssi viiksillä ja ilman*, Jaana 24/1975, 91.

Artikkelin ingressissä kerrotaan kuinka Tom Jonesin luotsaama showohjelma on rantautumassa nyt Suomeenkin.¹⁸⁴ Ohjelman todetaan poikineen Yhdysvalloissa perheriitoja, ja ensimmäisen suomalaiskoteihinkin lähetetyn jakson jälkeen Pasilan ohjelmapäivystäjän kerrotaan saaneen vihaisen puhelun mustasukkaiselta mieshenkilöltä: ”Ensin oli Hannu Taanila ja Jörn Donner ja nyt kaiken kukkuraksi tämä yliseksikäs apina Tom Jones. Lopettakaa!”. Miehen kuvataan olevan myös esimerkiksi Englannin kuningataräidin ja Frank Sinatran lempilaulaja. Sinatran nimen mainitseminen kiellii, ettei Jonesia luokitella pelkästään naisten suosikiksi, vaikka hänen ihailijakuntansa pitkälti heistä tekstin mukaan koostuukin.

Leipätekstissä kerrotaan 29-vuotiaan Thomas Woodward Jonesin menestystarina hiilikaivosten Walesista Las Vegasin esiintymislavoille. Jonesin vähävaraista ja kurjuusmiljöistä taustaa korostetaan usein eri sanankääntein. Laulajasta käytetään kirjoituksessa ilmaisua seksipommi, vaikka yleensä kyseinen termi oli varattu jo sanakirjankin mukaan naissukupuolelle. Huolimatta siitä, että Jonesin mainitaan nousseen julkisuuteen erityisesti pikkutuhmien sanoitusten vuoksi, hänen kerrotaan havainneen jo erään varhaisen esiintymisensä jälkeen juuri balladityyppisten laulujen olevan avain yleisön sydämeen – ja tätä kautta menestykseen:

*Siitä illasta lähtien Tom ei enää koskaan kiemurrellut puolialastomana lavalla. Siitä lähtien hänen alkukantaisuutensa verhottiin smokkiin ja sympaattiseen hymyyn, eikä hänen seksinsä ole koskaan yliammutulla tavalla tehostettua hänen tv-ohjelmissaan. Joskin hyvin monet Tom Jonesin liikkeet ovat edelleenkin rajuja.*¹⁸⁵

Lehtikirjoituksessa kuvaillaan laulajan konserttien ja kireiden housujen naisissa aiheuttamaa hysteriaa. Muun muassa avioliittotarjouksia sateli lavatähdelle tuhansittain ennen kuin Jonesin kerrotaan julkaisseen *Los Angeles Times*issä ilmoituksen, jonka mukaan hän on tyytyväinen nykyiseen vaimoonsa eikä haikaile uutta. Lisäksi miehen ”raa’an, värisyttävän, alkuvoimaisen, hellyydestä aina hurmostilaan venyvän äänen” mainitaan saaneen naisia pyörtymään sekä piiloutumaan idolinsa hotellihuoneisiin. Lukijalle teroitetaan, etteivät Jonesin fanikunnasta näitä tempauksia toteuttaneet olleet suinkaan mitään teinityttöjä vaan jopa keski-ikäisiä perheenäitejä. Kuvituksena tekstin lomassa on otoksia laulajasta esiintymässä smokki päällä sekä ilmeisesti takahuoneesta paidattomana, lisäksi yhdessä kuvassa hän ratsastaa hevosella. Näin ollen kuvitus alleviivasi osaltaan ajatusta Jonesin maskuliinisen, vaikkakin hienostuneeseen lavavaatetukseen puetun, seksuaalienergian kesyttämättömyydestä.

---

¹⁸⁴ Ohjelmaa alettiin esittää vuoden 1970 alkupuolella kerran kuukaudessa silloisessa Mainos-Televisiossa. *Walesin tiikeri Suomen televisioon*, Helsingin Sanomat 16.1.1970.

¹⁸⁵ Jyrki Hämäläinen/Terry O’Neill, *Oletteko päästänyt TIIKERIN olohuoneeseen?*, Jaana 3/1970, 88–90.

Jones otti myös itse kantaa oman esiintymisensä seksikkyyteen *Me Naisissa* vuonna 1975 ilmestyneessä haastattelussa. Tekstissä naisten kerrotaan syttyvän eroottisesti hänen show'nsa nähdessään, mutta laulaja kielsi tunteen olevan molemminpuolinen. Mies ei omien sanojensa mukaan kiihotu lavalla seksuaalisesti, mutta tunnustaa olevansa kuitenkin suurimman osan ajasta mielissään yleisössä aiheuttamastaan reaktiosta. Vaikka laulajan puheista kuuluukin tietynlaisen seksikkyyden olevan osa ammatti-identiteettiä, Jones kertoi samassa haastattelussa kieltäytyneensä poseeraamasta alastonkuvassa naistenlehdessä. Sellainen olisi tuntunut hänen saamansa kasvatuksen mukaan väärältä.¹⁸⁶ Elokuvatutkija Richard Dyer on analysoinut miestä seksuaalisena speaktaakkelina aktiivisuuden ja passiivisuuden käsitteiden kautta. Kuten jo edellisessä luvussa todettiin, useimmiten representoitu katsoja on mies ja naisten ihaileva katse kuvataan hienovaraisemmaksi, pois kohteestaan käännetyksi, jopa siveellisesti maahan luoduksi. Lisäksi Dyerin mukaan miesten asettuessa kuvattavaksi, pyritään usein otoksessa korostamaan valtaa tai maskuliinisuuteen liitettävää aktiivisuutta. Näihin visuaalisiin esityksiin kietoutuu helposti myös etnisyyden ja luokan kaltaisia määreitä.¹⁸⁷ Myös Jonesin kieltäytymistä alastonkuvasta voidaan tulkita tätä hyödyntäen: vahvasti työväenluokkaisen laulajan mielestä lienee luontevampaa asettua katsottavaksi ja seksuaalisen halun kohteeksi hänen aktiivisesti tehdessään jotakin (laulaminen) kuin tulla ikuistetuksi pelkästään liikkumattoman vartalonsa kautta.

Samassa *Me Naisten* haastattelussa Tom Jones kertoi arvostavansa vaimossa kumppanuutta seksuaalisen vetovoiman ylitse: ”Hyvin monet naiset ovat seksikkäitä ja olisivat varmasti ihania sängyssä, mutta sellaiseen toveruuteen kuin mitä avioliitto on, tarvitaan enemmän kuin vain seksi.”¹⁸⁸ Lisäksi laulajan käsityksen mukaan satunnaiset suhteet ovat miehille luonnollisempia, kun taas nainen etsii todennäköisesti jotakin syvällisempää yhteyttä. Esimerkkinä Jones käyttää naisten taipumusta lukea ihailemistaan ihmisistä aikakauslehdistä – tällöin ihminen ei tunnu enää täysin ventovieraalta ja häneen on helpompi tuntea vetoa. Miehet taas Jonesin kannan mukaan kiinnittävät huomionsa ensisijaisesti ulkonäköön, eivätkä välitä kumppanin statuksesta tai ammatista. Tom Jonesin sanoihin kiteytyy uskomus siitä, että nimenomaan naiset tarvitsevat seksuaalisen kiinnostuksensa tueksi tietoa ihastuksensa kohteesta. Myös ravintolashowkoreografi, Les Gazelles -tanssiryhmän perustaja Evy Holm korosti miesten seksikkyydessä nimenomaan henkisiä ominaisuuksia Jaanassa ilmestyneessä haastattelussaan:

---

¹⁸⁶ *Tom Jonesin menestyksen vuodet*, *Me Naiset* 23/1975, 52–56.

¹⁸⁷ Dyer 2002, 99–115.

¹⁸⁸ *Tom Jonesin menestyksen vuodet*, *Me Naiset* 23/1975, 52–56.

*Ja vain mies, joka on lahjakas jollakin taiteen alalla, on myös seksikäs. Enpä osaisi kuvitella, että jollakin kuivalla virkamiestyypillä olisi mielikuvitusta myös vuoteessa.*¹⁸⁹

Holm identifioi myös itsensä taiteilijaksi, joten kenties samankaltainen mentaliteetti vetosi häneen erityisesti tämän takia. Lisäksi koreografi puhui haastattelussa kokemuksistaan erimaalaisten miesten luonteenlaatuja suhteen. Sekä Jonesin että Holmin puheissa seksikkyys on melko suoraviivaisesti sitä, että olisi miellyttävä, ihana tai mielikuvituksekas seksikumppani. Lisäksi Jonesin väitteen mukaan naiset etsisivät monogaamisempaa yhteyttä seuralaiseensa, kun miehet hänen mielestään saattavat mennä sänkyyn ulkoisesti viehättäväksi kokemansa ihmisen kanssa.

Tom Jonesiin verrattuna erityyppistä miesihannetta esiteltiin toukokuussa 1970, kun Jaanan monisivuisessa reportaasissa julistettiin, että ”Serge Gainsbourgista on tulossa tämän naissukupolven eroottinen ihanne”.¹⁹⁰ Gainsbourg (1928–1991) kuvataan tekstissä ”tämän hetken kansainvälisen show-maailman kiihottavimmaksi sekä haluttavimmaksi mieheksi. Kuitenkaan tässä yhteydessä ei käytetä varsinaisesti sanaa seksikäs, mutta hänet kuvataan ”vetäväksi”, jonka tietyissä kohdissa, erityisesti Jaanassa, voidaan tulkita merkinneen seksikkyyttä. Teksti keskittyy säveltävän, laulavan ja näyttelevän ranskalais herran sekä huomattavasti miestä nuoremman englantilaisnäyttelijä Jane Birkinin (s. 1946) rakkaussuhteeseen. Kaksikko on levyttänyt *Je t’aime moi non plus* -nimisen dueton, jonka eroottisuus (laulu sisältää naisen orgasmia mukailevia ääniä) takasi sen esittäjille runsaasti huomiota. Kuitenkin tämä ”horizontaalinen huokailu” – kuten Gainsbourg itse kappaletta luonnehti – päättyi myös radiosoitossa kiellettyjen äänitteiden listalle useammassa Euroopan maassa.

Artikkelissa kuvaillaan yksityiskohtaisin sanankääntein Gainsbourgin ja Birkinin rakkauden miljöötä eli Pariisissa sijaitsevaa taloa, jossa pariskunta jutun julkaisuhetkellä asui. Asunnon sisustus on sanalla sanoen erikoinen: seinä kerrotaan peittävän mustan, samettipintaisen tapetin, koriste-esineiden virkaa taas toimittavat muun muassa täytetyt rapueläimet, linnunpesät sekä lasikuvuilla peitetyt hyönteiset. Huolimatta omalaatuisista sisustuselementeistä Gainsbourgin maun annetaan tekstissä ymmärtää olevan suorastaan erehtymättömän hienostunut; esimerkiksi Birkinin mainitaan hyväksyttävän vaatetuksensa nimenomaan miesystävällään. Eikä Gainsbourgilla ole mielipidettä ainoastaan mielitiettynsä vaatteista vaan tekstiä eteenpäin luettaessa paljastuu muitakin seikkoja, joiden suhteen hän tekee päätöksen naisystävänsä puolesta. Kuulemma nämä erilaiset neuvot esimerkiksi uravalintojen tai ravintolaruuan suhteen ovat Gainsbourgin tapa osoittaa

¹⁸⁹ Inkeri Pakkanen/Kalevi Pöyhönen, *Olen ruma ja kaunis*, Jaana 12/1970, 144–146.

¹⁹⁰ Marianne Schimdt/Odile Montserrat, *Mies, joka tietää tarkalleen, mitä kaikkea kauniille tytölle on suotava*, Jaana 5/1970, 164–169.

hellyyttä. Ranskalaismiehen kerrotaan tekstissä myös käskyttävän kaksikymmentä vuotta nuorempaa puolisoaan varsin nöyryyttävällä tavalla. Sitaatit Gainsbourgin puheista lisäävät kyynistä ja karkeaa vaikutelmaa, hän esimerkiksi vertaa naisia kaviaariin, yhtä ”ihania ja hyödyttömiä” sekä nimittää heitä ”parhaiksi eroottisiksi esineiksi, mitä voi kuvitella”. Ulkonäöltään ja käytökseltään suorastaan luotaantyöntäväksi luonnehditun Gainsbourgin suosion naisten keskuudessa spekuloidaan tekstissä selittyvän sillä, kuinka ranskalaistähden olemus herättää naisten äidilliset vietit. Karkeat maneerit ovat kirjoituksen mukaan ainoastaan opittu keino suojella herkkää sisintä, minkä vuoksi Gainsbourgin todetaan ymmärtävän ”naissukupuolen heikkouden ja haavoittuvuuden”.

Jaanan artikkelissa Serge Gainsbourgin ja Jane Birkinin välillä vallinnutta epäsymmetrisen oloista valta-asetelmaa selitetään sillä, että naiset kaipaavat huolehtivaa miestä, joka ottaa vastuun myös puolisoaan koskevilla päätöksillä. Aineiston lehdissä useammankin naisjulkituksen kohdalla tuodaan esiin ajatus kuinka kyseisen tähden menestyksessä aviomiehellä tai kumppanilla oli suuri rooli. Erityisesti ranskalaisen elokuvaohjaaja Roger Vadimin elokuvien pääosanesittäjistä ja seuralaisista puhuttiin hänen ”luomuksinaan”, joista kuuluisin lienee Brigitte Bardot. Myös Jane Fondan (s.1937) urakehitykseen Vadimilla mainittiin olleen suotuista vaikutus, vaikka Fondan kohdalla esiin tuotiin myös kuuluisan näyttelijänsä merkitys. Fonda pyrki kuitenkin myös tietoisesti irtaantumaa ”seksikomedien” roolistaan ja lanseeraamaan itsestään Yhdysvalloissa vallinneisiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin keskittyvän aktivistin.¹⁹¹ Brigitte Bardot (s. 1934) – tai tuttavallisemmin BB, kuten hänestä naistenlehtien sivuilla oli 1960–1970-luvuilla tapana puhua – näyttäytyi eräänlaisena seksikkyydiskurssin uudelleenmäärittäjänä. *Playboy*-lehden perustajan Hugh Hefnerin haastattelussa läpimurtonsa *Ja Jumala loi naisen* -elokuvassa tehneen ranskalaisnäyttelijän kuvataan olleen vuoden 1962 jälkeen ”tärkein vaikuttajajaksio” seksuaalisuuden ilmentämisen saralla. Huolimatta siitä, ettei Bardot suostunut itse riisuutumaan lehdelle, pitkälti hänen olemuksensa takia myös *Playboyn* kuvaston kerrottiin muuttuneen:

*Nyrpeä, hehkuvasilmäinen ja selvästi kiihottava seksikissa on raa’asti työntänyt syrjään naapurintytön ja keskiaukeama on nyt huomattavasti seksikkäämpi kuin ennen.*¹⁹²

Naisten yhteiskunnallisesti aktiivisempi rooli vaikutti muokanneen myös naisille ominaisen seksikkyyden muotoa ammatti-identiteetin osana. Osoituksena tästä voidaan käsitellä *Me Naisissa* ilmestynyttä *Aistillinen nainen* -orgasmioppaan kirjoittajan Joan Garrityn haastattelua. Garrity,

¹⁹¹ BB: haluan vain elää ja olla onnellinen, *Me Naiset* 23/1970, 49–52; Sakari Määttänen, *Uusi Isadora*, *Anna* 18/1970, 40–41, 67.

¹⁹² Calvin Tomkinson, *Rattopoika vailla vertaa*, *Me Naiset* 32/1970, 7–12.

haastatteluhetkellä 31-vuotias New Yorkissa asuva virkanainen, oli aluksi yrittänyt suojella henkilöllisyyttään julkaisemalla teoksensa nimimerkin suojissa. Kuitenkin eräs amerikkalainen aikakauslehti oli kaivanut esiin todellisen ihmisen kirjassa kerrottujen varsin käytännönläheisten koskettamisharjoitusten takaa. Paljastumisensa jälkeen Garrityn mainitaan artikkelin mukaan ansainneen sievoisen summan esiintymällä omilla kasvoillaan niin mainoksissa kuin mediassakin. Ulkonäöltään arkiseksi tekstissä kuvaillun Garrityn todetaan olevan suorastaan viimeinen ihminen edustamaan aistillista naista, kuitenkin tavallisuudessaan hänen kuvataan näyttävän ”yhtä tulimmaisen seksikkäältä kuin Walt Disneyn sankarittaret”.¹⁹³

Haastateltavasta luodaan artikkelissa varsin samaistuttava mielikuva, hän esimerkiksi liimaili rakkolaastaria jalkaansa kesken haastattelutilanteen. Lisäksi Garrity kertoi avoimesti omakohtaisista ongelmistaan saavuttaa orgasmi sekä erilaisista asiantuntijoista, joita hän tapasi ratkaistakseen tilanteen. Hän ei kuitenkaan ollut tyytyväinen tarjottuihin selitysmalleihin ja alkoi kehittää itse keinoja päästä tavoitteeseensa. Tekstissä kuvaillaan sitä riemastuttavaa hetkeä, jolloin kaikki Garrityn yritykset, erehdykset ja ”itsen opiskelu” vihdoin palkittiin hänen omien sanojensa mukaan suurenmoisella kokemuksella. Lisäksi kirjailija puhui suuttumuksestaan avioliitto-oppaita kohtaan; ne kuulemma johdattavat vihjailevalla tyylillään lukijan sillalle, mutta eivät saata häntä sen yli – Garrityn oma teos puolestaan tekee näin. Joan Garrityn kohdalla korostuu hänen oma toimeliaisuus sekä seksuaalisuuden valjastaminen toimeentuloksi ilman ulkonäköaspektia. Tässä yhteydessä seksikkääksi siis määrittyy ihminen, joka puhuu seksistä julkisesti, avoimesti ja erityisesti omakohtaisesti. Viimeinen tekijä erottaa nimittäin henkilön kliinisestä asiantuntijaroolista – tuskin yhtäkään faktatietoa seksuaalisuudesta naistenlehtien sivuilla kertovaa lääkäriä kuvailtaisiin seksikkääksi.

Myös kotimaisen viihdealan puolella seksikkyys ja tietynlainen kohahduttavuus olivat muoti-ilmiöitä vuonna 1970. Osaltaan seksin kaupallistumiseen havahtumisesta kertoo Annassa ilmestynyt suomalaisen stripparin haastattelu. 25-vuotias Marjatta Wedell, taiteilijanimeltään Miss Nadja, kertoo tekstissä kohdanneensa ennakkoluuloja valitsemansa ammatin vuoksi; ”[h]uorahan sen naisen täytyi olla, joka strippaamaan lähti.” Miksikään rahasammoksi Wedell ei tanssiesityksiään kuvaillut, vaikka ilmeisesti elättikin itsensä esiintyvänä taitelijana. Mies- sekä avioliittokäsityksiinsä haastateltava tunnusti työnsä vaikuttaneen: jatkuvien humalaisten ja huonoissa liitoissa olevien ihmisten näkeminen oli saanut Wedellin harkitsemaan naimattomana

---

¹⁹³ Joan Paulson/ Henry Grossman, *Mieheni lemmensuhde särkisi sydämeni*, *Me Naiset* 45/1970, 52–55.

pysymistä. Lisäksi tekstin lähtökohtana pidetään sitä, että kyseisten tanssiesitysten yleisön muodostaisivat lähes yksinomaan miehet.

*Monet pitävät minua teeskentelijänä, että muka näyttelen siveämpää kuin olen. Se ei ole totta, tarkoitan juuri mitä sanon: Haluan esiintyä mahdollisimman siististi, mutta silti hyvin. Monet totta kai oikein toivovat, että esitykseni olisi porno. Pornoa minä en halua.*¹⁹⁴

Wedellin sanoista kuuluu se, miten sanalla porno on negatiivinen kaiku, eikä aistillista strip-teaseesitystä, johon alastomuus haastateltavan mukaan limittyy luonnollisemmin ja taiteellisemmin, ole oikein rinnastaa sellaiseen. Strippauksen Wedell näki haastattelussa ravintoloiden ohjelmanumerona, ei seksityönä. Eroottisen tanssijan tulee osata erottaa työ ja yksityiselämä tiukasti toisistaan, esimerkiksi yksityisasuntoihin ei Miss Nadjan moraalin mukaan ole sopivaa mennä esiintymään, silloin kyse on hänen mielestään ennemminkin ilotytöstä.

Haastattelija tiedustelee tekstissä Wedellin mielipidettä yleisön reaktioihin, kumpaa hän pitää merkittävämpänä oman työnsä motiivina, esteettisen mielihyvän tuottamista vai yleisön kiihottamista. Vastaukseksi haastateltava totesi, ettei näe mitenkään pahana, jos joku hänen katsomisestaan kiihottuu ja kiiruhtaa kotiin vaimonsa luokse esityksen innoittamana. Toisaalta hän ei itse ajattele omaa tanssiaan mitenkään erityisen kiihottavana, vaikka myöntääkin että osalle ihmisistä innostumiseen riittää pelkkä vaatteettoman naisen näkeminen. Omista seksikkyyksikäsitksistään Wedell kertoi seuraavasti:

Monien mielestä en ole tippaakaan seksikäs. Toisten mielestä saatan olla. Minut nähdessään ei kukaan ole pyörtynyt eikä tule pyörtymään. Joku pitää seksinä sitä että tissit ja peppu näkyy. Minusta seksikkyyys on kyllä enemmän henkinen ominaisuus ja sellaisena tunteena sitä pitää strippausesityksessäkin olla aika paljon.

Wedellin puheessa korostuu, että eroottisen tanssiesityksen merkitys kietoutuu vahvasti viihteeseen, eskapismiin ja fantasiaan, epärealistisuuteen. Lisäksi hänen sanoistaan kuuluu seksikkyyksikäsitusten subjektiivisuus sekä monipuolisuus, eri konteksteissa eri asiat mielletään seksikkäiksi. Wedell voidaan työnsä puolesta ajatella eräänlaiseksi seksikkyyden ammattilaiseksi, jonka tehtäväksi hän itse näki omalla esiintymisellään luoda eroottisesti latautuneet puitteet. Huolimatta strippausesityksen sisältämästä vähäpukaisuudesta tai alastomuudesta, Wedell pyrkii haastattelussa irtisanoutumaan liiallisesta ulkonäkökeskeisyydestä seksikkyyshanteiden suhteen.

---

¹⁹⁴ Riitta Lindegren/Stig Bergström, *Suomalaisena stripparina Suomessa*, Anna 50/1970, 16–17.

Vuoden 1970 helmikuun Jaanan kannessa luvattiin esitellä kaikki maamme teattereiden soppatyöt. Kyse oli suorastaan ilmiöksi kohonneesta *Tyttö sopassa* -näytelmästä, jonka kantaesityksessä Marion-nimisen pääosan tulkitsi kannessakin poseeraava Pirkko Mannola (s. 1938). Tekstissä maalataan kuva näytelmästä pikkutuhmana komediana, Mannola esimerkiksi vitsailee olevansa ”Suomen tehokkain sängynsärkijä”, koska lavastesängystä on pettänyt pohja kesken erään esityksen. Samaa näytelmää esitettiin yhtäaikaaisesti eri puolilla Suomea. Mannola nähtiin Marionina lavalla niin Ruotsissa, Turussa kuin Helsingin Intimiteatterissakin. Muiden kaupunkien soppatyttöjä näyttelivät Eija Grönberg Kotkan teatterissa, Maija-Liisa Peuhu Kemissä, Tuija Vuolle Tampereella, Raumalla Sointu Angervo, Lohjalla Anita Huhtamaa sekä Marja-Leena Kouki Porin teatterissa. Näyttelijöiden haastatteluista on vastannut neljä eri toimittajaa, joista yksi nainen ja loput miehiä. Kuudesta haastattelusta kolmessa puhutaan eksplisiittisesti esityksen tai pääosan esittäjän seksikyydestä – jokaisessa näistä kohdista tekstin on muotoillut miespuolinen henkilö.¹⁹⁵

Seksikkyys yhdistyy tekstikatkelmissa roolihahmon pukeutumiseen, ulkonäköön, asenteeseen sekä kaksimielisiin puheisiin. Osa haastatteluista ei vaikuta sanojensa mukaan ymmärtäneen näytelmän suosiota vaan pitää sitä sisällöltään varsin tyhjänpäiväisenä, esimerkiksi Maija-Liisa Peuhu ei pitänyt tätä pääosaa erityisenä toiveroolinaan. Parhaiten roolihahmonsa motiiveja ymmärsi Tuija Vuolle (s. 1942), joka muun muassa kuvaili ”seksiä maailman ihanimmaksi asiaksi”. Lisäksi hänen mukaansa seksi tai seksikkyys ei ole vähäpukeisuutta vaan ensisijaisesti kahden ihmisen välistä vetovoimaa. Marionin hahmon Vuolle näkee kuvaavan luonnollisuudessaan yhdenlaista nykyajan nuorta naista, hänen mukaansa näytelmän hauskuus pohjautuu juuri ”kahden eri tavalla seksistä ajattelevan maailmankatsomuksen yhteentörmäykseen”. Haastattelun lähtökohta lienee ollut varsin erilainen kuin muiden soppatyttöjen kohdalla, sillä tekstin kirjoitti Vuolteen aviomies Erkki Weissman. Kenties myös yleinen ilmapiiri Tampereen kaltaisessa isommassa kaupungissa on sallinut seksin suhteen avarakatseisemman lähestymistavan verrattuna pienempiin kaupunginteattereihin. Soppatyttöjen haastatteluista näkyy hyvin hieman erilaiset suhtautumiset siihen, että teatterin kaltaiseen korkeakulttuurisempaan taidemuotoon liitetään seksuaalisuus.

Avoimesti seksikkyyttä korostavat viihde-elementit saivat nimittäin osakseen myös julkista närkästystä, esimerkiksi laulaja Dannyn (Ilkka Lipsanen) vuoden 1969 kiertueshow oli ollut arvostelijoiden mukaan ”liian seksikäs”.¹⁹⁶ Annaan haastateltu musiikkikriitikko Kari Rydman totesi artisti Kirkan suosion perustuvan enemmän seksuaalisiin tekijöihin kuin laulutaitoon.

---

¹⁹⁵ *KAIKKI maamme teattereiden SOPPATYTÖT*, tekstit: Ilpo Hakasalo, Liisa Kauko, Antti Koskinen, Erkki Wessman; kuvat: Pentti Auer, Pekka Kuparinen, Veikko Lintinen, Jaana 2/1970, 53–58.

¹⁹⁶ Isto Lysmä/Olavi Kaskisuo, *Täällä kotka lepää*, Jaana 8/1970, 34–39, 82–83.

Samanaikaisesti Rydman kuitenkin huomautti, ettei seksuaalis-eroottisella tavalla vetoava lavakarisma ole sinänsä sen huonompi syy olla suosituksen laulajan asemassa. Säveltäjä sekä konserttija musiikkiarvostelijana toiminut Seppo Nummi piti samaisessa Annan kirjoituksessa epäoikeudenmukaisena poplaulajien ansaitsemia rahasummia, jos heidän menestyksensä perustui ”yksinomaan seksikkääseen olemukseen ja tiettyyn sattumaan”.¹⁹⁷

Edellä on käsitelty sitä millaisiin ammattiryhmiin seksikkyyttä liitettiin naistenlehdissä vuonna 1970. Esimerkeissä korostuvat erilaiset esiintyjät, joiden työnkuva perustuu nimenomaisesti ihmisten viihdyttämiseen tai tunteiden herättämiseen. Seksikkyyttä standardisoituu teksteissä kiinteäksi osaksi uudenlaista show-bisnestä. Myös kilpaurheilun seuraaminen voidaan ajatella viihde- tai kulttuurimuodoksi, mutta urheilijoita ei aineistossa kuvailta seksikkäiksi. Toki urheilijahaastattelut ovat naistenlehdissä ylipäätään marginaalisempaa materiaalia, mutta huomio on silti kiinnostava. Miesurheilijoiden julkisuuskuvan muutoksia tarkastellut Jan Wickman toteaa, että miesurheilijakehon estetisoiminen sekä erotisoiminen alkoi yleistyä mediarepresentaatioissa vasta 1980-luvulta eteenpäin.¹⁹⁸

Toinen huomio tämän alaluvun esimerkkien valossa on, että miehiä ylipäätään nimitettiin aiempaa useammin seksikkäiksi, esimerkiksi *Me Naisissa* kirjoitettiin vuoden 1970 aikana useampaan otteeseen miesmannekiinien seksikkyydestä.¹⁹⁹ Näin ollen mies- ja naistapaisen seksikkyyden voidaan jossain määrin katsoa lähentyneen toisiaan verrattuna vuoden 1965 aineistoon. Laura Saarenmaa kirjoittaa seksikkyyden olleen moraalikysymys vielä 1960-luvun jälkipuoliskollakin, mikä tarkoitti tapaa yhtäältä pitää yllä julkisuudessa henkilön seksipersonaa ja toisaalta implikoida hänen löyhästä seksuaalimoraalistaan. Tämä näkyi erityisesti naisten kohdalla – Saarenmaa käyttää itse esimerkkinä Liana Kaarinaa – skandaalilehdistössä.²⁰⁰ Osittain kyseinen näkemys kuuluu myös käsittelemissäni naistenlehtihaastatteluissa; ammatti-identiteettiin liittyvä seksikkyyttä rajataan herkästi ainoastaan työympäristöön kuuluvaksi. Esiintymislavan tai valkokankaan ulkopuolella seksikkäät maneerit eivät niinkään istu yksilön minäkuvaan. Hyvän esimerkin tästä tarjoaa Annaan keväällä 1970 haastateltu 16-vuotias, elokuvadebyyttinsä vastikään filmannut, Tiina Harpf toteamalla: ”Mitäs seksikästä mussa nyt olisi.”²⁰¹

---

¹⁹⁷ Irja Sievinen, *Kuka heistä laulaa parhaiten?*, *Anna* 15/1970, 34–37.

¹⁹⁸ Wickman 2006, 143–154.

¹⁹⁹ *Show kiersi Suomen*, Kristina Gripenberg/Caj Bremer, *Me Naiset* 16/1970, 24–26; *Seksikkäät konsikkäät*, Paula Hietaranta, *Me Naiset* 19/1970, 6–11.

²⁰⁰ Saarenmaa 2010, 191–192.

²⁰¹ Hertta Myllymäki/Stig Bergström, *70-luvun tyttöjä*, *Anna* 5/1970, 32–35.

4.4 Myykö seksi?

Jukka Kortin televisiomainontaa käsittelevän tutkimuksen mukaan seksin assosioiminen kulutustuotteisiin saapui voimalla osaksi suomalaistakin mainontaa 1960-luvun jälkipuoliskolla.²⁰² Vaikka romanttisen tai eroottisen latauksen sisältäviä mainoksia esiintyy aineistossa runsaasti,²⁰³ ei niissä suoraan käytetä seksikäs- tai seksikkyyks-ilmauksia. Muutama poikkeus kuitenkin löytyy: Finnwear vientilaatua by Suomen Trikoon Charmia-merkin vaatemainos sekä Immac-tuotemerkin (nykyinen Veet) ihokarvanpoistovoidemainos. Charmian sivunkokoisessa ilmoituksessa on kuva toimistotyylisiin pukeutuneesta naisesta avaamassa puista ovea, jonka pielessä on toimitusjohtajakyltti. Oven raosta näkyy vanhempi mieshenkilö istumassa puku päällä kirjoituspöydän takana. Kuvan alapuolella oleva teksti kuuluu seuraavasti:

*Väittävät, ettei miehen mielestä loppujen lopuksi mikään ole niin seksikäs kuin työssään oikein menestyvä tyttö. Paitsi tietenkin työssään menestyvä oikein hyvännäköinen tyttö. Siksi minä yritänkin olla molempia! Ja siihen tarvitaan hyviä vaatteita. Niitä minulla onkin – Charmioita etupäässä; puseroita ja housupukuja. Sillä Charmioissa minä tunnen aina itseni tavattoman hyvännäköiseksi. Ja minä olen tehokas, sanoo johtajani.*²⁰⁴

Huolimatta siitä, että Charmian mainoslauseena on kuvan yhteydessä ”kaikkea mitä nainen voi olla”, määrittänyt naisen rooli vahvasti miehen kautta: pätevyys, tehokkuus ja hyvännäköisyyden legitimoivat mies ja koko mainos rakentuu ajatukseen naisesta vastaamassa miesten seksikkyyshanteeseen.

Immac-ihokarvanpoistovoidetta mainostava sivunpuolikas taas kysyy lukijaltaan: ”Miten voisitte tuntea itsenne naiseksi...kun käytätte partakonetta kuin mies?” Mainoksen nainen poseeraa kameralle paljain säärin lattialla istuen, lisäksi kuvituksena on kuva tuotteen kuluttajapakkauksesta. Kuvien yhteydessä olevassa tekstipätkässä alleviivataan sitä, kuinka tuotteen ostaja tuntee itsensä naiseksi, kun toimii kuten nainen – eli käyttää partahöylän sijasta ihokarvojen poistamiseen erikseen suunniteltua voidetta. Immacin tuote lupaa olla jättämättä sänkeä, lopputuloksena ihon kuvaillaan olevan ”pehmeän, pehmeä” sekä ”...seksikäs”. Tällöin tuotteen käyttäjä tuntee itsensä

---

²⁰² Kortti 2003, 386.

²⁰³ Esimerkiksi useammankin lehden takakannessa mainostettiin ”rakkauden kestäviä” meikkituotteita, sarja oli nimeltään Mary Quant Make-up to Make Love in, Me Naiset 37/1970.

²⁰⁴ Me Naiset 41/1970, 113.

”aidoksi naiseksi”. Kuitenkin varmistusta tällekin asialle kehoitetaan mainoksessa kysymään mieheltä.²⁰⁵

Länsimaalaisen seksuaalisen vapautumisen seurauksena seksimyönteisyys ja seksin näkyminen tiedotusvälineissä olivat huipussaan juuri 1970-luvun alkupuolella. Jukka Kortin mukaan 1960-luku muokkasi suomalaista mainontaa perusteellisesti, kun markkinointistrategiat muuttuivat luovemmiksi ja niin kutsuttu elämäntyyliainonta vakiinnutti asemansa. Lisäksi naisen representaatiot muuttuivat; samaistumiskohteita haettiin nyt urbaaneista valokuvamalleista ja realistisemmista hahmoista, eivätkä glamour-henkiset elokuvatähdet esiintyneet mainoksissa enää yhtä tiuhaan. Seksuaalisuuden ja sukupuolten rooleista mainosmaailmassa käytiin kiivasta aikalaiskeskustelua alan ammattilaisten parissa, esimerkiksi vuonna 1968 esitettiin TV1:n ohjelma *Kuluttajakalenteri: Myyntivalttina seksi*.²⁰⁶ Kuluttajuus nähdään usein vahvasti feminiinisenä alueena ja erityisesti naistenlehtien ulkonäköön keskittyvää mainostulvaa kritisoidaan. Kuitenkin aikakauslehtiprofessori Maija Töyry on huomauttanut Ylen radiohaastattelussa, että suhde materiaan on suurimpia eroja naisille ja miehille suunnattujen lehtien välillä. Miehet lukevat pääasiassa harrastelehtiä, jotka keskittyvät ”tavaramaailmaan”, kun taas naistenlehdissä keskiössä on naisena olemisen kokemusmaailma ja naisen ruumis. Miehille markkinoidut lehdet on rakennettu Töyryn mukaan mainosmaisemmiksi, yksilökeskeisimmiksi ja elämän aineellista puolta painottavammiksi kuin paljon niin kutsuttuja myötäelämisjuttuja sisältävät naistenlehdet.²⁰⁷

Sekä Charmian että Immacin kohdalla seksikkyys mielletään positiiviseksi ja tavoiteltavaksi ominaisuutena, kun vuoden 1975 mainonnassa samaa adjektiivia käytettiin jo hieman kyseenalaisemmassa sävyssä. ”Piukka on tietysti seksikästä. Mutta:”²⁰⁸ todettiin alusvaatevalmistaja Triumphin mainoksen otsakkeessa. Kaksoispisteen jälkeisessä tekstissä selitetään, ettei naisten alusvaatteiden saumojen ja rajojen näkyminen tiukkojen vaatteiden läpi ole toivottavaa tai viehättävää, ”tuskin seksikästäkään”. Mainossivulla on kuva ohutkankaisiin housuihin pukeutuneesta naisesta, joka on sortunut kuvatunkaltaiseen pukeutumisvirheeseen. Mainoksen ydinsanomana on, että oikein valittujen alusasujen myötä viriävä itsevarmuus tekee ihmisen kauniiksi. Tässä yhteydessä seksikkyys näyttäytyy siinä mielessä toisarvoisena, ettei sitä pidä tavoitella keinolla millä hyvänsä vaan perinteinen kauneus ja tietynlainen hienostuneisuus pukeutumisen suhteen menevät edelle.

---

²⁰⁵ Anna 15/1970, 77.

²⁰⁶ Kortti 2003, 241–253, 281–293.

²⁰⁷ Maija Töyryn haastattelu Yle Puheen Iltapäivä: ”Naistenlehdet ovat naiseuden rakentamisen koneistoja”, 24.9.2013, haastattelijana toimittaja Salla Vuolteenaho.

²⁰⁸ Me Naiset 45/1975, 31.

1970-luvulla yhä useampi suomalainen pukeutui keinokuituiseen valmisvaatteeseen ja kyseistä vuosikymmentä on kutsuttu kotimaisen vaateteollisuuden kulta-ajaksi.²⁰⁹ Muodikkaan ulkonäön ihanne luonnollistui monella tavalla vuosikymmenen vaihteessa ja vaatetus muuttui aiempaa väljemmäksi ja peittävämmäksi. Tämä on näkyvässä myös tutkimusaineistossa. Tasa-arvopoliittisten kysymysten julkista käsittelyä korosti unisex-vaatteiden esitteleminen. Unisex-muodin lisäksi vuosikerran lehtien mukaan pukeutumisessa pinnalla olivat liivit, hapsut, mokkanahka sekä minihameiden vaihtuminen muodin mukaisiin pohje- tai nilkkamittaisiin helmoihin. ”Longuetteksi” lanseerattua, pidempää, vartaloa myötäilevää mekkoa kuvailtiin New Yorkin katumuotireportaasissa uudennaisella ilmaisulla ”sensuelli-ei-seksikäs”, mikä tarkoitti, että vaate korostaa kyllä naisellisuutta lantion seudulla mutta kultivoituneella tavalla.²¹⁰ Myös kuvataiteilija Juhani Harri (1939–2003) kertoi Jaanan haastattelussa olevansa erityisen kiinnostunut pinnalla olevasta maksimuodista. Tätä viehtymystä Harri analysoi seuraavasti: ”Kaipa se johtuu siitä, että en ole koskaan pitänyt minihameita seksikkäänä. Eihän siinä ole mitään charmikasta”²¹¹

Muutos hamelinjassa kirvoittikin vuonna 1970 useampia pohdiskelevia naistenlehtikirjoituksia siitä, mitä helman piteneminen kertoi yhteiskunnallisesta tilanteesta. *Mitä maksipaljastaa* aprikoiitiin esimerkiksi Annassa keväällä. Ingressissä minihamemuodin naiskuvan kerrotaan olleen tyttömäinen, seksikäs ja nuorekas. Juttuun on hahmoteltu neljän asiantuntijan näkemysten pohjalta pukeutumisen kulttuurista historiaa. Artikkelissa kerrotaan mitä erilaiset värit, asusteet, käsialat tai hiustyylit viestittävät, esimerkiksi korujen mainitaan olevan rakkauden, seksuaalisuuden ja sukuelinten symboleita. Midimittaiset vaatteet merkitsevät psykoanalyttisesta näkökulmasta tekstin mukaan vapautta ja sallivuutta, erilaisia vaihtoehtoja. Samanaikaisesti maksimuoti kertoo uuden sukupolven halusta erottautua vanhemmistaan omaksumalla jotakin uutta minihamekauden paljastavuuden jälkeen. Peittävien vaatteiden avulla oman koskemattomuuden suojeleminen koetaan artikkelin mukaan helpommaksi, ”sulojaan” voi paljastaa ainoastaan valitsemilleen ihmisille. Uudennaisien, pitkiä asuja suosivan muodin kerrottiin olevan ”reaktio pelkoon, että ihmisen pitäisi olla aina vapaa”.²¹²

Tekstissä korostettu uusi vapaus viittasi sekä tiukkojen sukupuoliroolien murtumiseen että vakiintuneeseen demokraattiseen yhteiskuntajärjestykseen, lisäksi yksilöiden varallisuus ja vapaa-aika lisääntyivät. Kuitenkin samanaikaisesti uudet normit vaikuttivat huolestuttavan ihmisiä, johon

---

²⁰⁹ Sarantola-Weiss 2008, 126, 139.

²¹⁰ Mikki Moisio/Vesa Klemetti, *New Yorkin pitkät ja pätkät*, *Me Naiset* 37/1970, 60.

²¹¹ Pia Bursell/Jorma Poutanen, *Juhani Harri, kaupungin tavoitelluimpia poikamiehiä: En ole hemmoteltu naissankari!*, *Jaana* 4/1970, 18–19,71.

²¹² Outi Pennanen, *Mitä maksipaljastaa*, *Anna* 15/1970, 42–45.

peittävämmät vaatteet nimettiin vastastrategiaksi. Tulkitsen tämän tarkoittavan sitä, että hämmentyneitä oltiin nimenomaan seksuaaliasenteiden vapautumisesta. Kenties aikalaisihminen koki ongelmalliseksi muodostaa mielipidettään kaikista uusista sukupuolikysymyksiin liittyvistä seikoista. Pukeutumismuoti fragmentoitui 1960–1970-lukujen kuluessa enemmän erilaisiksi alakulttuureiksi, jotka ammensivat pukeutumisinspiraatiota eri aikakausilta, eri maailman kolkista, erilaisista aatemaailmoista. Muodikkuutta ei nähty enää 1950-luvun tapaan osana etikettiä tai hyvää käytöstä. Myös sosiaalisen aseman ja iän vaikutus vaatevalintoihin kyseenalaistettiin, muodinmukaista oli rikkaa sovinnaisia ja porvarillisia normeja. Eri tilanteisiin ja aktiviteetteihin syntyi myös uudenlaisia vaatteita, ja 1970-luvun muodin seuraamisen edellytyksenä oli ymmärtää eri asuihin liittyviä rooleja: erilaisilla vaatteilla ilmennettiin tiettyä tunnetilaa tai yhteiskunnallista näkemystä. Annankin artikkelissa esiin nouseva vapaus konkretisoitui korsettien ja housuliivien poisjäämisessä, yhtenäistävässä farkkumuodissa, asiallisuuden korostamisessa sekä miesten ja naisten pitkissä hiuksissa, jotka tulkittiin seksuaalisuuden heijasteeksi.²¹³

Mikä seksi seuraavaksi nousisi muodinmukaiseksi arvuuteltiin myös *Me Naisissa* keväällä 1970. Artikkelin otsikostaan huolimatta pohdi seksitapoja vaan sitä mikä on kulloinkin mielletty seksikkääksi, erityisesti mihin naisten ruumiinosaan miesten huomio on pukeutumisella ohjattu. Lisäksi luodaan katsaus miltä tulevaisuus tämän kysymyksen suhteen näyttää; kuka on seksikäs 1980-luvulla? Historian todetaan toistavan itseään myös tässä asiassa. Kirjoituksen alussa kerrotaan seksuaalisuuden biologisesta viettipuolesta ja maalailtaan mielikuvaa kivikauden naisista houkuttelemassa seksillä miehiä taljoilla vuorattuihin luoliin. Kuitenkin kauneusmainonnan aikakaudella miehen vietteleminen on muuttunut tekstin mukaan yhä hankalammaksi, seksistä on muodostunut tärkeä kulttuurillinen tekijä, mutta samanaikaisesti ”keinotekoinen taidemuoto”. Ensimmäinen seksikkyyden nousukausi ajoitetaan kirjoituksessa vuoteen 1925, jolloin pirteät ja älykkäät amerikkalaistytöt lyhensivät helmojaan, pukeutuivat paljetteihin ja polttivat tupakkaa. Seuraavina vuosikymmeninä pukeutumistakin leimasi sota, joka peitti taas sääret, mutta korosti olkapäitä, tällöin ”miehet unelmoivat omasta pikku aitanovestaan”. Viisikymmenlukulaisen seksikkyyden ytimessä olivat Marilyn Monroen inspiroimana vaaleat hiukset, keinuva lantio sekä sirot pohkeet. 1960-luvun seksikkyyys taas oli ensisijaisesti lolitamaista lapsekkuutta ja hoikkuutta, jota lyhyttäkin lyhyemmät hameet vaativat. Uudenlaisen seksikkyyden luvataan kuitenkin artikkelin

---

²¹³ Sarantola-Weiss 2008, 126–149.

perusteella olevan jo rakentumassa. Seuraavaksi miesten mielenkiinnon keskiöön ennustetaan nousevan takamuksen: ”jos takapuolenne on pyylevä, olkaa rauhallinen, aikanne on koittamassa”.²¹⁴

Vaikka tekstissä puhutaan paljon yksittäisiin vaatekappaleisiin liittyvistä seksuaalisista merkityksistä, oli kuvitukseen valittu erilainen linja. Artikkelin tekstiä nimittäin reunustaa kaksi valokuvaa, joista ensimmäisessä alaston nainen halaa mustaan päällystakkiin pukeutunutta miestä. Toinen otos on toisinto samasta tilanteesta, mutta tässä mieskin on riisunut vaatteensa ja kietonut kätensä tiukemmin naisen vartalon ympärille. Nainen on molemmissa kuvissa etualalla takaapäin kuvattuna, kummankaan henkilön kasvot eivät näy. Tekstissä näkyy eräänlainen herääminen seksikkyyden markkinointistrategioihin, mutta sävy ei ole erityisen kriittinen vaan ennemminkin itseironisen huvittuneesti todetaan naisten kautta-aikainen pyrkimys viehättää miehiä. Myös edellä mainittu 1970-luvun taitteessa pinnalla ollut unisex-pukeutuminen on mahdollista nähdä samalla tapaa markkinointikoneiston edesauttamaksi ilmiöksi, jossa tasa-arvokehitys ja feministiset pyrkimykset on tuotteistettu ostettavaan muotoon.

---

²¹⁴ Laura Cunningham, *Mikä seksi seuraavaksi*, Me Naiset 20/1970, 48–51.

5. Seksikkyys YK:n naistenvuonna 1975

Jos erästä länsisaksalaista mielipidetutkimusta on uskominen, 1970-luvun alkupuoliskon seksuaalinen vapautuneisuus näkyi myös asennemuutoksena kumppanin valinnassa:

Tämän päivän Hans katsoo mieluummin seksikästä kuin siistiä Gretcheniä. Tämä puolestaan haluaa Hansinsa olevan uskollinen, lämminhenkinen ja ahkera, mutta toki hänen tulee olla seksikäskin. Sukupuolinen viehätysvoima on syrjäyttämässä säästäväisyyden toivomuslistan kärkipaikalta kummankin sukupuolen mielipiteissä, mutta naiset pitävät yhä tiukasti kiinni avioukollisuudesta. Naisille on miehen älykyys paljon tärkeämpi kuin miehille naisten ja miehen menestystä urallaan pidetään hyvänä asiana, kun taas naisella se katsotaan kotionnen esteeksi.²¹⁵

Stereotyyppisesti säästäväisiksi miellettyjen saksalaisten ajatusmalleissa tapahtunut muutos symboloi toista seksikkyyspuheen saamaa merkitystä vuoden 1975 aineistossa. Vuosikymmenen puolivälissä uudelleen ajateltu, kokonaisvaltaisemmin kulttuuriin limittyvä seksuaalisuus oli kohonnut sukupolvi-ilmiöksi erityisesti nuorempien ikäluokkien piirissä. Samanaikaisesti seksuaalinen avoimuus sai rinnalleen kriittisempiä sävyjä, jotka kysyivät oliko seksikkyydestä ja seksuaalisen identiteetin rakentamisesta tullut uudenlainen vaatimus yksilötasolla. Tämä näkyi naistenlehdissä esimerkiksi siinä, että haastatteluissa yleistyivät kysymykset naisasiasta ja sukupuolirooleista. Samanaikaisesti Annan, Jaanan ja Me Naisten välinen kilpailu koveni entisestään, kun myös Jaana päätettiin vuonna 1973 muuttaa viikkolehdeksi. Tämän lisäksi lehteä muutettiin yleisaikakauslehden suuntaan, mutta uudistus osoittautui taloudellisesti kannattamattomaksi ratkaisuksi, ja Jaana palautettiin perinteisempään naistenlehtigenreen istuvaksi.²¹⁶ Muuttunut asenneilmasto johti myös siihen, että 1970-luvun kuluessa naistenlehtiin alettiin suhtautua aiempaa suuremmalla varauksella.

Näin ollen kaupallisesti orientoituneet naistenlehdetkin joutuivat omaksumaan elementtejä, joiden avulla lukijan oli mahdollista rakentaa omaa feminististä identiteettiään. Hyvänä esimerkkinä voidaan nähdä paljon näkyvyyttä tutkimusaineistossa vuonna 1975 saanut Yhdistyneiden kansakuntien julistama kansainvälinen naistenvuosi ja sen aktivoimat tapahtumat. Suurin näistä tapahtumista oli Meksikossa järjestetty ensimmäinen nimenomaisesti naisten aseman parantamista käsitellyt maailmankonferenssi, jonka pääsihteerinä toimi suomalainen Helvi Sipilä. Naistenvuosi otti teemoikseen tasa-arvon, kehityksen ja rauhan. Itse asiassa kyseinen temavuosi aloitti

---

²¹⁵ *Vieraista: Asennemuutoksia I*, Jaana 38/1975, 77, alkuperäiseksi tiedonlähteeksi on merkitty Die Welt.

²¹⁶ Malmberg 1991, 252.

kokonaisen YK:n naisten vuosikymmenen, jonka aikana naisten asemaa oli suunnitelmien mukaan parannettava kansainvälisesti.²¹⁷ Lisäksi kesällä 1975 Helsingissä järjestetty Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin kolmas huippukokous löi varsin poliittisen leiman koko vuodelle. Tässä luvussa pohdin kuinka seksikkyys sovittui naistenlehdissä tähän ilmapiiriin. Kysymystä tarkastellaan samaan tapaan kuin edellisissäkin luvuissa pukeutumisen ja ulkonäön sekä henkilöiden julkisen kuvan kautta. Määrällisesti seksikäs- ja seksikkyys-sanoja käytettiin aineistossa suunnilleen yhtä usein kuin vuonna 1970 tai kenties hieman hillitymmin, mutta nyt ilmaisu sai yhä useammin henkilökohtaiseen seksuaalisuuteen yhdistyvän merkityksen tai esiintyi tasa-arvopuheen yhteydessä. Toisaalta tulee huomioida, että naistenlehtien tyyli muuttui kauttaaltaan asiapitoisemmaksi,²¹⁸ yleisemmäksi vaihtui pohdiskelevampi, yhteiskunnallisempi ote, eivätkä tietyt juttutyypit kenties enää istuneet niiden linjaan yhtä hyvin kuin aiemmin. Esimerkiksi juorut ja paljastukset rajautuivat yhä enenevässä määrin *Hymyn* kaltaisten skandaalilehtien sivuille.²¹⁹

5.1 Saako missi olla seksikäs?

Vuonna 1975 virallisesti maailman kauneimmaksi naiseksi kruunattiin Anne Pohtamo (s. 1955). Tämä suomalaisittain poikkeuksellinen kauneuskilpailuvuosi näkyi varsinkin Jaanan vuosikerrassa, olihan nimenomaan sillä erityinen kytkös missi-instituutioon; lehti osti 1970-luvun alkupuolella viideksi vuodeksi yksinoikeuden kaikkiin Miss Suomi -kisoihin²²⁰. Kilpailut järjestäneen Finnartistin kanssa tehdyn sopimuksen myötä Jaanalla oli oikeus kuvata Miss Suomi -osallistujia etukäteen, näin ollen voittaja poseerasi aina värikuvassa uusimman lehden kannessa välittömästi missitittelin perijän ratkettua. Lisäksi Jaana halusi julkaista missivuoden aikana voittajan kuulumisia, muun muassa osallistumista kansainvälisiin kauneuskilpailuihin, lehdessä useampaankaan otteeseen. Eikä aiempienkaan vuosien missikokelaita unohdettu juttujen teossa, vaan kertaalleen julkisuutta misseyden myötä saanut ihminen saatettiin nostaa uudelleen esille ajankohtaisten käännteiden kera. Nämä kaikki toimet tähtäsivät Jaanan kustantajan Mauri Linteran tietoiseen tavoitteeseen profiloida naistenlehtensä johtavaksi missijuttujen kirjoittajaksi. Hänen

---

²¹⁷ Marjaleena Tuppurainen (koonnut), *Naistenvuoden tapahtumissa*, Me Naiset 51–52/1975, 9-12; Forsström & Mäkelä-Alitalo: Sipilä, Helvi, Kansallisbiografia-verkkopublication; Hagner & Försti 2006, 196.

²¹⁸ Naistenlehdet noudattelivat tässä muiden 1970-luvun julkisten esitysten tunnusomaista asiallisuudella arvovaltaisuuteen pyrkivää estetiikka, Ruoho & Saarenmaa 2011, 56.

²¹⁹ Erityisesti Jaanassa ilmestyi vuonna 1975 useita Hymy- ja Suosikki-lehtien mainoksia, joissa kyseisiä lehtiä markkinoitiin seksistä tai seksikkyyydestä kertovilla otsikoilla, esimerkiksi Jaana 22/1975, s. 50, 62; Jaana 33/1975, s. 43.

²²⁰ Malmberg 1991, 236.

agendansa mukaan lukijat kyllä kiinnostuisivat misseistä, jos heidät vaan esiteltäisiin riittävän arvokkaaseen ja ylelliseen sävyyn.²²¹

Tämän valossa ei olekaan ihme, että Pohtamon osallistumisesta El Salvadorissa järjestettyyn Miss Universum -mittelöön ilmestyi Jaanassa suuri reportaasi välittömästi kisojen jälkeen. Jaanan toimittaja Anu Seppälä sekä valokuvaaja Timo Tanttu olivat ainoina suomalaisen lehdistön edustajina paikalla seuraamassa tapahtumia ja seitsemänkymmenen eri maan missikandidaattien hektistä aikataulua. Kirjoituksessa kuvaillaan useamman aukeaman verran vallinnutta tunnelmaa ja mahdollisia kilpailijoiden välisiä jännitteitä, erityisen paljon huomiota saa osakseen varsin voitonvarmana esiintynyt Miss Venezuela Maritza Pineda (s. 1956). Tekstissä kerrotaan hänen ylimielisen ja pöyhkeilevän asenteensa olleen yhtä silmiinpistävä kuin hänen ylitsepuosuava vaatevarastonsa, joka koostui kaikesta mahdollisimman näyttävästä ja paljastavasta. Eräänkin kuvan yhteyteen on liitetty teksti, jonka mukaan ”Miss Venezuelan arkipuvusto oli tätä luokkaa: kireät seksishortsit ja muotoja paljastava pusero”²²². Otoksessa Pineda on pukeutunut vihreisiin shortseihin ja puna-valkoraidalliseen, hieman seilorihenkiseen puseroon, joka paljastaa ohuen kaistaleen vatsaa. Paidassa on kuitenkin melkein kyynärpäihin ulottuvat hihat ja kaulalle sidottu huivi peittää dekolteen alueen lähes kokonaan. Pinedan vieressä poseeraa Miss Panama Anna Horta Torrijos, jolla on yllään vaaleat housut sekä musta hihaton, poolokauluksellinen yläosa, joka on oikeastaan tyköistuvampi kuin Pinedan pusero. Tästä huolimatta Miss Panaman kuvaillaan näyttävän ”suorastaan pyhäkoululaiselta” venezuelalaisen kilpatoverinsa rinnalla.

Venezuelalaismissin kerrotaan käyttäytyneen diivan elkein, kun taas Pohtamo on artikkelin mukaan ollut itse luonnollisuus sekä säilyttänyt tyyneytensä ja vaatimattomuutensa esimerkillisesti. Kilpailun paineiden ja harjoitusten venymisten mainitaan näkyneen osallistujien kasvoilla väsymyksenä:

*Miss Venezuelakin romahti aika ajoin voittajan roolistaan ja väänsi suunsa happamaan hymyyn. Mutta lyhyet, seksikkäät shortsit, ja paljastavan puseron hän sentään muisti survoa päälleen joka aamu, sillä mieletön määrä kameramiehiä oli joka päivä seuraamassa harjoituksia. Useimmiten Miss Venezuela ennätti kameran eteen. Hänestä julkaistiin paikallisissa lehdissä joka päivä kuvia. Jokaisessa hänen onnistui olla ylimielisen näköinen. Vaikkakin – se on myönnettävä – hänen pönäkät rintansa ja hyvänmallinen takamuksensa olivat edukseen asussa, jonka hän oli osannut valita.*²²³

²²¹ Af Enehjelm 2008, 83, 225, 229–230.

²²² Anu Seppälä/Timo Tanttu, *Aika jätti muovikaunottaret: Luonnonraikkaus kruunattiin*, Jaana 31/1975, 6-18.

²²³ Anu Seppälä/Timo Tanttu, *Aika jätti muovikaunottaret: Luonnonraikkaus kruunattiin*, Jaana 31/1975, 15–16.

Kirjoitus antaa vaikutelman, ettei seksikkyys sovi yhdistettäväksi missi-instituutioon vaan on jotakin keinotekoista, tässä yhteydessä jopa negatiivista vartalon korostamista ja yliyritymistä. Miss Venezuela kuvaillaan olemukseltaan diivaksi toistuvasti ja asetetaan aivan erityisenä esimerkkinä vastakkain kaikkien muiden kisaan osallistuneiden kanssa. Luonnollisesti tekstin sävy on melko kansallismielisen ylpeä Pohtamon voiton ansiosta, mutta muihin missivastustajiin viitataan kuitenkin huomattavasti ylimalkaisemmin. Kirjoitus on myös osoitus Jaanan linjaan lähtökohtaisesti kuuluneesta tietynlaisesta eksotiikan ja erilaisten etnisten taustojen korostamisesta, esimerkiksi ulkomailla asumisesta kirjoitettiin runsaasti. Mutta vielä tyypillisemmin maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä käsiteltiin suomalaisten ulkomaalaistaustaisiin solmimien avioliittojen kautta. Näiden kirjoitusten pyrkimys oli olla rehellisiä ja realistisia avioliittokuvauksia niin ilonhetkineen kuin sudenkuoppineen.²²⁴ Tämänkaltaisten juttujen kautta henkilökohtaisen voidaan todeta tulleen Jaanassa poliittiseksi kansallisuusaspektien myötä.

Kuvaus Anne Pohtamon Miss Universum -kruunajaisista saa kysymään onko seksikkyyttä – ja sitä kautta seksuaalisuutta – ollut mahdollista edes liittää johonkin niin ”pyhään” ja ”siveään” kuin misseys. Erityisesti kansainvälisissä piireissä, joihin Miss Suomi -titteli aiemmin oikeutti eri tavalla kuin nykyisin, ajateltiin suomalaismissien edustavan omalla olemuksellaan kokonaista kansakuntaa, olevan Suomen naisten kasvot maailmalla. Historiallisten tapahtumien ja geopolittisen sijaintinsa vuoksi suomalaiset ovat valtiollisessa mielessä olleet imagostaan suhteellisen tarkkoja. Esimerkiksi Helsingin olympialaisten aikaan 1952 siveellisyyden käsitteestä tehtiin yleinen ohjenuora urheilukisoihin valmistautuvan pääkaupungin vapaaehtoistyössä. Tämä kansallisen siveellisyyden pyrkimys iskostettiin erityisesti naiskansalaisiin, joiden tuli omalla esimerkillään pitää huolta, ettei ei-toivottuja lieveilmiöitä päässyt olympialaisten ympärille syntymään. Naisjärjestöjen ohjeistuksissa suomalaisnaisten representaatioon haluttiin tietoisesti liittää moraalinen ylemmyys ja ”kansallinen ryhdikkyys”. Aiempi suomalainen Miss Universum Armi Kuusela (s. 1934) olikin kruunattu juuri olympiavuonna 1952, mikä nosti suomalaisten kansallista itsetuntoa sekä tarjosi vielä varsin kaupungistumattomalle valtiolle jotakin hohdokasta sotien jälkeiseen arkeen.²²⁵ Todennäköisesti Helsingissä olympiakesänä toteutetussa siveellisyysskampanjassa haluttiin osoittaa suomalaisnaisten olevan Armi Kuuselan kaltaisia – luonnollisen kauniita ja käytökseltään sovinnaisia. Kuuselaa voi hyvällä syyllä nimittää Jaana-lehdelle eräänlaiseksi lottovoitoksi, sillä misseyden lisäksi hän avioitui filippiiniläisen liikemiehen kanssa ja muutti puolisonsa kotimaahan.

---

²²⁴ Af Enehjelm 2008, 85–86.

²²⁵ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 278–297; Urponen 2010.

Hän olikin runsaasti esillä myös vuosikerrassa 1975, osittain Pohtamon voiton myötä, mutta myös surullisemmissa sävyissä jäätyään syyskuussa leskeksi.

Itse asiassa Jaanan historian ensimmäisessä numerossa kritisoitiin missikilpailuja, kun silloisen päätoimittajan mielestä ne eivät edustaneet enää modernia yhteiskuntaa.²²⁶ Kuitenkin misseistä kirjoittaminen vakiintui lopulta niin kiinteäksi osaksi lehteä, ettei sen sivuilla vuonna 1975 nähty ristiriitaa kauneuskilpailuiden ja YK:n julistaman naistenvuoden välillä. Samanaikaisesti Naisialiitto Unioni vaati Pohtamaa julkisesti luopumaan kruunustaan tasa-arvoon vedoten.²²⁷ Lisäksi aihepiiriin sekoittuivat kauneuskisojen näyttämönä toimineen El Salvadorin sisäpoliittinen tilanne ja köyhyys. Tietoisuus maailmalla vallitsevasta elintason ja ihmisoikeuksien epäsuhdasta oli tässä vaiheessa kristallisoitunut myös suomalaisille tiedotusvälineiden, erityisesti television, välityksellä. Näin ollen globaalia vastuuta maailman ongelmista alettiin painottaa voimakkaasti, esimerkiksi hyvinvoinnin epätasaisen jakaantumisen käsittäminen katsottiin vuoden 1970 opetussuunnitelmassa osaksi peruskoulun tarjoamia kansalaistaitoja.²²⁸ Myös naistenvuotta tarkasteltiin usein tämänkaltaisella retoriikalla, korostettiin kuinka merkittävää tämän nimikkovuoden saamaa huomiota on ohjata juurikin kehittyvissä maissa eläviin naisiin, joiden asema nähtiin huomattavasti länsimaalaisnaisia alisteisempänä.²²⁹ Myös Laura Saarenmaa ajoittaa ”maailmanrauhaa” toivovien missien synnyn juurikin 1970-luvun alkupuoliskolle. Tällöin journalististen käytänteiden mukaisesti missikandidaateilta alettiin tiedustella kommentteja maailmanpoliittisista kysymyksistä, mikä muokkasi myös ajan saatossa missien itseymmärrystä.²³⁰

Siinä missä Armi Kuuselan saama positiivinen huomio oli otettu ylpeydellä vastaan, Anne Pohtamon Miss Universum -menestys sai suomalaisjulkisuudessa ristiriitaisia sävyjä. Varaukseton missi-instituution ihailu ei sopinut tasa-arvon vuoden teemoihin, varsinkaan edistyksellisinä pidetyissä Pohjoismaissa. Huolimatta siitä, että ”siveellisyydellä” oli jo 1950-luvun alussa sanana hieman vanhahtava kaiku, yhdistyi sukupuolisiveyttä vahtiva ilmapiiri olympialaisiin valmistautuvassa Suomessa epäilyksiin modernia, paheellista ja kulutuskeskeistä elämäntyyliä kohtaan.²³¹ Jaanan Miss Universum -artikkelissa on nähtävissä hieman samansuuntaisia elementtejä, seksikkäiden vaatteiden edustama pinnallisuus ja kaupallisuus ajatellaan kenties jonkinlaiseksi huijaamiseksi kauneuskilpailuissa. Tämänkaltaisen arvostelu oli hieman

---

²²⁶ Af Enehjelm 2008, 83.

²²⁷ Mainitaan esimerkiksi *Me Naiset* 39/1975, 14 ja *Me Naiset* 51–52/1975, 12.

²²⁸ Sarantola-Weiss 2008, 201.

²²⁹ Leila Kallialan kolumni *Naisista naisten vuonna*, *Me Naiset* 15/1975, 11.

²³⁰ Saarenmaa 2010, 310–311.

²³¹ Pulkkinen & Sorainen (toim.) 2011, 296–297.

paradoksaalista lehdeltä, jonka myynti perustui pitkälti misseistä kirjoittamiseen. Turhamaisuus on aina istunut huonosti suomalaiseen identiteettiin, mikä näkyy myös Jaanan kirjoituksessa, joka ei juuri peittele vahingoniloa, kun suomalaisneito voitti missikruunun ennakkosuosikin asemesta. Tekstissä kaupallisuuden ja pinnallisuuden kritiikki henkilöityy venezuelalaismissiin yksilönä tai korkeintaan kansallisuutensa edustajana, eikä rakenteellisiin epäkohtiin. Tämä tuottaa hienoisen yhteentörmäyksen Jaanalle vuosina 1973–1975 ominaisen feministisiä kysymyksiä esiin nostavan puhutavan kanssa.²³²

5.2 ”Nainen elää vaikeaa aikaa” - seksikkyyttä kohtaa naisasian

Kansainvälinen naistenvuosi noteerattiin Jaanassa vuoden jokaisen lehden sivuilla toistuneen ”Siskot tämä vuosi on meidän” -iskulauseen muodossa. Myös teemaan sopivia kirjoituksia ilmestyi pitkin vuotta, eräässä huhtikuun lehdessä haastateltiin journalistia ja muun muassa Helsingin kaupunginvaltuutettuna toiminutta Jutta Zilliacusta (s. 1925). Haastattelussa Zilliacus puhui moraalista ja naisasialiikkeestä, omasta urastaan poliittisena toimijana sekä naisten oikeuksista. Zilliacukselta tiedusteltiin kantaa yhteiskunnassa esitettyihin väitteisiin, joiden mukaan naisliikkeiden radikaali toiminta olisi kääntynyt niitä itseään vastaan ja todellisuudessa hankaloittanut naisten aseman ajamista. Zilliacus kieltäytyi näkemästä asioiden laita tällä tavalla ja piti esimerkiksi moraalikäsitteitä aikansa eläineinä – jolloin niiden onkin aika romuttua. ”Edustusrouvien” elämäntavalle Jutta Zilliacuksella ei riittänyt juurikaan ymmärrystä, ja hän asettaa tekstissä kotirouvat jossain määrin vastakkain modernin, vapaan naisen kanssa. Näistä jälkimmäisen kuvataan olevan vapaa myös seksuaalisesti, mikä Zilliacuksen mielestä tarkoittaa sitä, että vapaa nainen voi viedä kotirouvan ”aviomiesrukan”.²³³ Tällä esimerkillä yritetään todennäköisesti selittää sitä miksi naisliikettä vastaan on noussut myös kriittisiä äänenpainoja.²³⁴

Kirjoituksessa kerrotaan naiseuteen liittyvien käsitteiden ”tällä hetkellä” [ilmeisesti feministisen liikehdinnän seurauksena] sekoittuneen, eikä ole yhtä selkeää kuin aiemmin mikä mielletään naiselliseksi. Zilliacuksen mielestä ”[s]eksikkyyttä pelkästään ei ainakaan ole naisellista — siihen on liityttävä sellaisia piirteitä kuin loogisuus, tarmokkuus sekä sensuelliä charmia”. ”Säestävät, veltot muotinuket” eivät Zilliacuksen näkemyksen mukaan ole naisellisia naisia. ”Sensuelli charmi”

---

²³² Saarenmaa 2010, 305–312.

²³³ Maija Hollmen-Bärlund/Seppo Louhi, *Moraali, mitä se on, Jutta kysyy*, Jaana 15/1975, 20–22.

²³⁴ Näiden väitteiden lähteenä tekstissä nostetaan erikseen esille kreikkalaissyntyisen Arianna Stassinopouloksen (myöh. Huffington) *Naarasnainen*-niminen kirja. Katso teoksesta lisää esimerkiksi Me Naiset 13/1975, 4-5, 20, 24.

voitaisiin helposti ymmärtää lähes seksikkyyden synonyymiksi, mutta tässä yhteydessä se näyttyy vastakkaisena, jonakin syvällisempänä. Seksikkyyks käsitteellistyy Zilliacuksen puheessa keinotekoiseksi ominaisuudeksi kiinnittyen todennäköisesti vahvasti kaupallisuuteen ja ulkonäköihanteiden markkinointiin. Pelkästään-sanan käyttäminen viitanee myös tietynlaiseen pintapuolisuuteen ja mielipiteettömyyteen, joka ei istunut 1970-luvulla vallinneeseen tiedostamisen vaatimukseen. Vuosikymmenen ominaispiirteeksi luonnehdittu ”kenen joukoissa seisot” -ajattelu kannusti tai suorastaan velvoitti olemaan yhteiskunnallisesti aktiivinen sekä ottamaan osaa usein poliittisesti latautuneeseen järjestötoimintaan.²³⁵

Heti naisellisuusmääritelmän perään artikkelissa kiirehditään kuitenkin mainitsemaan Zilliacuksen – toki etunimeä käyttäen – rakastavan kauniita vaatteita ja lukevansa niistä mielellään naistenlehdistä. Läpi tekstin kirjoitetaan myös haastateltavan ulkonäöstä; mannekiininakin nuorempana toimineen naisen huoliteltua olemusta, tyylikkyyttä ja viehättävyyttä korostetaan useaan otteeseen. Teksti on varsin tyypillinen esimerkki Jaanan, kaupallisen naistenlehden, panoksesta julkiseen sukupuolipoliittiseen keskusteluun. 1970-luvun naisten julkisen puheen tapojen asiallistuminen kiinnittyikin Jaanassa aivan erityisesti naisasiaan, jonka edistäminen muotoutui Saarenmaan tulkinnan mukaan lehden kokoavaksi näkökulmaksi. Asiallistumiseen kuului esimerkiksi haastatteluissa ansiotyökeskeisyys sekä erilaisten ideologisten erojen korostaminen sekä tietoiset vastakkainasettelut eri naisliikkeiden edustajien välillä.²³⁶ Zilliacuksen sosiaalinen asema vaikuttanee siihen mitä ja miten hän on julkisuudessa voinut tuoda asioita esiin, hän esiintyy haastattelussa samanaikaisesti arvovaltaisena naisasianaisena ja estetiikasta nauttivana kuluttajana.

Tämänkaltainen porvarillinen, ei-vasemmistolainen näkemys saattoi kuitenkin helposti joutua ajan antimateriaalisessa ilmapiirissä kritiikin kohteeksi. Esimerkiksi Saarenmaa on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka negatiivisen vastaanoton julkisesti kotiäitiyttä arvostellut ja ansiotyön puolesta puhunut Lenita Airisto sai. Saarenmaan tulkinnassa osa Airiston koetusta ”ärsyttävyydestä” aiheutui nimenomaan hänen mannekiinitaustastaan, työstään kauneusyrittäjyyden parissa sekä dekoratiivisesta ulkonäöstä.²³⁷ Ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajaksikin vuonna 1975 valitun Zilliacuksen voisi katsoa edustavan tietynlaista valtionfeminismiä, joka pyrki edistämään naisasiaa lainsäädännöllä. Kuitenkin 1970-luvulla syntyi myös radikaalimpia feministiryhmiä, joissa feminismi kytkeytyi yksilön elämään, identiteettiin ja kokemusmaailmaan hyvin kokonaisvaltaisesti. Näillä naisliikkeillä saattoi olla jännitteiset suhteet sekä vasemmistoon että

---

²³⁵ Sarantola-Weiss 2008, 199–200.

²³⁶ Saarenmaa 2010, 277, 308–318.

²³⁷ Saarenmaa 2010, 313–318.

oikeistoon, ja esimerkiksi Zilliacus kävi joidenkin näiden järjestöjen jäsenten kanssa kiivasta sananvaihtoa *Hufvudstadsbladetissa* juurikin keväällä 1975, kuten myös 2000-luvun alussa. Toisaalta radikaalifeministien muisteloista on luettavissa myös tietty arvostus Zilliacusta kohtaan. Uusiin naisliikkeisiin kuuluneet olivat kuitenkin pääsääntöisesti nuorempien ikäluokkien ihmisiä, mikä saattaa myös osaltaan selittää ajatusmaailman eroja.²³⁸

Myös 12.8.1975 ilmestyneeseen Annaan haastatellun Viveca Lindforsin (1920–1995) puheissa nousevat esille käynnissä ollut ”naisten vallankumous” sekä biologisten ja opittujen sukupuoliroolien uudelleenmäärittely. 54-vuotias ruotsalaisnäyttelijä totesi naisen elävän vaikeaa ja mullistavaa aikaa. Otsikkotasollekin nostetulla ”vaikealla ajalla” lienee tekstissä kaksoismerkitys. Vaikeuksiksi nähdään sekä naisten yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen asemaan liittyvät epäkohdat että Lindforsin henkilökohtaisen elämän tapahtumat, joista päällimmäisenä käsitellään sitä, kuinka hän on tullut aviomiehensä George Taborin (1914–2007) jättämäksi 18 yhteisen vuoden jälkeen. Lindforsin sanojen mukaan viisi vuotta aikaisemmin tapahtunut avioero merkitsi käännekohtaa hänen elämässään. Masennuttuaan ensin syvästi ja syytelyään itseään siitä, että puoliso löysi uuden, nuoremman ja pehmeämmän rakkauden, Lindfors tutustui naisten vapautusliikkeeseen ja alkoi kyseenalaistaa omaa reaktiotaan. Hän kertoi menettäneensä elämänhalunsa lähes tyystin avioeron seurauksena ja yhdistäneensä oman kokemuksensa yleiseen ”totuuteen” siitä, miten naisen – varsinkin näyttelijättären – tulee olla nuori ja kaunis tai hänen elämänsä on lopussa. Lindfors lähestyy vallitsevaa naisihannetta useasta eri näkökulmasta:

*Minun piti olla ihanneäiti, joka antoi lapsilleen kaiken. – Samanaikaisesti minun piti olla ihannenäyttelijätär ja antaa suuri osa itsestäni työssäni. Minun oli hajoitettava itseäni joka suuntaan ja tunsin koko ajan syyllisyyttä. – Minähän halusin olla sekä lämmin ja sopeutuva aviovaimo että itsenäinen, seksikäs ja jännittävä nainen.*²³⁹

Lindforsin sanojen mukaan hänen oli luontevaa antaa riittävästi hellyyttä lapsilleen, mutta ei niinkään aviopuolisolleen. Hän ehdottaa selitysmalliksi sitä, että hänen sukupolvensa ei ole muun muassa erillisten koululaitosten vuoksi tottunut vastakkaisen sukupuolen seuraan, mikä johti avioliitossa seuraavanlaiseen asetelmaan: ”Minulle hän [George Tabori] oli seksisymboli, ja sellaisena hän pysyikin. Ja minä tunsin olevani seksisymboli hänelle. Seksi ja hellyys olivat kuin toistensa vastakohtat. Minun ikäpolveni ihmisille rakkaus oli kuin liekki, joka syttyi levottomuudesta ja pelosta. Mies ja nainen leikkivät leikkiä, jossa epävarmuus kiihotti tunteita.” Aviosuhde siis perustui jännitykseen, ei niinkään tasaveroiseen kumppanuuteen. Lopuksi

²³⁸ Ingström 2007, 10, 24–25, 34, 63–65, 122–131.

²³⁹ Kerstin Ljunggren/Bengt Wanselius, *Viveca Lindfors: Nainen elää vaikeaa aikaa*, Anna 33/1975, 38–39, 62.

Lindfors vielä toteaa uskovansa nykyisin voimaan ja turvallisuuteen perustuvaan rakkauteen. Haastattelussa korostunut sukupolvieron tekeminen ennen sotia syntyneiden ja suurten ikäluokkien välillä kietoutuu useisiin seksikkyyden käsitteellistämisen prosesseihin liittyviin teemoihin. Ensinnäkin rakkaus- ja seksuaalielämäkertoja tutkimalla on suomalaisista erotettavissa ”pidättyvyyden polvi”, jolla viitataan vuosina 1911–1936 syntyneisiin naisiin ja miehiin.²⁴⁰ Toisekseen 1970-luvulla käytiin kamppailua maltillisempien ja radikaalimpien feminististen suuntausten välillä, esimerkiksi vanhempaa ja maltillisempaa sukupolvea edustaneet naisasianaiset vieroksuivat liian henkilökohtaisten kysymysten ulottamista naisjärjestöjen asialistoille.²⁴¹ Lisäksi sukupolvikokemuksellisuutta käytetään toisinaan naistenlehtityössä sekä -tutkimuksessa välineenä konseptoida ja erotella lehtiä toisistaan, ajatuksella, että tiettyä lehtinimikettä suunnataan tietyn sukupolven tai ikäryhmän edustajille.²⁴²

Lindforsin haastattelun sävy on Zilliacuksen vastaavaa henkilökohtaisempi. Motivaatio tutustua naisten asemaa ajavien järjestöjen toimintaan syntyi Lindforsin omakohtaisista kokemuksista. Siinä missä Zilliacus vaikuttaa puhuvan pääosin julkisena henkilönä, näyttelijänä työskennelleen Lindforsin lähtökohta on enemmän itsetutkiskelu ja havahtuminen siihen, kuinka riippuvainen hänen oma elämänsä ja ihmisarvonsa on aiemmin ollut miehestä. Hän on suunnitellut läpikäymiensä tunteiden inspiroimana näytöksen, jossa nainen ”matkaa oman elämänsä halki tiedostamattomasta olotilasta itsensä toteuttamiseen”. Lisäksi Lindfors puhuu lapsuudenperheestään ja erityisesti muiden odotusten mukaan eläneestä kotirouvaäidistään. Erot näiden samantyyppisten haastatteluiden välillä, kertovat myös eroista Anna- ja Jaana-lehtien välillä. Jaanassa monia asioita käsiteltiin ehkä jossain määrin pinnallisesti tai kevyesti, kun taas Annassa palstatilaa sai analysoivampi ote. Näiden kahden esimerkin kautta on mahdotonta tehdä yleistystä siitä, kuinka ajatus seksikkyydestä asettui osaksi naisasiaa tai aikalaisfeminististä ilmapiiriä, mutta samaa ikäpolvea edustavien Zilliacuksen ja Lindforsin puheet kertovat jotakin siitä, mitä seksikkyyks merkitsi heidän sukupolvensa naisille.

Naistenvuoden sukupuoliroolikeskustelu ulotettiin myös elokuvaan, joissa naisten osaksi typistyi tulla kuvatuksi alinomaa miehen kautta, joko äitinä, vaimona tai rakastajattarena. Kritiikin mukaan elokuvateollisuudessa naisten näkökulma ei pääse pääosaan, vaan mies ratkaisee kaikki ongelmat ja tekee päätökset:

---

²⁴⁰ Hyvärinen & al. 1998, 270.

²⁴¹ Hagner & Försti 2006, 152.

²⁴² Ruoho & Saarenmaa 2011, 30, 40.

*Valkokankaalla naisen pitää olla ennen muuta kaunis. Niin kuin Catherine Deneuve tai Britt Ekland tai Faye Dunaway. Etäinen ja kiehtova, salaperäinen ja hyvin, hyvin naisellinen, kyllä. Lujatahtoinen, päättäväinen, itsenäinen? Mieluummin ei. Ne ovat elokuvien naisille liian miehisiä ominaisuuksia.*²⁴³

Annan toimittaja Liisa Hakola kaihoaa kirjoituksessaan Bette Davisin ja Katharine Hepburnin kaltaisten näyttelijöiden esittämiä naisrooleja, jotka olivat sekä älyllisesti että tunnepitoisesti latautuneita. Onneksi samankaltaisille naistyypeille löytyy myös nuoremman polven näyttelijättäriä, joiden joukosta tekstissä esitellään kolme nimeä: Karen Black (1939-2013), Ellen Burstyn (s.1932) sekä Gena Rowlands (s.1930). Esimerkiksi Burstyn ei ole tekstin mukaan ”eteeristen kaunotarroolien esittäjä” vaan näyttelee niin taitavasti, että on onnistunut vakuuttamaan kyvyillään jopa Oscar-komitean elokuvassa *Alice ei asu enää täällä*. Myös Rowlands oli uusimman roolisuorituksensa ja niin ikään Oscar-ehdokkuuden myötä noussut suuremman yleisön tietoisuuteen. Karen Blackin kohdalla suitsutusta on saanut erityisesti hänen muuntautumiskykynsä, hän on näytellyt niin ”siveää kirjastonhoitajaa” kuin ”kurvikasta seksipommiakin”. Lisäksi kirjoituksessa kerrotaan näyttelijän vastikään avioeronneen, mutta suhtautuvan itse asiaan suorastaan hilpeästi, myös uusien häiden kerrotaan olevan jo suunnitelmissa. Erään ihailijan mainitaan todenneen Blackin olevan älykäs, ilman että hänen tarvitsee todistella asiaa. Jokaista kolmesta naisesta kuvaillaan siten, että tulee vaikutelma, etteivät he määrittele itseään miehen kautta – eivät valkokankaalla tai yksityishenkilöinä.

Huolimatta lukuisista lainsäädännöllisistä uudistuksista ja sukupuolirooleihin kohdistuvien odotusten uudelleenajattelusta, 1970-lukua on luonnehdittu myös voimakkaan nostalgiseksi vuosikymmeneksi, jolloin esimerkiksi tekstiileihin haettiin innoitusta menneisyyden tyyleistä.²⁴⁴ Erityisesti vuosikymmenen loppupuolella heräsi 1950-lukubuumi, ja amerikkalainen viihdeteollisuus alkoi tuottaa viisikymmentälukulaista nuorisokulttuuria ihailevaa kuvastoa. Suomalaisessa kontekstissa 1950-lukulaisuuteen yhdistetään monesti maaseutuidylli.²⁴⁵ Naistenlehdissä nostalgian vaaliminen tuli esiin erityisesti Hollywoodin kulta-aikojen näyttelijöitä muistelevissa kirjoituksissa, joista esimerkkinä voidaan pitää vuonna 1975 *Me Naisissa* ilmestynyttä juttusarjaa entisaikojen filmitähdistä. Sarjan kolmas osa oli otsikoitu *Seksipommit vauhdissa*.²⁴⁶ Tekstissä syvennyttään Elizabeth Taylorin (1932–2011), Ava Gardnerin (1922–1990), Sophia Lorenin (s. 1934), Raquel Welchin (s. 1940) ja Kim Novakin (s.

---

²⁴³ Liisa Hakola, *Elokuvan uusi sankaritar*, Anna 44/1975, 12–14.

²⁴⁴ Sarantola-Weiss 2008, 214.

²⁴⁵ Hytönen & Rantanen (toim.) 2013, 11.

²⁴⁶ Frederick Hertz, *Filmitaivaan sammumattomat tähdet 3: Seksipommit vauhdissa*, Me Naiset 8/1975, 46–53.

1933) kohokohtiin sekä elokuvien kulisseissa että niiden ulkopuolella. Erityisesti filmitähtien ylellistä luksuselämää ja rakkaussuhteita kuvataan värikkäin sanankääntein.

Poikkeuksen muodostaa Welch, jonka korostetaan olevan ”siveämpi kuin yleisönsä” ja elävän lähes nunnan kaltaisesti. Tekstissä hänen seksikkyytensä arvellaankin muodostuvan juuri kontrastista häveliään käytöksen sekä näyttävän ulkomuodon välillä. Siveys ja seksikkyyks käsitteellistyvät aineistossa usein vastakohtaisiksi ominaisuuksiksi, muun muassa ylempänä Karen Blackin elokuvaroolien kohdalla. Vaikka Welch edustaakin kenties enemmän säännön vahvistavaa poikkeusta, kertoo tämä kuitenkin seksikkyyksikäsitteksen monipuolistumisesta – seksisymboli voi olla muutakin kuin kohtalokas viettelijätär tai tahdoton seksiobjekti. ”Seksikuningattaret on tuomittu onnettomiksi ja yksinäisiksi” sanotaan Welchin todenneen, ja hän itse pitää naisen seksikkäimpänä ruumiinosana aivoja. Seksikkään imagon yhteensopivuudesta älykkyyden kanssa kertoo se millä tapaa Rita Hayworthista ja Orson Wellesistä sekä Marilyn Monroesta ja Arthur Milleristä puhuttiin naistenlehtijulkisuudessa. Seksisymbolin ja älykköaviomiehen yhdistelmää ei nähty toimivaksi, esimerkiksi Monroen kolmatta avioliittoa kuvaillaan vaimolle ”lähinnä imartelevaksi”.²⁴⁷

Blondimyyttiä artikkelissaan käsitellyt Paula Tuovinen nimeää merkittävimmiksi blondiuteen yhdistettäviksi ominaisuuksiksi juuri äyllisen hitauden, lapsenomaisuuden ja avoimen seksuaalisuuden. Varsinainen blondi-kultti siinä mielessä kuin se nykyään ymmärretään, syntyi 1930-luvulla Yhdysvalloissa elokuvien blondi-roolihahmojen myötä ja erityisesti Monroen esittämät sankarittaret, esimerkiksi *Herrat pitävät vaaleaverikoista* -elokuvan Lorelei Lee, vahvistivat ja osaltaan varmaan myös loivat käsityksen blondista tyhmänä seksuaalisena olentona. Tuovinen kuvaa Monroen seksikkyyttä sensaatiomaiseksi ja avuttomaksi. Blondiuden seksikkyyks kietoutuu siis neito hädässä -kaltaisiin tilanteisiin, joissa mies voi tarjota hänelle apuaan ja tuntea itsensä merkittäväksi. Marilyn Monroen eroottisuus syntyy siis osaltaan hänen roolihahmojensa kautta. Luultavasti myös yksityiselämän rakkaussuhteet ja tavallaan miehistä turvaa hakeva käyttäytymismalli yhä uusinsivat tätä blondiuteen yhdistettävää seksikkyyttä.²⁴⁸ Osittain päällekkäisten blondius- ja seksikkyyksikäsitteysten voidaan nähdä noudattavan samantapaisia syntymekanismia. Jokaisesta näistä naisnäyttelijöistä käsittelevistä artikkeleista käy hyvin ilmi, kuinka seksisymbolimielikuvaa tietyistä näyttelijöistä tuotettiin sekä heidän roolihahmojensa että yksityiselämänsä kautta. Kyseessä ei ollut mikään uusi asia, vaan sama on näkyvissä jo vuoden 1965 aineistossa. Kuitenkin kymmenen vuoden aikana oli alettu puhua

---

²⁴⁷ Geneviève Dormann, *25 vuotta Gildan jälkeen*, Anna 5/1970, 52–55; Anna 30/1975, 17,

²⁴⁸ Tuovinen 2006, 249–256.

avoimemmin markkinointikoneiston roolista yksittäisten ihmisten uran edistäjänä. Myös idea seksikkyydestä tietoisena brändinä, jonka tuottamiseen julkis tai hänen lähipiirinsä itsekin aktiivisesti osallistuivat, nousi aiempaa voimakkaammin esille.

Mitä tulee naisten kokemiin ulkonäköpaineisiin, niihinkin otettiin kantaa Annassa alkuvuodesta 1975. Todennäköisesti eräänlaisena protestina joulun jälkeisiin perinteisiin painonpudotusvinkkeihin oli lehteen haastateltu ”hyväntuulisia naisia”, jotka eivät ole ”antaneet periksi laihdutusysterialle”. Kirjoituksessa keskiöön nousevat terveelliset elämäntavat ja kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä laihooden ihannoinnin kritisointi. Haastateltujen puheessa toistuu heidän hyväksyneen oman vartalotyyppinsä – ylipäättään tutkimusaineistossa nousee useaan otteeseen esille kuinka aikalaisnaistenlehdille on tuntunut tärkeältä pyrkiä tyypittelemään ulkonäköä erilaisiin kategorioihin. Eräs haastatteluun osallistuneista, televisiokuuluttaja Ritva Katajisto pohti laihduttamisen realismia ja motiiveja seuraavasti:

Tietysti olisi kiva olla pitkä, hoikka ja mystinen, mutta eiväthän ihmiset voi kaikki olla samanlaisia. Muistaakseni 50-luvulla ei kukaan laihduttanut. Eivätkä minun poikaystäväni silloin koskaan sanoneet minulle, että olisin liian lihava. Minusta tuntuu, että nainen laihduttaakin ihan vain toisten naisten takia.²⁴⁹

Katajiston sanoma toistuu myös kirjoituksen loppupuolella *Laihuus ei ole kauneuden mitta* -väliotsikon alla, jossa hoikkuuden vaatimusta pyritään ajoittamaan ja sen alkuperää kartoittamaan. Siinä missä 1950-luvun julkiksilla oli vielä pyöreät posket – puhumattakaan tekstissä mainituista Rubensin naishahmoista tai Havis Amandasta – laihduttamisesta tuli muotia 1960-luvun kuluessa. Syyttävä sormi suunnataan tekstissä Hollywoodiin ja tiettyihin julkisuuden henkilöihin, esimerkiksi Jacqueline Kennedyn ”tikkumaisen” olemuksen ihailuun. Tämän jälkeen esitelläänkin vastavetona useampi ulkomaalainen kuuluisuus, joiden vartalot eivät ole aivan mannekiinimitoissa, mutta he vaikuttavat silti varsin tyytyväisiltä elämäänsä. Esimerkiksi Ingrid Bergmanin kerrotaan erottuneen edukseen jo 1940-luvun alussa pituudellaan ja pohjoismaalaisuudellaan muista näyttelijäkollegoistaan ollen ”seksikkäämpi kuin kaikki platinanvaaleat blondiinit yhteensä”. Lisäksi ilmoille heitetään jopa skenaario siitä oliko kuusikymmenlukulainen laihdutuskuurikulttuuri osasyynä Marilyn Monroen varhaiseen poismenoon. *Kesäleski*-elokuvan aikainen naisellinen ja hilpeä olemus vaihtui tekstin mukaan Hollywoodin vaatimuksesta ”eteeriseksi, hauraaksi ja hoikaksi Marilyniksi”. Naistenlehtien tietynlaisesta kaksinaismoralismista kertoo kuitenkin samaisessa Annan numerossa julkaistu kuvaus Liza Minellin (s. 1946) Tukholman konsertista. Hänellä

---

²⁴⁹ Liisa Hakola/Douglas Sivén, *Hyväntuulisia naisia*, Anna 4/1975, 8-12..

kirjoitetaan olevan ”tukeva vyötärö ja hieman liikaa hartioita”, toisaalta yleisestä kauneuskäsityksestä poikkeava Minelli huokuu ”hassua seksiä” ja määrittellään muutenkin äärimmäisen vetovoimaiseksi.²⁵⁰

Laihdutusta käsittelevässä artikkelissa näkyy kaipuu luonnollistetumpaan, sallivampaan ulkonäköihanteeseen naisten kohdalla. Tietynlainen julkkiskulttuuri sekä seksuaalisuuden esittämisen vapautumisesta seurannut lisääntynyt paljas pinta mainoksissa ja ylipäättään tiedotusvälineissä, oli luonut epärealistisia odotuksia naiskehoa kohtaan. Naisen hoikkuuden katsottiin olevan suoraan verrannollinen hänen kauneuteensa ja eroottisuuteensa.²⁵¹ Aiempaa yltäkylläisemmässä elämäntyylissä hoikkana pysyminen puolestaan saattoi muodostua totuttua vaativammaksi suoritukseksi. Tekstissä korostuukin elämästä nauttiminen tietynlaisen ulkonäön vaalimisen sijaan: seksikkyydeksi yhdistyy hyväntuulisuus ja itsevarmuus omaa kehoa kohtaan. Lisäksi huomionarvoista on Ritva Katajiston pohdinta siitä, kuinka naisten laihdutus perustuu useammin toisten (julkkis)naisten herättämiin kateuden tai riittämättömyyden tunteisiin kuin tavoitteeseen näyttää miesten silmissä haluttavalta.

5.3 Seksivallankumouksen käänttöpuoli

Seksin esitykset ovat mediassa usein idealisoituja ja diskursiivisia, ja ne luovat eroottisesta kanssakäymisestä melko todellisuutta vastaamattoman kuvan.²⁵² Erityisesti pitkälti aistituntemuksiin perustuvia elementtejä on vaikea tuoda kokonaisvaltaisesti esiin mediakuvastossa. Tämän idealisoimisen tiedostaminen ja kritiikki saivat 1970-luvun kuluessa huomiota ja alettiin puhua eräänlaisesta seksikyllästymisestä. Tässä alaluvussa käyn läpi sitä, kuinka intiimin muuttuminen julkiseksi tarkasteluvälillä 1965–1975 nosti osaltaan esiin myös kritiikkiä seksivallankumousta ja sen epärealistia esityksiä vastaan. Jonkinasteiseksi huolenaiheeksi vaikutti nousseen, että säännellyn seksuaalimoraalin tilalle oli hiipinyt uudenlainen ”seksikkyyksivaatimus” tai seksuaalisen identiteetin tietoisuuden ylikorostaminen. Me Naisissa kirjoitettiin seksivallankumousähkystä jo vuonna 1970 Anja Angelin *Auttaako seksikirja avioliitossa?* -artikkelin ingressissä:

---

²⁵⁰ Aino Mervi/Douglas Sivén, *Liza Minellin show kuin nyrkkeilyottelu*, Anna 4/1975, 19–21, 59.

²⁵¹ Sarantola-Weiss 2008, 55.

²⁵² Karkulehto 2006, 47.

*Alamme olla lopen kyllästyneitä seksistä puhumiseen. Ympäriä ainakin kuuluu yhä syvempiä ja hartaampia huokauksia: Äh, taas seksijuttu... voi eiii, nyt ne taas testaa, olenko seksikäs... miten sitä ennen pärjätin, kun nyt ei näytetä tulevan toimeen ilman jatkuvaa vouhotusta... ei voi enää ostaa mitään ilman seksiä, tahtoisin seksittömiä nuhatippoja...*²⁵³

Seksikirjoilla viitataan uudenlaiseen, ihmisen seksuaalisuutta käsitelleeseen kirjallisuuden kategoriaan. Näitä kirjoja julkaistiin erityisesti 1960-luvun loppupuolella ja suurin osa niistä oli käännöksiä englanninkielestä.²⁵⁴ Me Naisten lainauksen sävyn voinee tulkita ennemminkin huvittuneen kyllästyneeksi kuin aidon turhautuneeksi. Lisäksi näistä alkusanoista huolimatta itse leipätekstissä – jossa tutustutaan tarkemmin rakastumisen taustalla vaikuttaviin psykologisiin prosesseihin – puhutaan seksistä ihan myönteiseen sävyyn. Naistenlehdille ominaiseen tyyliin tekstissä saattaa olla myös mukana ripaus itseironiaa, koska nämä lehdet osaltaan osallistuivat seksiaiheiden jatkuvaan esillä pitämiseen. Kuitenkin viiden vuoden kuluessa puhetapa asiallistui siinä määrin, että huokailujen sijasta jatkuvaa ”seksivörytystä” alettiin eksplisiittisemmin kritisoida naistenlehtienkin sivuilla.

Helmikuussa 1975 Me Naisissa kirjoitettiin *Sukupuolielämän kirjelaatikko* -nimisestä radio-ohjelmasta, jonka toimittaja Seija Wallius-Kokkonen sekä asiantuntijalääkärit Pekka Salmimies ja Marja Harvo-Noponen kertoivat mielipiteensä seksivalistuksen tarpeellisuudesta. Kolmikko on tekstissä yhtä mieltä siitä, että Suomessa on tilausta tämänkaltaiselle kanavalle, jossa ihmiset voivat anonyymisti tuoda esiin mieltään askarruttavia kysymyksiä – ja saada niihin luotettavia vastauksia. Psykiatri Salmimies nostaa esille, että seksuaaliterveydestä ja erityisesti petipuuhiin liittyvistä ongelmista arkaillaan edelleen puhua omalla nimellä ja kasvoilla. ”Ihmisiä ahdistaa onnistumisen pakko ja epäonnistumisen pelko. Ei meidän tarvitse olla aina niin seksikkäitä: On luonnollista, että välistä on vaikeaa, väsyttää ja epäonnistuu. Ja saa epäonnistua.”²⁵⁵ Huolimatta siitä, että haastateltavat itse puhuivat seksuaalisuudesta, oli ohjelman nimessä silti hieman vanhahtava ilmaisu ’sukupuolielämä’. Seksuaalisuuden kokonaisvaltaistuminen ihmisyyden piirteeksi ilmentyy tässä kirjoituksessa. Lisäksi juttu on osoitus siitä, kuinka seksuaalisuuteen liittyvät teemat olivat muuttuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana leimallisesti kansanterveyskysymykseksi, jota kommentoivat julkisessa keskustelussa lääkärit, eivätkä enää papit moraalinäkökulmasta kuten vielä 1960-luvun alussa.²⁵⁶

---

²⁵³ Anja Angel, *Auttaako seksikirja avioliitossa?*, Me Naiset 6/1970, 14–15.

²⁵⁴ Sarantola-Weiss 2008, 53.

²⁵⁵ Hanne Alametsä/Risto Laine, *Kuka auttaa nyt ujoja seksiongelmissa?*, Me Naiset 8/1975, 22–24.

²⁵⁶ Kontula 2008, 22.

Myös Annassa ilmestyi noin kuukautta myöhemmin kirjoitus seksuaalisen vapautumisen vaikutuksista ihmisten ajatteluun ja odotuksiin. ”Hyvästi kokeilut, seikkailut ja ryhmäseksi!” julistetaan jutun ingressissä, jonka jälkeen esitellään gynekologi William Mastersin ja seksologi Virginia Johnsonin tutkimusta, jonka mukaan uskollisuus ja yksiavioisuus olisivatkin kaikkein tyydyttävien yhdyselämän muoto. Tätä tutkimusta esittelevä teos *Nautinnon yhdyside* nähdään eräänlaisena vastavetona kaikelle seksuaaliselle vapautuneisuudelle ja erikoisuudentavoittelulle. Edellisen vuosikymmenen aikana tapahtunutta ajatusmaailmallista muutosta kuvataan tekstissä naistenlehtimäiseen tapaan vertaisjournalismin sekä yhteisöllisyyden illuusion avulla:

Olemme vastahakoisesti antaneet periksi käsitykselle, etteivät ns. syrjähyppyt ole pahasta. Olemme lukeneet kaiken orgasmista ja pitkitetystä nautinnosta. Olemme nähneet kuvia asennoista, joiden suorittaminen edellyttää likimain akrobaatin taitoja. Olemme kuulleet että ryhmäseksi on ”vapauttava” asia. Olemme muuttuneet suvaitsevaisemmaksi miehiä kohtaan jotka pitävät miehistä ja naisia kohtaan jotka pitävät naisista. Hämmästyksellemme olemme kuulleet, että yhdynnän aikana on mahdollista kokea 20 orgasmia. Olemme oppineet pitämään avioliittoa ja uskollisuutta pölyttyneenä ja tylsänä ajatuksena. On huudettava vapautta. Rakasta silloin kuin huvittaa ja kenen kanssa haluat! Eikö se ole loppujen lopuksi ollut aika rasittavaa?²⁵⁷

Tämän kuvauksen jälkeen siirrytään referoimaan Mastersin ja Johnsonin teosta, jossa todetaan seksuaalisen kanssakäymisen tasavertaisuuden muuttuneen symmetrisempään suuntaan, kun miesten velvollisuutta saada myös nainen nauttimaan on korostettu. Kuitenkin uuden tutkimustiedon valossa artikkelissa muistutetaan, ettei ”seksi ole mikään palvelumuoto”, jossa täytyisi ottaa täysi vastuu toisen kehollisista tai tunnereaktioista. Tutkimuksen mukaan pelko torjutuksi tulemisesta tai nöyryytyksestä säätelee seksuaalista käyttäytymistä, tämän vuoksi ”se aviovaimo joka kuvittelee että hänen on hankittava seksikkäitä alusvaatteita ja läpinäkyviä yöpaitoja herättääkseen miehensä kiinnostuksen, saa Mastersilta ja Johnsonilta neuvon luopua suunnitelmasta.” Jos vaimo tuntee olonsa naurettavaksi moisissa hepenissä, ei hänen tarvitse sellaisia seksivallankumouksen nimessä käyttää. Kirjoitus antaa lukijalle luvan, ettei tarvitse tavoitella seksuaalista mielentilaa tai yrittää väkisin olla seksikäs.

Jutun tarkoituksena on pyrkiä muistuttamaan siitä, että seksi ja tunteet kuuluvat yhteen, kuinka suuri osa seksuaalisesta nautinnostakin liittyy hellyyteen ja tietynlaiseen luottamukseen, turvallisuuden tunteeseen, jonka kumppanin syvällisempi tunteminen mahdollistaa. Yksiavioisuuden vapauttavuus alleviivautuu havainnollistavasti kirjoituksen kuvituksessa. Pääkuvassa on valokuvattuna miehen ja naisen käsivarret, joiden sormet ovat lomittain, lisäksi

---

²⁵⁷ *Seksioppaan uusin luku*, Anna 12/1975, 46–47, 86.

oletettu pariskunta on kytketty ranteista käsiraudoilla kiinni toisiinsa. Käsi kädessä olemisen voinee nähdä symboloivan tekstissä esiin noussutta henkistä yhteyttä, valintaa viettää aikaa toisen kanssa ihmisenä, kun taas käsiraudat viittaavat todennäköisesti enemmän seksuaaliseen yhteyteen. Aivan kirjoituksen lopussa taas on pieni kuva seinälle ripustetuista käsiraudoista, joiden toinen osa on auki. Tätä voisi tulkita siten, että pelkkä vahva yhteys parisuhteessa riittää, jolloin aiemman sivun pariskunta on voinut ripustaa käsiraudat ja niiden mukana kaikenlaisen ”ylyrittämisen” seksielämän suhteen naulaan.

Seksuaalisuuden kulttuurisen uudelleenmäärittelyn korostetaan usein muuttaneen seksiin liittyviä velvollisuuksia oikeuksiksi, mikä taas on vaikuttanut yksilöihin myös tunnetasolla vähentäen esimerkiksi seksuaalisesta halukkuudesta koettua häpeää.²⁵⁸ Toki myös esimerkiksi ehkäisyn arkipäiväistymisen myötä pelko ei-toivotuista raskauksista väistyi, ja tällöin seksi käsitettiin yhä useammin ensisijaisesti nautinnoksi – myös naisille. Kuitenkin 1970-luvun arkea kuvannut Minna Sarantola-Weiss on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka seksuaalisen vapautumisen nimissä lisääntyneet seksin visuaaliset esitykset kääntyivät osaltaan itseään vastaan. Vaikka tavoitteena oli korostaa yksilöiden (hetero)seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja normalisoida myös naisten seksuaalisuutta, loi suurin osa kuvastosta vaikutelman, että nimenomaisesti naisen tulisi olla se ”seksikkyydessä” aktiivinen osapuoli. Eroottinen pääoma – sosiologi Elina Haavio-Mannilan jo vuonna 1968 lanseeraama termi – oli edelleen relevantti osa naisten elämää. 1970-luvun lopulla asenteet muuttuivatkin huomattavasti kielteisemmiksi pornoa ja erotiikan kaupallistumista kohtaan. Liiallisen alastomuuden ja seksikuvastolla mässäilyn todettiin päinvastoin vahingoittavan tasa-arvokehitystä kuin edistävän sitä.²⁵⁹ Seksuaaliasenteiden voidaan ajatella muodostavan tietynlaisia syklejä, ja 1980-luku näyttäytyikin helposti uskonservatiivisempänä aikana, jolloin seksin esityksiin alettiin suhtautua mediassa yleisesti ottaen hieman kielteisemmin. Tällöin huomio kiinnittyi yhä enemmän seksuaalisuuden negatiivisiin puoliin ja seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviin uhkakuviiin. Erityisesti Aids-uutisointi vaikutti osaltaan suurten ikäluokkien jälkeisten sukupolvien käsitykseen seksistä. Tämä sävyn muutos ja julkisen seksikeskustelun polarisoituminen johtivat uskollisuuden ihanteen palautumiseen: tutkimusten mukaan suomalaisten suhtautuminen syrjähyppyihin on nimittäin tiukentunut 1970-luvulta eteenpäin, ja Osmo Kontula puhuukin ”romantiikan renessanssista”.²⁶⁰

---

²⁵⁸ Kontula 2008, 21–22.

²⁵⁹ Sarantola-Weiss 2008, 54–56.

²⁶⁰ Kontula & Kosonen 1994, 297–309; Kontula 2008, 92–101, 225–227; Ritamies 2006, 231.

5.4 Mitä seksisymbolin rooli vaatii?

Kuka teki Marion Rungista seksikkään? kysytään 2.12.1975 ilmestyneen Anna-lehden kannessa. Vastaukseksi lukijalle esitellään muotitaitelija Eija Marklund. Hänen kerrotaan vaatettaneen useita Suomen eturivin lauluesiintyjistä, samoin ”vuorineuvoksettaria” kuin myös ”tuskastuneita kansalaisia, jotka eivät enää muista, että pukeutuminen voi olla ilo”. Marklundin mottona on, ettei pukeutuminen saa olla liian vakavaa, eikä vaatteiden pidä ahdistaa, ”ei edes mieltä”. Vaatteita esittelevien mallien standardisoitu ulkomuoto ja tietyt vartalon ihannemitat ovat tehneet asujen valinnasta haastateltavan mukaan stressaavaa tavanomaiselle suomalaiselle. Lisäksi Marklund puhuu tekstissä muotitalojen takana työskentelevistä koneistoista, joiden takia on vaikea kohdistaa syytöksiä muodin mahdottomuudesta kehenkään yhteen tekijään. Huolimatta siitä, että joidenkin teorioiden mukaan miespuoliset muotitaitelijat kanavoisivat naisvihaansa esittelemällä luomuksia, joissa ”nainen ei näytä enää naiselta”, Marklundin mukaan tietynlainen kohahduttaminen on vain osa muotibisnestä. Tekstin mukaan ompelija tahtoi tietää pienintä piirtoa myöten mitä iskelmätahti Marion Rung (s. 1945) aikoi laulaa Kalastajatorpalla, jota silmällä pitäen uutta esiintymisasua suunniteltiin. Valittujen laulujen kohtalokkuus nosti Marklundin mieleen *Gilda*-elokuvan ja Marlene Dietrichin kaltaisen kuvaston. Tällöin suunnittelijan ompelukoneesta syntyi ”ennennäkemättömän seksikäs asu”, jonka ompeleminen vaati entisaikojen iltapukujen tekemiseen käytettäviä ”salaisia vemppeitä”, kuten haastateltava mystisesti ilmaisee.²⁶¹

Vaikka puheenaiheena ollut esiintymispuku ei ole mukana artikkelin kuvituksessa, ei sitä aivan ennennäkemättömänä tarkkasilmäisille lukijoille voida pitää. Nimittäin lehden *Annakka*-seurapiiripalstalla oli julkaistu samana syksynä kuva ”entistä seksikkäämmästä” Marion Rungista Kalastajatorpan esiintymisessä. Itse asiassa kuvan tekstissäkin mainitaan nimenomaan Eija Marklundin ommelleen laulajan yllä näkyvän ”jumalattoman sexyn vaateen”.²⁶² Kuvassa Rungin tyyli koostuu kiharretuista hiuksista, höyhenpuuhkasta ja kuvioidusta iltapuvusta, jonka kapeat olkaimet sekä varsin syvään uurrettu kaula-aukko jättävät dekolteen, olkapäät ja käsivarret paljaiksi. Annassa oli luotu Marion Rungin ympärille seksikästä imagoa jo saman vuoden helmikuussa, kun tämän julistettiin olevan hänen vuotensa. Lehdessä kirjoitettiin tällöin hänen esiintymisestään bangkokilaisessa luksusyökerhossa, jota toimittaja Mikki Moisio oli itselleenkin hienoiseksi yllätykseksi todistamassa. Tekstissä Rungin kerrotaan selvinneen show’sta kunnialla, mistä suomalaiset voivat olla ylpeitä. Esiintymisasu kuvaillaan mustaksi, pitkäksi ja seksikkääksi.

²⁶¹ Aino Mervi/Stig Bergström, *Iloa puseroon vaatii Eija Marklund*, Anna 49/1975, 18–21.

²⁶² Kaisa Peutere, *Marion ja kiharat*, Anna 42/1975, 70. Kalastajatorpan esiintymisen seksikkyydestä mainittiin myös Leena Peltonen/Jean-Yves Gougaud, *Menestyvä Marion ja vaatteet*, Me Naiset 48/1975, 4-7.

Laulajasta puhutaan tekstissä tyypillisen tuttavalliseen sävyyn, esimerkiksi oletetaan olevan kaikkien tiedossa, kuinka laulajalupaus ”hyppää tavan takaa astrologien luona tutkailemassa tulevaisuuttaan”.²⁶³

Vuonna 1975 Marion Rungin lavaolemukseen pyrittiin siis systemaattisesti liittämään adjektiivi ’seksikäs’. Seksikkyys rakentui erityisesti hänen esiintymisasujensa kautta. Huolimatta siitä, että vaatteet ovat voimakkaan materiaalisia historiankappaleita, kytkeytyy niihin nimenomaisesti kuvien ja puheen kautta symbolisia merkityksiä. Lisäksi pukypsykologisessa tutkimuksessa pukeutuminen ja riisuutuminen nähdään identiteetin tuottamisen paikkoina. Minäkuva muodostuu pitkälti juuri vaatteisiin liittyvistä statuksista ja rooleista.²⁶⁴ Marion Rungin kohdalla näyttäviin esiintymisasuihin pukeutuminen lienee toiminut sekä keinona erottautua yleisöstä että tapana orientoitua tulevaan työtehtävään, sillä Eija Marklundin mukaan lavalla nähdyt dramaattiset mekot erosivat huomattavasti tähden järkevästä ja maanläheisestä arkipuvustosta. Pohdittaessa miksi juuri Rungin ympärille kehittyi näennäisen luontevasti tämä seksikäs imago, voidaan esittää kysymys siitä mikä hänet erotti ajan muista iskelmälaulajista. Kytkeytyvätkö syyt mahdollisesti Rungin persoonallisuuteen tai esimerkiksi siihen, ettei hän ollut perheellinen ihminen, vai oliko kyse yksinkertaisesti levy-yhtiön kanssa sovitusta imagosta, jonka ajateltiin siivittävän Marionin musiikin maailmanmenestykseen?

Toimittaja Mikki Moisio kertoi eräässä loppuvuoden 1975 Annassa tapaamisestaan elokuvatähti Warren Beatty (s.1937) kanssa. Moisio haastatteli Beattyä Tukholmassa, jossa tämä hurmurinäyttelijä osallistui uusimman *Shampoo*-nimisen elokuvansa ensi-iltaan. Elokuva kertoo ”hyperseksikkään” kampaaja Georgen naisseikkailuista Beverly Hillsin ylellisessä ympäristössä. Beatty on vastannut sekä *Shampoo*n käsikirjoituksesta, tuottamisesta että pääosan esittämisestä, silti hän kielsi jyrkästi elokuvan olevan omaelämäkerrallinen. Elokuvan tapahtumien näyttämönä toimii ajan poliittiseen ilmapiiriin sopivasti Yhdysvaltain presidentinvaali-ilta 1968. Beatty mainitaan itsekin toimineen vaalityössä aktiivisesti. Hän kertoi projektinsa motiiveista seuraavaa:

*Olen kauan halunnut tehdä elokuvan Kaliforniasta, tarkemmin sanoen Beverly Hillsin rikkaasta yhdyskunnasta ja sen epätoivoisista ihmisistä. Ja Don Juanista – ei siitä vanhasta Freudin naistenvihaajatyyppistä ja homosta, vaan superseksikkäästä Don Juanista, joka haluaa vain pitää hauskaa.*²⁶⁵

---

²⁶³ Mikki Moisio, *Marionin yöt Bangkokissa*, Anna 6/1975, 26–27, 69.

²⁶⁴ Lönnqvist 2008, 12–14, 24.

²⁶⁵ Mikki Moisio/Stig Bergström, *Warren Beatty: Hollywoodin viimeinen Don Juan*, Anna 45/1975, 62–64.

Super- ja hyper-liitteillä painotetun *Shampoo*-elokuvan seksikkyuden korostaminen näyttäytyy eräänlaisena ironisointina, jossa seksuaalisen puoleensavetävyyden merkitystä tarkoituksellisesti liioitellaan. Lisäksi seksikkyuden karnevalisointi tulee ilmi haastateltavan (mies) ja haastattelijan (nainen) hetkellisestä (sukupuoli)roolien vaihdosta, kun perinteisestä asetelmasta poiketen tässä naiskatsojalle annetaan lupa arvioida miehen vetovoimaisuutta. ”Hollywoodin viimeiseksi Don Juaniksi” otsikossa tituleerattu Beatty on nimittäin tehnyt tilanteesta Moisiolle käänteisen esittämällä itse haastattelijalle kysymyksiä omasta viehätysvoimastaan. ”Näytänkö minä suurelta seksisymbolilta?” Beattyn kerrotaan tivanneen ja jatkaneen kyselyään: ”Olenko minä sinun mielestäsi seksikäs? Kyllä vai ei?”. Tekstin mukaan Moisio on pidättäytynyt kertomasta omia mielipiteitään ja todennut julkisuudessa annetun kuvan sekä lukuisten Beattyn nimeen liitettyjen daamien kieltämättä rakentaneen tietynlaista imagoa. Moisio pohtii Beattyn patistaneen häntä seksikkyysanalyysiin ihan piruuttaan, sillä toimittajat eivät lukeudu näyttelijän suosikki-ihmisiin.

Haastattelun loppupuolella puhe kääntyi avioliittoon, aiheeseen, josta filmitähti innostui silminnähävästi. Beatty kertoi vastustavansa avioliittoa instituutiona ja ylipäättään ajatusta kahden ihmisen välisestä elämänmittaisesta rakkaudesta. Warren Beattyssa mainitaankin olevan ”turmiollista charmia”, koska tekstin mukaan Bonnie ja Clyde -elokuvan tähti olisi kunnostautunut erityisesti naimisissa olevien naisten hurmaamisessa. Kirjoittaja kuvailee näyttelijän olevan ”komeampi ja hurmaavampi kuin kenelläkään miehellä on oikeutta olla”. Mutta hänen viehätysvoimansa ei Moision tulkinnan mukaan perustu pelkästään poikamaiseen ulkonäköön, joka vaikuttaa säilyneen kadehdittavan hyvin siitä huolimatta, ettei hän juurikaan huolehdi ilmiasustaan. Tekstissä Beattya luonnehditaan ”ihmecharmööriksi”, jolle kaikki näyttää elämässä tulleen helposti. Tähdien kerrotaan viettävän boheemielämää ja esimerkiksi asuneen beverlyhillsiläisen hotellin sviitissä jo yli kymmenen vuoden ajan. Sekä näyttelijä itse että toimittaja tuovat esiin dekadentin elämäntavan kuluttavuuden, ja Beattyn väsyneeseen, jopa nuhruiseen, olemukseen viitataan useampaankin otteeseen.

Warren Beattyn kohdalla seksikkyys rakentuu sekoituksesta ulkoisia ominaisuuksia, arvaamatonta luonnetta sekä tietynlaista elämäntapaa. Kun 1970-luvun alkupuolella nuoret alkoivat erottua yhä selvemmin kuluttajaryhmänä, mainoksetkin muuttuivat populaarikulttuurin osaksi. Niissä alettiin hyödyntää sekä seksuaalisuutta että julkisuudenhenkilöitä: tavaroita kaupattiin nuorisokulttuurin ilmiöiden kautta. Näiden lisäksi asenteet kuluttamisesta kohtaan muuttuivat myönteisemmiksi eikä esimerkiksi julkisissa esityksissä korostettu säästäväisyyden välttämättömyyttä yhtä voimakkaasti.

Toisaalta myös materialismin ja liiallisen muodinmukaisuuden kritiikki kuului ajan ilmapiiriin.²⁶⁶ Vaikka Warren Beatty -artikkelissa ei olekaan kyse minkään tietyn tuotteen suoranaisestä markkinoinnista, osallistuu kirjoitus silti tuottamaan mielikuvia tietynlaisesta, tavoiteltavan seksikkäästä elämäntyylistä. Usein esimerkiksi mainoskuvastossa seksikkyyden vastakohtaksi asettuukin arkisuus.

Myös Jaanan numerossa 51/1975 sivutaan haastattelutilanteessa seksikkyyttä, kun ravintolamuusikko Anneli Sistonen (s. 1944) lupasi kertoa toimittajalle omatoimisesti kaiken: ”[m]inä puhun niin paljon, että sekoot.”²⁶⁷ Sistonen kuvataan kookkaaksi ja näyttäväksi naiseksi, jonka itsevarma ja rempseä tyyli hätkähdyttää. Laulajattaren musiikkiosaaminen on tekstin mukaan laajaa, jazz- ja kevyen musiikin ammattilaisen kerrotaan esiintyneen niin kapakoissa kuin vanhainkodeissakin. Vaikka Sistonen ei ole levyttänyt, tekstin mukaan juuri hänenkaltaistensa artistien harteilla suomalaisten viihdyttäminen todella lepää. Huolimatta siitä, etteivät he saa osakseen suurtakaan julkisuutta. Rouheaääninen laulaja vaikuttaa jopa itse liittävän itseensä termin ”rahvaanomainen” kieltäessään ryhtyneensä salonkikelpoiseksi, vaikka menestystä onkin tullut. Sistosen mukaan hän on usein suoraan kuin ”räjähdysten jäljiltä”, ja lukijallekin tarjoillaan esimerkki esiintyvän taitelijan kaaoksen hallinnasta:

Anneli kapakassa. Anneli kotona. Hän touhuu melkein eteisen täyttävänä: Pitäisikö kuvaukseen panna rintsikat vai ei, miten meikin laita, no naama on joka tapauksessa kauheen näköinen, illalla tuli mentyä kavereiden kanssa Takataskuun, olutta en ainakaan juo ihan heti, perhana, herranjumala, hän vyöryttää. Kissa kieppuu jaloissa.

Sistosen kerrotaan olevan ”ronski kieleltään, mutta herkkä mieleltään” ja uransa lisäksi hän tuokin haastattelussa esiin rikkinäisen kotitauastustansa sekä nuoruudessa solmitun ja sittemmin kariutuneen avioliittonsa. Näistä teemoista ei kuitenkaan kerrota traagisen surkuttelevasti vaan melko neutraalisti. Lisäksi Sistonen puhuu äitiydestä, onnellisuudesta, haaveistaan ja suhteestaan alkoholiin. Haastatteluhetkellä 31-vuotiaan Sistosen kuvaillaan olevan ”vahvaa naistyyppiä”, joiden kohtaloksi lankeavat passattavat ”retale-miehet”. Laulaja vakuuttaa olevansa sinut oman ulkonäkönsä ja painonsa kanssa. Lisäksi Sistosen kerrotaan perustaneen nuorempana naisorkesterin ja olevan ainoa nainen Ravintolamuusikoiden liiton hallituksessa. Porin jazz-festivaalien lavallakin nähdyn naisen kerrotaan tekevän mielellään hyväntekeväisyyskonsertteja. Kuitenkin Sistoselta kiellettiin hetkellisesti esiintymiset vankiloissa – syynä laulajan liiallinen seksikkyyys.

²⁶⁶ Aapola & Kaarninen (toim.) 2003, 458–465; Sarantola-Weiss 2008, 54, 84–93.

²⁶⁷ Riitta Lindegren/ Jukka Häyrinen, *Anneli Sistonen oppilaana elämäntutkimuksessa: Ronski kieleltään herkkä mieleltään*, Jaana 51/1975, 24–27.

Haastateltavan itse vaikuttaa hieman kyseenalaistavan oman ”massansa” seksikkyuden ja toteaa seksin olevan kaukana esiintymisestään, jonka tarkoituksen on olla ensisijaisesti piristävä ja huvittava. Myös muuan margariinitehtaan mainitaan peruuttaneen jo tilaamansa esiintymisen, koska Sistosen pelättiin riehaantuvan kertomaan liian ”punastuttavia juttuja” pikkujouluympäristössä.

Siinä missä Warren Beatty kohdalla seksikkyys linkittyy vahvasti ylellisyyteen, niin Anneli Sistosen seksikkyys tuodaan ilmi varsin kansanomaisesti. Harkittu, tyypitelty seksikkyys ja salaperäisyys loistavat poissaolollaan. Inhimillisyyden huonosti istuminen seksikkyyskonstruktioon kuuluu myös Katja Peiposen *Tähtihetket*-kirjoituksessa, jossa suomalaismallit käyvät läpi erilaisia sattumuksia uransa varrelta. Eräs näistä muistojaan Jaanan lukijoille jakavista naisista on Carita Järvinen (s. 1943), joka kertoo kuinka hän filmiuransa alkuvuosina joutui tilanteeseen, jossa ei ollut saanut vauvaikäiselle esikoiselleen hoitajaa. Näin ollen lapsi matkusti äitinsä kanssa Lontooseen tapaamaan muutamia elokuvatuottajia, joiden filmissä Järvisen oli määrä esiintyä. Hän itse kuvailee ”arvon tuottajien” kauhistuneen nähdessään väsyneen ja epäsiistin elokuvaan pyrkijän ilmestyvän heidän eteensä mukanaan sylivauva. Järvisen sanojen mukaan ennako-odotuksena oli ollut ”Raquel Welchin jälkeisen seksipommin entree”.²⁶⁸ Ristiriita odotusten ja todellisuuden välillä oli aiheuttanut kritiikkiä siitä, kuinka Järvinen ei ollut esiintynyt filmiyhtiönsä myyvänä tuotteena vaan inhimillisenä yksilönä. Kyseinen kohtaaminen sijoittui 1960-luvun jälkipuoliskolle, jolloin ”tähtikulutti säteili vielä voimakkaana”, mutta samanaikaisesti Pariisissa asunut Järvinen mainitsee kertomuksensa taustatapahtumaksi opiskelijavallankumouksen.

Myös laulaja-näyttelijä Ritva Oksanen (s. 1939) jakoi Annan sivuilla koe-esiintymiskokemuksen, jossa ei tuntenut oloaan tarpeeksi vetovoimaiseksi. Hän kertoo haastattelussa säikähtäneensä suuresti hakiessaan ensimmäisen kerran opiskelemaan näyttelijäksi, kun huomasi muiden opinahjoo pyrkijöiden joukossa muun muassa rohkeista elokuvarooleistaan tunnetun Liana Kaarinan. Haastattelun mukaan Oksanen käsitys näyttelijöistä oli juuri Birgitte Bardot’n kaltainen: ”putsattu, puleerattu ja seksikäs”.²⁶⁹ Oksanen ei kokenut sopivansa tähän muottiin, mutta oli silti jotain senkaltaista valintaraadille esittävinään. Teatterikoulun ovet pysyivät kuitenkin siltä erää suljettuina ja hän pääsi opiskelemaan toisella hakukerralla. Itse asiassa Oksanen kertoi samoja ajatuksia liittyen teatterikoulun pääsykokeisiin jo vuonna 1970 Jaanassa. Tällöin tarina oli hieman eri sanoin ja yksityiskohtaisemmin kuvailtu:

---

²⁶⁸ Katja Peiponen, *Kuuluisille malleillemme tapahtuu aina kaikenlaista – niitä he nyt muistelevat: Tähtihetket*, Jaana 38/1975, 28–31.

²⁶⁹ Inkeri Kangaspunta/Sakari Parkkinen, *Ritva Oksanen: Täytyy tulkita niin että tuntuu*, Anna 45/1975, 26–29.

*No, maalaistyttö lähti Helsinkiin ja pelästyi nähdessään hakijoiden joukossa sellaisen tähden kuin Liana Kaarina. Esitin äkkiä runoni ja olin ihan helpottunut, kun minulle sanottiin, että ei nyt käy. Mutta antaas olla, hain seuraavalle kurssille ja nyt olinkin blondattu ja puleerattu, korkeakorkoisissa kengissä ja tiukoissa hameissa – mutta sainpa nenälleni. Kun minun nimeni huudettiin, kompastuin kynnykseen ja lensin mahalleni lattialle.*²⁷⁰

Anneli Sistosen, Carita Järvisen ja Ritva Oksasen haastatteluista välittyy miten he eivät ole kokeneet ulkopuolelta tarjottua seksikkyyttä luontevaksi osaksi omaa olemusta tai elämäntilannetta. Nämä esimerkkitapaukset osoittavat, että aikalaiskäsitys seksikkyydestä oli varsin kapea ja ulkonäkökeskeinen, minkä vuoksi se todennäköisesti vaikutti helposti irralliselta tai päälle liimatulta. Vaikka median esitykset olivat normalisoineet ja arkipäiväistäneet seksuaalisuuden ihmisyyden osaksi, seksikkyyttä tulkittiin keinotekoiseksi rakennelmaksi – illuusioksi, jota ilmennetään tietynlaisella ulkomuodolla. Toisaalta seksikkyyttä ei vaikuta myöskään erityisen tarpeelliselta ominaisuudelta haastateltujen elämässä, vaikka joko liiallinen tai liian vähäinen seksikkyyttä on vaikuttanut Sistosen ja Järvisen työllistymiseen. Ritva Oksanen puolestaan korostaa vuoden 1975 haastattelussa näyttelijäntyön vaatimia henkisiä ominaisuuksia. Ilmeisesti työvuodet esiintymislavoilla olivat muokanneet Oksasen suhtautumista näyttelijän ammattiin, sillä haastateltavan puheessa korostuu se, kuinka esiintymisessä – joko laulaen tai näytellen – on ensisijaisesti kyse tunteiden tulkitsemisesta ja kanavoimisesta, ei niinkään ulkonäöstä.

---

²⁷⁰ Kaisu-Leena Piela/Peter Lindholm, *Tässä puutarhassa ei kasva kuin pyykki ja vauvat*, Jaana 9/1970, 10–11, 124–125.

6. Loppupäätelmät

Kolmen tarkasteluvuoden ja kolmen eri naistenlehden valossa seksikkyydestä piirtyy tutkimuksessa varsin moniulotteinen kuva. Seksikkäiden joukossa oli 1960–1970-lukujen Annassa, Jaanassa ja Me Naisissa miehiä sekä naisia, perheellisiä että naimattomia, ulkomaalaisia ja suomalaisia. Ehdottomasti useimmiten seksikkyydspuheen kohteena oli ihminen, mutta myös vaatteita tai tiettyjä ilmiöitä kuvattiin kyseisellä adjektiivilla. Aineistosta vuoden 1965 materiaali hahmottuu tietyssä suhteessa erityyppisenä, kun taas vuosikertoja 1970 ja 1975 oli mahdollista käsitellä osittain rinnakkain, koska niiden sisällöt limittyvät paremmin toisiinsa. Seksikäs-sanoja esiintyi huomattavasti tiheämmin 1970-luvulla kuin vuonna 1965, mikä toki osittain korreloi myös lehtien kasvaneiden sivumäärien kanssa. Tällöin seksikkyyys myös oli yhä useammin ja eksplisiittisemmin artikkelien suoranainen aihe, eikä ainoastaan yhden sanan viittaus. Kuitenkin juttutyypit, joissa sukupuolista vetovoimaa käsiteltiin, sivuttiin tai pohdittiin, pysyivät vuodesta toiseen varsin samoina. Seksikkyyys- tai seksikäs-sanat loistivat pitkälti koko tarkastelujakson ajan poissaolollaan kauneutta tai ihonhoitoa käsittelevissä kirjoituksissa, lukijoiden kirjeitä julkaisevilla palstoilla ja ei-julkisuudenhenkilöiden haastatteluissa. Myöskään lukijaa ei juuri puhuteltu seksikkääksi.

Käsitteellistä muutosta tarkasteltaessa seksikkyyden voidaan todeta tulleen lukijan omaa kokemusmaailmaa tai elämänpiiriä lähemmäs huomattavin harppauksin siirryttäessä 1960-luvulta uudelle vuosikymmenelle – jopa siinä määrin, että seksuaalisuuden ”jatkuva” julkinen käsittely keräsi osakseen myös vastalauseita. Vuoden 1965 aineistossa seksikkyyksilmaisut esiintyivät pääsääntöisesti ulkomaalaisten julkkisten haastatteluissa. Lisäksi vain noin puolessa tapausesimerkeistä käytettiin eksplisiittisesti seksikäs- tai seksikkyyys-sanoja, usein ne oli korvattu tekstissä ”seksikuningattaren” kaltaisilla johdannaisilla. Kyseiset määreet nimen eteen ansaittiin usein rohkeilla elokuvarooleilla tai paljastavalla pukeutumisella. Lukijan lienee ollut vaikeaa samaistua ylellisissä puitteissa elävien filmitähtien valitteluihin seksipommin julkisen roolin rajoittavuudesta. Kuitenkin julkkisten silmiinpistävän voimakas halu irtisanoutua seksikkäästä imagostaan perhe-elämää korostamalla, loi mielikuvan siitä, ettei seksikkyydestä vaikuttanut seuraavan mitään erityisen merkittävää elämään. Seksuaalisella vetovoimalla onkin pääsääntöisesti – lukuun ottamatta erästä Marimekon muotikuvausta – negatiivisehko konnotaatio vuoden 1965 aineistossa. Tavoiteltavampana ominaisuutena näyttäytyi kauneus, joka useammassa yhteydessä pyrittiin erottamaan seksikkyydestä. Toisinaan kauneus ja sukupuolinen viehättävyys saattoivat myös yhdistyä samassa henkilössä, eivätkä ne täysin poissulkeneet toisiaan.

Kaikista tarkasteluvuosista vuoden 1970 materiaali oli seksimyönteisintä, jolloin myös seksikkyys näyttäytyi positiivisena ominaisuutena. Tästä kertoivat esimerkiksi seksikäs-sanan käyttäminen mainoksissa sekä kuninkaallisten näkeminen seksuaalisuuden ilmentäjinä. Vuosikerran aineiston erityispiirteeksi voisi nostaa termin 'seksi' poikkeuksellisen käytön: vuosikerrassa ilmaisu merkitsi yhtenänsä seksuaalista vetovoimaa, tavallaan lyhennettä seksikkyydestä tai vaihtoehtoisesti sex appeal -termin suomennosta. Siinä missä vuonna 1965 seksikkyys oli ollut lähinnä naisiin liitettävä ominaisuus, viisi vuotta myöhemmin entisestään amerikkalaistuneen viihdekulttuurin seurauksena myös yhä useammat julkisuudessa esiintyvät miehetkin kuvattiin seksikkäiksi. Mediassa 1960-luvun lopulla käydyn sukupuoliroolikeskustelun vaikutuksen huomasi myös seksikkyyskäsitteiden muutoksena, sillä nais- ja miestapainen seksikkyys vaikuttivat vuoden 1970 aineistossa lähentyneen toisiaan. Seksikäs nainen oli itse aiempaa aloitteellisempi ja aktiivisempi, seksistäkin saattoi keskustella julkisesti rennommin. Maskuliinisen seksikkyuden rakentuminen ei eronnut perustavanlaatuisesti feminiinisestä, myös miesten sukupuolista vetovoimaa arvioitiin ulkoapäin. Miehikkyyys ja naisellisuus eivät olleet enää yhtä merkittäviä adjektiiveja – paitsi stereotyypeille perustuvassa mainonnan kontekstissa. Seksuaalisuus myös käsitteellistyi aiempaa kokonaisvaltaisemmaksi elämäntekijäksi, minkä osoituksena voidaan pitää seksikkyiden rinnastamista elinvoimaisuuteen.

Tasa-arvokeskustelu jalostui 1970-luvun alkupuoliskolla feminismiksi, mikä määritteli myös seksikkyyskäsitteistöä uusiksi. Erityisesti kansainvälinen naistenvuosi loi tietynlaiset reunaehdot seksikkyyspuheelle. Seksin kaupallistuminen oli tunnustettu jo viiden vuoden takaisissa naistenlehdissä, mutta vuonna 1975 kritiikki kohdistui siihen miten seksikkyys mielletään nimenomaisesti naisten velvollisuudeksi. Lisäksi viihde- ja muotiteollisuuden tarjoaman seksikkyyskuvaston määrällinen runsaus, mutta laadullinen suppeus herätti närkästystä. Seksikkyys näyttäytyi siis naistenlehtikirjoituksissa edellistä vuosikertaa useammin turhanpäiväisenä pinnallisuutena, epärealistisena vaatimuksena tai kulutuskeskeisen elämäntavan ihannoitina. Näiden ajatusten taustalla vaikutti anti-amerikkalaisuuden nousu sekä kehitysmaaretoriikan yleistyminen. Toki ristiriitoja sisältävissä naistenlehdissä ilmestyi samanaikaisesti myös seksikkyysrakenteita pönkittävästä materiaalia. Tämän vuosikerran aineistossa yhtenä seksikkyysnäkemysten selittäjänä korostuu sukupuoliero. Esimerkiksi joidenkin marginaalisempien naisliikkeiden toimintaan kuului kiinteänä osana oman seksuaalisuuden tutkiminen ja henkilökohtaisen maailman politisoiminen, kun taas osa pitkän linjan naisasianaisista vierasti liian omakohtaista otetta ajettaviin asioihin.

Seksikkyuden ajallista muutosta on mahdollista peilata myös johdannossa hahmoteltuihin semanttisiin kenttiin. Yleishuomiona voidaan todeta seksuaalisuuden kentän painottuneen

tutkimuksen edetessä: seksikkyyksilmaisut saivat 1970-luvulla useammin ruumiillisemman merkityksen, ja seksikäs-sanana yhteydessä alkoi esiintyä ”orgasmin” ja ”rakastajattaren” kaltaisia termejä. Yksilön henkilökohtaiseen seksuaalisuuteen liitetty seksikkyyks tuotiin ilmi pääsääntöisesti kasvottomasti, toimittajien kirjoittamien artikkelien kautta. Vaikka intiimimmät aihepiirit ja erityisesti käsittelytavat tulivat vuosien kuluessa suosittumiksi, ei seitsemänkymmentälukulaiseen naistenlehtikonseptiin kuulunut omilla kasvoilla kerrotut seksielämän yksityiskohtaiset paljastukset. Ulkonäön ympärille rakentunut semanttinen kenttä oli hallitseva vuoden 1965 poiminnoissa, mutta kaikissa vuosikerroissa ulkoisella olemuksella on seksikkyyteen vahva yhteys. Erityisesti vuonna 1975 seksikkyydestä käyty julkinen keskustelu liikkui sukupuolipolitiikoinnin semanttisessa kentässä. Tällöin seksikkyyks yhdistettiin ”tasa-arvon” tai ”vallan” tyyliin käsitteisiin. Annan, Jaanan ja Me Naisten seksikkyykskäsitusten välillä ei kuitenkaan ole havaittavissa räikeitä eroja, joten niiden voidaan sanoa ilmentäneen tässä asiassa samaa todellisuutta.

Naistenlehtien tarjoamaa seksikkyykskäsitystä rakennetaan ensisijaisesti haastatteluiden yhteydessä. Seksikkyydestä aineistossa puhuneet haastatellut olivat poikkeuksetta jo valmiiksi muista tiedotusvälineistä tuttuja. Toki tämänkaltaiset kuuluisuuksien henkilökuvat muodostivat valtaosan tarkastellusta materiaalista, erityisesti Jaana-lehdessä. Kuitenkin myös tavalliset kansalaiset pääsivät aineistossa siinä määrin ääneen, että heidänkin huuliltaan sana ”seksikkäs” olisi ollut mahdollista ikuistaa tekstiksi. Tämä kertoo todennäköisesti siitä, etteivät aikalaiset kokeneet kovinkaan luonnolliseksi puhua seksuaalisuuteen viittaavista teemoista julkisesti – välttämättä eivät edes nimimerkin suojassa. Huomio implikoinee siis seksuaalisen arvomaailman vapautuneisuuden olleen naistenlehtien sivuilla pidemmällä kuin suomalaisten yleisessä mentaliteetissa. Tämä edelleen vahvistaa toista havaintoa seksikkyyden olemuksesta: sukupuolinen vetovoima saa naistenlehtien määritelmässä erityisen usein arjelle ja tavallisuudelle vastaisen merkityksen. Kyseinen ajatus toistuu useammassa poimituista esimerkeistä, milloin seksikäs vaimo onnistuu häivyttämään tylsän arjen, milloin taas inhimillisyys rikkoo seksisymbolin imagon. Tämänkaltaisen seksikkyykskäsitys muodostuu erittäin luontevaksi osaksi naistenlehtijournalismia, sillä kyseiset lehdet herättävät lukijoissaan unelmia. Useat näistä unelmista liittyvät joko tavaran tai palveluiden kuluttamiseen, mutta yksilö voi myös tietyn artikkelin luettuaan inspiroitua haaveilemaan oikeudenmukaisemmasta yhteiskunnasta tai tasa-arvoisemmasta ihmissuhteesta.

Seksuaalinen viehättävyys konkretisoituu aineistossa ensisijaisesti ulkonäköaspektin myötä ja nimenomaisesti vaatteisiin – tai toisinaan myös niiden puutteeseen – kutoutuu runsaasti seksikkyyksmainintoja. Näiden valossa voidaan esittää kysymys siitä, onko seksikkyyks naistenlehtien näkemyksen mukaan ostettavissa oleva ominaisuus vai jokin myötäsytntyinen olemuksen osa.

Paikoitellen aineistossa seksikkyys käsitetään ainoastaan vähäpukeisuudeksi, joten seksikkäältä näyttäminen typistyy vaatteiden riisumiseen. Toisaalta myös oikeanlaista vartalonkorostamista pukeutumisella markkinoidaan varsinkin naisille keinona muuntautua seksikkääksi lumoojattareksi. Vaatteiden seksikkyyspotentiaali perustuu imartelevan leikkauksen tai näyttävän kankaan lisäksi siihen, että tietyn asun pukemisella ihmisen päälle laskeutuu vaateen lisäksi uudenlainen rooli, seksikkäämpi mielentila, joka irrottaa hänet arkitodellisuudesta. Jos seksikäs esiintyminen kuuluu osaksi yksilön ammatti-identiteettiä, erotetaan tällöin herkästi työminuus ja mahdollisesti julkinen rooli yksityisestä suosimalla erilaisia vaatteita edustustehtävissä kuin arkena. Seksikkyys ruumiinkorostamisena käsitteellistyy aineistossa pääsääntöisesti naisille ominaiseksi, kun miesten seksuaalinen vetovoima rakentuu enemmän elekielestä, karismasta tai äänestä. Vähäpukeisuuteen liitettävä seksikkyys – joka korostuu varsinkin vuoden 1965 aineistossa – on hyvin pitkälti (amerikkalaisten) tuontituotteiden sanelemaa. Suomessa alastomuuden kulttuurinen historia on varsin toisenlainen. Vuonna 1970 järjestetty äänestys seksikkäimmistä suomalaisnaisista paljasti suomalaisten omaksuneen tämän tuontitavarana tulleen seksikkyyskäsitteen kyseenalaistamatta. Tuoreimman tarkasteluvuoden esimerkeissä kuuluukin kritiikki Hollywood-koneistoa kohtaan, ja ”hyväksyttäväksi” seksikkyudeksi näyttäytyy kotimaisen pienompeijan Marion Rungille suunnittelemat esiintymisasut.

Tutkimuksessa seksikyyden tarkastelu palautuu toistuvasti kysymykseen siitä kenellä on oikeus kutsua ketäkin seksikkääksi. Naistenlehtien sivuilla naiset tyypillisesti määrittelevät mikä on miehillä seksikästä, ja miehet taas sen millaista naista he pitävät seksuaalisesti puoleensavetävänä. Tämä on hieman ongelmallista, koska lukijan mielessä yksittäisen ihmisen haastattelussaan kertoma seksikkyyspreferenssi saattaa yleistyä kaikkien sukupuolensa edustajien mielipiteeksi. Eräs aineistoa leimaava piirre on myös se, ettei itseä kovinkaan hanakasti mielletä seksikkääksi. Itsensä normittaminen seksiobjektiksi ei oikein sovi yhteen suomalaisen vaatimattomuuden ihanteen kanssa. Lisäksi itsestään puhuminen seksuaalisen halun kohteena voidaan nähdä hankalaksi, koska toisaalta sen katsotaan herkästi implikoivan ei-toivottavan löyhää seksuaalimoraalia tai vaihtoehtoisesti autoeroottista kiinnostusta omaa itseään kohtaan. Seksikyydestä erityisenä sisäisenä voimavarana, voimaannuttavana tekijänä puhutaan tutkimusaineistossa ainoastaan Jaanan artikkelisarjassa elinajanodotteen kasvamisesta.

Tutkimusajankohdan ja 2020-luvun julkisissa tasa-arvopuheenvuoroissa sekä suhtautumisessa seksikyyteen voidaan nähdä yhteneväisiä elementtejä. Sukupuoliin kohdistuvat odotukset, erilaiset, aiempaa arkipäiväistyneemmät ja intersektionaalisemmat feminismit sekä erityisesti kielelliset ulottuvuudet eri sukupuoli-identiteeteistä puhuttaessa ovat tässä ajassa – paikoitellen

varsin polarisoituneenkin – keskustelun kohteena. Lisäksi pinnalla on voimakas ristiriita seksikkyyden ilmentämisen suhteen: nykyisen visuaalisen kulttuurin volyyymi esittelee meille päivittäin hurjan määrän pintaseksikästä materiaalia, mutta samalla ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta on pyritty jatkuvasti vahvistamaan, ja siihen liittyviä epäkohtia nostetaan myös julkisuuksissa enemmän esille. Ihmisiä pyritään tarkastelemaan kokonaisvaltaisemmin kuin pelkän seksuaalisen viehättävyytensä kautta, esimerkiksi seksisymbolinkaltaiset tittelit mielletään nykyisin varsin aikansa eläneeksi instituutioksi – tätä ne kyllä alkoivat olla jo 1970-luvun puolivälin naistenlehtijulkisuudessakin.

Kuluttajanaistenlehdet ovat kautta historiansa sekä valtavirtaistaneet että jossain määrin tuotteistaneet feministisiä pyrkimyksiä. Internetin ja sosiaalisen median myötä julkisuus on saanut täysin uudenlaisen muodon, ja oman kokemusmaailman jakaminen seuraajille on muuttanut henkilökohtaiset elämänvalinnat vielä näkyvämmiin poliittisiksi teoiksi. Nykyinen fragmentoitunut seksikkyysspuhe näyttäytyy varsin luonnolliseksi jatkumoksi sille, että jo 1960–1970-luvuilla oli olemassa runsaasti erillisjulkisuuksia, joiden sisällä seksikkyyttä arvoitettiin eri tavalla. Toki oma tutkimukseni käsittelee ainoastaan naistenlehtikontekstia, ja olisi mielenkiintoista laajentaa näkökulmaa vertailemalla naisille suunnattujen lehtien seksikkyyssdiskurssia esimerkiksi sanomalehtien tai television tarjoamiin seksikkyyssmääritelmiin. Lisäksi seksikkyyden käsittämisen prosesseja voisi jatkotutkimuksessa pyrkiä läpinäkyväistämään sisällyttämällä tutkimukseen eri-ikäisten ja erilaisista lähtökohdista olevien ihmisten haastattelumateriaalia. Nämä voisivat tarjota vielä syvällisempää ymmärrystä seksikkyyden ristiriitaisesta luonteesta; samanaikaisesti kun seksuaalinen vetovoima käsitteellistyy tämän tutkimuksen valossa pitkälti kepeäksi, pinnalliseksi roolileikiksi, jonka avulla paeta arkea, kietoutuu siihen runsaasti suorastaan poliittisia merkityksiä.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I PAINETUT LÄHTEET

Anna 1965, 1970, 1975

Jaana 1965, 1970, 1975

Me Naiset 1965, 1970, 1975

Facta 2001 14 ROD-SIR, Werner Söderström, 1981.

Otavan Iso Tietosanakirja, Encyclopedia Fennica, Otava, 1964.

Pieni Tietosanakirja IV REMO-ÖÖLANTI, Otava, 1928.

Nelskylä, Lena, 'Kohukohtauksen tekijä', *Helsingin Sanomien Teema*-lehti 3/2014, 48–51.

'Walesin tiikeri Suomen televisioon', *Helsingin Sanomat* 16.1.1970.

II INTERNET-LÄHTEET

Andress scene voted 'most sexy', BBC News 30.11.2003,

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/3250386.stm>. Luettu 24.4.2018.

Kielitoimiston sanakirja, 2021. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Verkkojulkaisu HTML.

Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2021 [viitattu: 17.11.2021].

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/seksik%C3%A4s?searchMode=all>.

Marimekon verkkosivut, Me yrityksenä: Historia, <https://company.marimekko.com/fi/me-yrityksena/historia/>. Luettu 4.11.2020.

Piispa, Lauri & Junntila, Jorma 2013, *Suomalainen elokuvatuotanto 1960–1969*, Elonet, <https://elonet.finna.fi/Content/suomalaisen-elokuvan-vuosikymmenet?p=%2F1960-1969>. Luettu 14.5.2021.

Seksi-Suomen historia: Seksuaalisuus yhteiskunnan kontrollin kohteena. Neliosainen televisio-ohjelma Yle Areena -verkkopalvelussa. <https://areena.yle.fi/1-4202848>. Katsottu 23.10.2020.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkopublication]. ISSN=1797-6413. 2016, Liitetaulukko 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2016 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 6.11.2020]. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tau_001_fi.html.

Tilastokeskus. Rahanarvonmuunnin. <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html>.

Yle Puhe: Länsimaisen sivistyksen lyhyt oppimäärä: Feminismistä ja sukupuolijärjestelmästä 15.6.2016. Radio-ohjelma Yle Areena -verkkopalvelussa. <https://areena.yle.fi/audio/1-2039740>. Kuunneltu 3.7.2021.

Yli-Ojanperä, Elina, *Lastenohjelmien tekijöiden muistoja Niksulasta Galaxiin*, Yle, Elävä Arkisto, 17.4.2014. Luettu 4.10.2021.

IV KIRJALLISUUS

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata: Suomalaisen nuorison historia*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003.

Af Enehjelm, Nina, *Skandaalin käryä: Yksinoikeudella Mauri Lintera*, Recallmed Oy: Klaukkala, 2008.

Butler, Judith, suom. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija, *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*, Gaudeamus: Helsinki, 2008.

Dyer, Richard, toim. ja suom. Lahti, Martti, *Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa*, Vastapaino: Tampere, 2002.

Etcoff, Nancy, *Survival of the prettiest: The science of beauty*. Doubleday: New York, 1999.

Foucault, Michel, suom. Sivenius, Kaisa, *Seksuaalisuuden historia: Tiedontahto, Nautintojen käyttö, Huoli itsestä*, Gaudeamus: Helsinki, 2010.

Forsström, Johanna ja Mäkelä-Alitalo, Anneli: Sipilä, Helvi. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-004426>.

Haavio-Mannila, Elina & Kontula, Osmo, *Seksin trendit meillä ja naapureissa*, WSOY: Helsinki, 2001.

Hagner, Minna & Försti, Teija, *Suffragettien sisaret*, Naisasialiitto Unioni: Helsinki, 2006.

Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.), *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*, Atena Kustannus Oy: Jyväskylä, 2013.

Hyvärinen, Matti & al., *Liikkuvat erot: Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*, Vastapaino: Tampere, 1998.

Hyvärinen, Matti & al., *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Vastapaino: Tampere, 2003.

Ingström, Pia, *Lentävä feministi ja muita muistoja 70-luvulta*, Schildts Kustannus Oy: Helsinki, 2007.

Jallinoja, Riitta, *Moderni säädyllisyys: Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*, Gaudeamus: Helsinki, 1997.

Juvonen, Tuula, 'Seksuaalisen ruumiin jäljillä'. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis: Kulttuurihistorialliset lähestymistavat*, Gaudeamus: Helsinki, 2006, 71–90.

Karkulehto, Sanna, 'Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat'. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis: Kulttuurihistorialliset lähestymistavat*, Gaudeamus: Helsinki, 2006, 44–70.

Kontula, Osmo, *Halu & intohimo: Tietoa suomalaisesta seksistä*, Väestöliitto ja Otava: Helsinki, 2008.

- Kontula, Osmo & Kosonen, Kati, *Seksiä lehtien sivuilla*, Painatuskeskus Oy: Helsinki, 1994.
- Koponen, Juhani & Saaritsa, Sakari, *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi: Suomi kehityksen kiinniottajana*, Gaudeamus: Helsinki, 2019.
- Kortti, Jukka, *Modernisaationmurroksen kaupalliset merkit 60-luvun suomalainen televisiomainonta*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2003.
- Kujansivu, Heikki & Saarenmaa, Laura (toim.), *Tunnustus ja todistus: Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan*, Gaudeamus: Helsinki, 2007.
- Kurunmäki, Jussi & Strang, Johan (toim.), *Rhetorics of Nordic Democracy*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2010.
- Laiho, Marianna, 'Äidit muotikuvissa ja kuvien katsojina'. Teoksessa Laiho, Marianna & Ruoho, Iiris (toim.), *Naisen naamio, miehen maski: Katse ja sukupuoli mediakuvassa*, Kansan Sivistystyön Liitto KSL r.y.: Tampere, 1996, 61–80.
- Lönnqvist, Bo, *Vaatteiden valtapeli: Näkymättömän kulttuurianatomia*, Schildts Kustannus Oy: Helsinki, 2008.
- Malmberg, Raili, 'Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina', Teoksessa Suomen *Lehdistön Historia 8: Yleisaikakauslehdet*, Tommila, Päiviö (toim.), Kustannuskiila Oy: Kuopio, 1991, 191–291.
- Neuvonen, Riku, 'Lex Hymy: yksityiselämän loukkaamisesta tuli rikos'. Teoksessa Ekholm, Kai & al., *Tiellä sananvapautteen*, 2016, <https://sananvapautteen.fi/artikkeli/913>.
- Pitman, Joanna, suom. Kantele, Arja, *Blondit: Vaaleaveriköt Afroditestä Madonnaan*, Atena: Jyväskylä, 2006.
- Pulkkinen, Tuija & Sorainen, Antu (toim.), *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen: poliittisen käsitteen historia*, Historiallinen Arkisto 133, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2011.
- Railo, Erkki & Oinonen, Paavo (toim.), *Media historiassa*, Turun historiallinen yhdistys ry: Turku 2012.
- Ritamies, Marketta, *Sinappikylvystä ehkäisytablettiin: Suomalaisen perhesuunnittelun historia*, Väestöliitto, Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 44/2006.

Rossi, Leena-Maija, 'Halukasta ja mukautuvaa: Katumainonta arjen heteroseksualisoijana'. Teoksessa Nikunen, Kaarina & Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (toim.), *Jokapäiväinen pornomme: media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*, Vastapaino: Tampere, 2005, 86–112.

Ruoho, Iris, 'Julkisuudet, naiset ja journalismi'. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.), *Sukupuolishow: Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus: Helsinki, 2006, 170–187.

Ruoho, Iris & Saarenmaa, Laura, *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan: Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena*. Juvenes Print: Tampere, 2011.

Saarenmaa, Laura, 'Käsi sydämellä, povi paljaana: Iltapäivälehtien kansikuvatyttöjen avomieliset tunnustukset'. Teoksessa Nikunen, Kaarina & Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (toim.), *Jokapäiväinen pornomme: media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino, 2005, 113–135.

Saarenmaa, Laura, *Intiimin äänet: Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*, Juvenes Print: Tampere, 2010.

Sarantola-Weiss, Minna, *Reilusti ruskeaa: 1970-luvun arkea*, WSOY: Helsinki, 2008.

Seppä, Anita & Von Bonsdorff, Pauline (toim.), *Kauneuden sukupuoli: Näkökulmia feministiseen estetiikkaan*, Gaudeamus: Helsinki, 2002.

Siivonen, Jonita, 'Lohduttava ja piinaava naistenlehti'. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.), *Sukupuolishow: Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus: Helsinki, 2006, 226–243.

Siltanen, Mikko, "*Vai pilaan minä koko ammattikunnan maineen*": Toimittaja Veikko Ennala ja *Hymylehti* kuusikymmentäluvun suomalaisen aikakauslehtijournalismin soraääninä. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, 2015.

Tuovinen, Paula, 'Pyllistävät blondit'. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis: Kulttuurihistorialliset lähestymistavat*, Gaudeamus: Helsinki, 2006, s. 249–268.

Turunen, Arja, *Hame, housut, hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme?*, Kansatieteellinen arkisto 53, Suomen Muinaismuistoyhdistys: Helsinki, 2011.

Töyry, Maija, 'Käytösoppaasta naistenlehteen'. Teoksessa Mäkelä, Anna & Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.), *Sukupuolishow: Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Gaudeamus: Helsinki, 2006, 207–225.

Urponen, Maija, *Yli kaikkien rajojen? Helsingin olympialaiset ja Armi Kuusela kansainvälisyyden kynnyksellä*, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, WSOY: Helsinki, 2010.

Vanha-Similä, Maria, *Pyykkilaudasta pillereihin: Naisten arki Suomessa 1950–1970-luvuilla*, Minerva Kustannus Oy: Helsinki, 2020.

Vuorio, Kaija, *Sanoma, lähettäjä, kulttuuri: Lehdistöhistorian tutkimustraditiot Suomessa ja median rakennemuutos*, Jyväskylä University Printing House: Jyväskylä, 2009.

Wickman, Jan, 'Mediaseksikäs miesurheilija'. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puuronen, Anne (toim.), *Seksuaalinen ruumis: Kulttuurihistorialliset lähestymistavat*, Gaudeamus: Helsinki, 2006, s. 143–159.